

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1866.

ΤΟΜΟΣ ΙΖ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 400.

ΠΕΡΙ ΠΟΙΗΣΕΩΣ.

(Συνέχ. και τέλος. Ίδε φυλλάδ. 399.)

δ'.

Πρὶν δὲ πραγματευθῶμεν περὶ τῆς ἰδιαιτέρας ἐκάστου θεωρίας, ὀφείλομεν νὰ ζητήσωμεν ἐὰν τυχὸν ὑπάρχουσι γενικοὶ κανόνες εἰς πᾶσαν ποίησιν ἐφαρμοζόμενοι. Εἶναι δὲ πρόδηλον, ὅτι ἐὰν ἡ ποίησις ἐν γένει εἶναι ἐπιδεκτικὴ ὀρισμοῦ, καὶ ἓνα ἔχει σκοπὸν καὶ μέσχα ἴδια, καὶ εἶδη διάφορα, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ γενικὴ τις θεωρία αὐτῆς, διότι τὰ εἶδη προϋποθέτουσι τὸ γένος, καὶ κοινὴν τινα φύσιν, καὶ ἐπομένως γενικὰς ἀρχὰς καὶ γενικοὺς κανόνας. Ἡ φιλοσοφικὴ αὕτη θεωρία τῆς ἐν γένει ποίησεως φαίνεται κατὰ πρῶτον ἀδύνατος καὶ περιττὴ, διότι καὶ πρὸς τὴν ἐλευθέραν ἐνέργειαν τῆς φαντασίας φαίνεται ἐναντία, καὶ οὐδεμίαν ἀνάγκην αἰσθάνονται αὐτῆς οἱ τῶν ὀντι μεγαλόνοες καὶ ἐμπνευσμένοι ποιηταί. Ἀλλ' ἐὰν σκεφθῶμεν, ὅτι μετὰ τὴν πρώτην ἐντύπωσιν ὁ λόγος, διαφωτίζων καὶ ἐξηγῶν αὐτὴν, μόνος δικαιολογεῖ τὴν περὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης ὀρθὴν καὶ ὀριστικὴν κρίσιν, καὶ ὅτι πᾶσα περὶ καλοῦ διδασκαλία δὲν δύναται βεβαίως νὰ μορφώσῃ ποιητὰς, ὅταν ἐκ φύσεως μὴ ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ δύναται καὶ τὸ πνεῦμα νὰ φωτίσῃ, καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν νὰ ρυθμίσῃ ἐπὶ τὸ τελειότερον, καὶ τὴν φιλοκαλίαν νὰ

διεγείρῃ, ὅπου δὲν ὑπάρχῃ, καὶ τοῦ κοινοῦ τὴν κρίσιν νὰ διευθύνῃ, θέλομεν συμπεράνει, ὅτι οὔτε ἄσκοπος ἀποβαίνει, οὔτε ἀδύνατος ἡ γενικὴ θεωρία τῆς ποίησεως. Ἄλλως, οἱ γενικοὶ αὐτῆς κανόνες εἶναι ἐξ ἀνάγκης ὀλίγοι, καὶ ἐκ τῆς φύσεως καὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς λογικῶς ἀποβρέοντες.

Ἐὰν ἡ ποίησις εἶναι ἡ διὰ τοῦ λόγου ἀποκάλυψις τοῦ ἰδανικοῦ, ἐκ δύο συνίσταται στοιχείων, ὡς οἴα-δήποτε τέχνη, ἐκ τινος ὑποστάσεως καὶ ἐκ τινος μορφῆς, καὶ εἰς ἀμφοτέρας οἱ κανόνες αὐτῆς ἀνάγονται, καὶ ἐκ τῆς ἰδίας ἐκάστου φύσεως ἐκπηγάζουσι, καὶ εὐκόλως διατυποῦνται. Πνευματικὴ ὑπόστασις τῆς ποίησεως εἶναι τὸ ἰδανικόν, ὃ περ, καθὼ τὰξις τοῦ λόγου καὶ ὑπόστασις τοῦ καλοῦ, εἶναι ὑπέροχος ἀλήθεια, καὶ τὴν ἀλήθειαν ταύτην τὰ τε ὑποκειμενικὰ καὶ ἀντικειμενικὰ εἶδη τῆς ποίησεως πρέπει νὰ ἐκφράζωσι, καὶ πραγματικῶς ἐκφράζουσι. Πρῶτος ἀρχὴ κανόνων εἶναι ἡ ἀλήθεια τῆς ὑποστάσεως. Ἄνευ τοῦ πρώτου τούτου ὅρου οὔτε ποίησις οὔτε καλὸν ὅλως ὑπάρχει, καὶ τὸ στοιχεῖον τοῦτο διακρίνομεν εἰς τὰ γνήσια γεννήματα τῆς ἐμπνεύσεως, καὶ τοῦτο πρὸ πάντων κάλλιον τῆς αἰσθήσεως διαφωτίζει ἡ λογικὴ ἀνάλυσις καὶ ἀποδεικνύει. Ὅτι εἶναι ψεῦδος καὶ πλάνη ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, εἶναι κακὸν ἐν τῇ ἠθικῇ, καὶ ἀκαλλῆς καὶ δύσμορφον ἐν τῇ τέχνῃ, καὶ τοῦτο, ἐν ᾧ ἐπιβεβαίωσι ἀρ' ἐνός τὴν περὶ

καλοῦ θεωρίαν, καταδεικνύει ἀπ' ἐτέρου πόσον ἐνδομύχως συνάπτεται ἡ τέχνη πρὸς πᾶσαν ἀλήθειαν, ὅ ἐστι πρὸς πᾶν στοιχεῖον προοδου καὶ πολιτισμοῦ. Ἡ πνευματικὴ ὑπόστασις τῆς ποιήσεως λαμβάνει μορφήν διὰ τοῦ λόγου, οὗ τὰ στοιχεῖα, τό τε πραγματικὸν καὶ τὸ λεκτικόν, ἤδη ἀνελύσασμεν, καὶ παρὰ τὴν ὑποστατικὴν ἀλήθειαν φανερόν ἐστι καὶ ἡ καταλληλότης τῆς μορφῆς πρέπει νὰ ὑπάρχῃ πρὸς δῆλωσιν καὶ τρόπον τινὰ ἐναρμόζουσιν αὐτῆς τῆς ὑποστάσεως. Εἶδομεν πῶς τὸ πραγματικόν, ἡ ὕλη τῆς ποιήσεως, ἐξ ἐννοημάτων συνίσταται καὶ εἰκόνων καὶ παθῶν, καὶ πῶς ταῦτα γίνονται ποιητικὰ διὰ τῆς φαντασίας. Γίνονται δὲ κατάλληλα εἰς τὴν ὑπόστασιν, ὅτε καὶ πρὸς αὐτὴν ἀρμόζουσι καὶ πρὸς ἄλληλα. Καὶ πρὸς ἄλληλα μὲν ἀρμόζουσιν, ὅτε ἀρμονικῶς συνδυάζονται καὶ συγκιρνώνται, μίαν ἐνότητα ἀποτελοῦντα, οὐδὲν ὄν μεμονωμένον ἢ ὑπέρῃον, διότι ἐὰν μόνον ὑπάρχῃ ἢ ὑπέρῃον τὸ ἐννοημά, ἢ ποιήσις γίνεται ἐπιστήμη, ἐὰν ἢ εἰκὼν, σκιαὴ ζωγραφία, καὶ ἐὰν τὸ αἰσθημα, καὶ μὲν ἢ οὐσία τῆς ποιήσεως ἐνίοτε διασώζεται, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, ἀλλὰ μένει ἡμιτελής, καὶ εἰς συγκινητικὴν διήγησιν μεταπίπτει. Πρὸς τὴν ὑπόστασιν δὲ ἀρμόζουσιν, ὅτε εἶναι φυσικὴ αὐτῆς ἀπόρροια, ἀκολουθοῦσι δηλαδή καὶ διαυγαστέραν καθιστῶσι τὴν ἐσωτερικὴν φύσιν τοῦ ποιήματος, καὶ ὑψοῦται ἢ ταπεινοῦται ἢ ἐννοια κατὰ τὴν θέσιν καὶ ἰδιότητα ἐκάστου πράγματος καὶ προσώπου, καὶ ἀναλογοῦσιν αἰ εἰκόνες, τὰ σχήματα, οἱ τρόποι πρὸς τὸ ποιεῖν τῆς ἰδέας, τῆς ἐννοίας, ἢ τοῦ αἰσθηματος, καὶ τοῦτο, εἴτε εὐμενές εἴτε δυσμενές, εἶναι τὸ ἴδιον τῆς ὑποστατικῆς ἀληθείας, καὶ ἀναπτυσσόμενον μόνον, ἢ πρὸς ἄλλο συγκρουόμενον, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὰς φυσικὰς κινήσεις τῆς καρδίας καὶ τὴν λογικότητα τῶν χαρακτήρων. Παρομοίως καὶ τὸ λεκτικόν, τὸ δεύτερον στοιχεῖον τοῦ ποιητικοῦ λόγου ἢ τῆς ποιητικῆς μορφῆς, εἶναι κατάλληλον, ὅτε ἐκπληροῖ τὸν φυσικὸν αὐτοῦ προορισμὸν, ὅτε δηλ. καὶ τοῦτο, ὡς τὸ πραγματικόν, ἀποκαλύπτει τὴν ὑπόστασιν. Πρῶτος ἐπομένως περὶ τούτου κανὼν εἶναι ἡ ἐνάργεια, διαφανὴ καὶ ὀρατὴν καθιστῶσα αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν. Ποιήσις ἀσαφὴς εἶναι ὡς ζωγραφία ἢ ἀγαλμα ἐν τῷ σκότει. Εἰς τοῦτο συντείνει ἡ κυριολεξία, ἡ φυσικὴ σύνταξις καὶ θέσις καὶ πλοκὴ τῶν λέξεων πρὸς καθαρὰν δῆλωσιν τῆς ἐννοίας, πρὸς νοητὴν περιγραφὴν τῆς εἰκόνος καὶ ζωηρὰν τοῦ πάθους ἐξωτερικευσιν. Δεύτερον δὲ, ἡ ποιητικὴ ἀρμονία. Τὴν λέξιν ταύτην δὲν λαμβάνομεν καθ' ἣν ἔχει ἐν τῇ μουσικῇ, ἀλλὰ κατὰ τινὰ γενικωτέραν καὶ ὑψηλοτέραν σημασίαν. Πᾶσα ἀρμονία εἶναι τάξις, ἔλλογος συνδυασμὸς μέσων καὶ τελῶν, σύμπνοια πλειόνων πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς ἓνα κοινὸν σκοπὸν. Ἡ ποιητικὴ ἀρμονία εἶναι ἀρα

τάξις τοῦ λόγου πρὸς τὴν τάξιν τοῦ ποιήματος ἀντιστοιχοῦσα καὶ ἀπ' αὐτῆς ἀδιάσπαστος, εἶναι κατάλληλος δηλαδή διαδοχὴ λέξεων εἰς ἐκφράσιν τῶν ἐν τῇ ποιήσει ἐννοιῶν καὶ εἰκόνων καὶ παθῶν, ἃ τίνα καὶ ταῦτα ἐκφράζουσι τὴν ὑπόστασιν τοῦ ποιήματος. Ἡ μιμητικὴ λεγομένη ἀρμονία εἶναι ἐν μόνον στοιχεῖον αὐτῆς καὶ οὐχὶ τὸ οὐσιωδέστερον. Ἄλλη τις ἀρμονία ὑπάρχει δι' ἣς τὸ εὐχρον, τὸ σήμετρον, τὸ μακρόν, ἢ τὸ βραχὺ τῆς λέξεως, ἢ ἐπιτηδεῖα ἀνάμιξις τῶν ἤχων, τῶν συμφώνων καὶ φωνέντων, ἢ θέσις καὶ πλοκὴ τῶν μορίων τοῦ λόγου παρὰ τὴν ἐνάργειαν, ἀποδίδουσι εἰς τὴν ποιητικὴν διάλεκτον ἐκαίνην τὴν ζῶην καὶ χάριν καὶ ὕψος, ἃ τίνα ἀπαιτεῖ ἡ ἰδικιτέρα φύσις ἐκάστου ποιήματος, ὥστε οὐδὲν ἐν τῇ κατασκευῇ αὐτοῦ αὐθαίρετον καὶ βεδισμένον, ἀλλὰ πάντα προέρχονται εἰς τὸ φῶς, καθὼς ἢ χροιά τοῦ προσώπου καὶ ἢ ἐκφράσις τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐξαγγέλλουσι τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς. Τελευταῖον, καὶ ἡ ῥυθμικὴ διατύπωσις τὴν αὐτὴν πρέπει νὰ ἔχῃ καταλληλότητα. Καὶ ἡ φύσις καὶ ἡ χρῆσις τοῦ μέτρου συντείνουσιν εἰς τὴν ἐκφραστικὴν δυνάμιν τοῦ λόγου, καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἰδανικοῦ συμπληροῦσι. Διάφορα μέτρα ἀπικιτοῦσι τὰ διάφορα εἶδη τῆς ποιήσεως, καὶ εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ εἶδος διάφορος ἢ χρῆσις αὐτῶν κατὰ τὰς περιστάσεις. Τὸ μῆκος καὶ τὸ ποιεῖν τῶν στίχων, αἱ στροφαί, αἱ καταλήξεις, πάντα ἔχουσι λόγον ἰδικιτέρον, καὶ ἰδίαν κίνησιν, καὶ δυνάμιν, καὶ ἐκφράσιν, καὶ ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τοῦ ποιητοῦ λογικὴν τινὰ ἀνάγκην. Περὶ τούτων ἀπάντων κάλλιον πάσης θεωρίας διδάσκει ἡ καλαισθησιὰ τῶν κριτικῶν καὶ ἡ ἀνάλυσις τῶν δοκίμων ἔργων τῆς τέχνης ἢ τοῦ ἐφηρμοσμένη καλλογία. Ἀλλ' εἰς ταῦτα, καθ' ἡμᾶς, ἀνάγονται οἱ δύο κανόνες, τῆς ἀληθείας τῆς ὑποστάσεως καὶ τῆς καταλληλότητος τῆς μορφῆς, οἵτινες εἰς πᾶσαν ποίησιν ἐφαρμόζονται. Ἐκ δὲ τοῦ συνδυασμοῦ αὐτῶν προκύπτει ἡ ἐνότης καὶ ἡ ποιικιλία, τὸ κάλλος τῆς ποιήσεως, διότι ὁ συνδυασμὸς οὗτος οὐδὲν ἕτερον εἶναι οὐσιωδῶς εἰμὴ αὐτὴ ἢ φύσις τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ὄντος. Ἐὰν δὲ ἐπετρέπετο ἡμῖν καὶ ἕτερον καὶ ἀνώτατον καὶ γενικώτατον κανόνα νὰ προσθέσωμεν, εἰς τὸν ποιητὴν μᾶλλον ἢ εἰς τὴν ποίησιν ἀναγόμενον, ἠθέλομεν εἰπεῖ, ὅτι ἀνώτατος ὅρος πάσης ποιήσεως εἶναι ἡ ἐλευθερία καὶ φυσικὴ καὶ ἀσκοπος ἐμπνευσις. Ἡ τέχνη, ἢ ἀληθὴς τέχνη, κατὰ τοῦτο εἶναι μίμησις τῆς φύσεως, ὅτι εἶναι, ὡς αὐτὴ, αὐθόρμητος, ἀβίαστος καὶ τοῦ ἰδίου λόγου καὶ σκοποῦ ἀσυνειδήτος. Ἡ μελέτη τοῦ καλοῦ καὶ τῶν καλῶν ἔργων, ἢ φώτισις τοῦ πνεύματος καὶ πρὸ πάντων ἡ εὐθύτης τῆς καρδίας προετοιμάζουσι τὴν φαντασίαν εἰς ὑποδοχὴν τῆς ἐμπνεύσεως, ἀλλὰ ταύτην δὲν πρέπει νὰ ζητῶμεν, νὰ διὰ-

κωμεν καὶ ἐντέχνως νὰ ἐγείρωμεν, εἶναι ἐνθεος μανία, ὡς λέγει ὁ Πλάτων, ἢς ἀνευ κρούμεν εἰς μάτην τὰς χροιάς θύρας τῆς ποιήσεως, καὶ ψυχρὰ ἀποθαίνουσι καὶ αὐτὰ τῶν φρονιμωτέρων ποιητῶν τὰ σοφώτερα ἔργα.

ε'.

Οἱ γενικοὶ κανόνες οὗς ἐθέσωμεν πρὸ μικροῦ, ἐν ἧ ἐπὶ παντὸς εἶδους ποιήσεως ἰσχύουσι, μόνου σχεδὸν ἀρκοῦσιν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ὑποκειμενικῶν. Ἄλλου εἰδικωτέρους δὲν δυνάμεθα ἐκ τῶν προτέρων νὰ θέσωμεν περὶ τούτων, ἐπειδὴ ἡ ἰδικιτέρα ἐκάστου ὑπόθεσις καὶ κατασκευὴ ἐξαρτῶνται ἐκ μυρίων περιστάσεων τόπου, χρόνου, φυλῆς, κοινωνίας, θρησκευματος καὶ ἀτομικῶν χαρακτήρων καὶ δυνάμεων καὶ ἐντυπώσεων. Τὰ ὑποκειμενικὰ εἶδη, θρησκευτικὰ, πολιτικὰ, ἐρωτικὰ, σατυρικὰ, ἐλεγειακὰ, διδασκτικὰ, ὕμνοι, ὠδαί, ἐπιγράμματα, ὅτε ὑποκειμενικὸν ἔχουσι χαρακτῆρα, καὶ δὲν ὑπάγονται, ὡς ἐνίοτε συμβαίνει, καὶ τοι ὑποκειμενικὰ κατὰ φαινόμενον, εἰς τὸ ἕτερον τμήμα τῶν ποιητικῶν ἔργων, ἀποθαίνουσιν ἀρκούντως ἐντελῆ, ἐὰν πρὸς τοὺς ἀνωτέρω κανόνες συμμορφωθῶσιν. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὰ ἀντικειμενικὰ οἱ κανόνες οὗτοι μερικεύονται ἐξ ἀνάγκης, διότι ἐν αὐτοῖς ἢ ἀτομικότης τοῦ ποιητοῦ ἐκλείπει, καὶ αὐτὰ κρουσιάζονται τὰ ἀντικείμενα ὅσα μεταβάλλει εἰς ὑπόθεσιν τῶν ἰδίων ἁσμάτων, ὅθεν ὁ γενικὸς νόμος τῆς ἀληθείας τῆς ὑποστάσεως καὶ τῆς καταλληλότητος τῆς μορφῆς μερικεύεται καὶ εἰδοποιεῖται κατὰ τὰ διάφορα στοιχεῖα καὶ ὄρους ἐνὸς ἐκάστου.

Τρία εἶναι τὰ κυριώτερα εἶδη τῶν ἀντικειμενικῶν ποιημάτων, τὰ ἐπικά, τὰ δραματικὰ καὶ τὰ μυθιστορικὰ, καὶ μεταξὺ τούτων ὁμολογουμένως πρωτεύουσι τὰ ἐπικά, διότι καὶ εὐρύτερα εἶναι κατὰ τὴν ὑπόθεσιν, καὶ παρέχουσιν ὕλην εἰς τὰ δράματα. Ἡ δὲ ὑπόθεσις αὐτῶν, κατὰ τινὰς τῶν καλλολόγων, ἐκ τοῦ Ἀριστοτέλους ἀραιομένων τὰς περὶ ποιήσεως θεωρίας αὐτῶν, εἶναι μόνον τὰ ἱστορικὰ γεγονότα. Ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἐπικά ποιήματα ἔχοντα ὑπόθεσιν θεογονικὰ καὶ κοσμογονικὰ γεγονότα, μὴ ἱστορικὰ, ἢ *Θεῖα κωμῳδία* τοῦ Δάντου, ὁ *Παράδεισος* τοῦ Μίλτωνος, καὶ τινες ἰνδικαὶ ἐποποιεῖαι, ἃ τίνα οἱ ἀνωτέρω καλλολογοὶ ἢ ἠγνῶν ἢ περιεργόνουν. Πάντα τὰ ἐκτὸς δύνανται νὰ γίνωσιν ὑπόθεσις ἐπικῶν ποιημάτων, ὁ Θεὸς, ὁ κόσμος, ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἀναντιρρήτως μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων πρωτεύει κατὰ τὸ ἐπιδικτικὸν τῆς ποιήσεως, καὶ εἶναι μᾶλλον ἐνδιαφέρον, ὁ ἄνθρωπος, ὥστε καὶ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ καὶ αἱ τύχαι τοῦ κόσμου ὑπὸ τὴν ὄψιν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ καθ' ἃς ἔχουσι πρὸς ἡμᾶς σχέσεις, συγκινοῦσι καὶ ἐμπνέουσι τὴν ποιητικὴν φαντασίαν, διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὴν ὑπερκόσμιον καὶ ἀθάνατον τοῦ Δάντου ἐποποιεῖν ἀντανκλάται τόσῳ ζωηρῶς ὅλο-

κλήρος ἢ τότε κοινωνία. Λέγοντες δὲ τὸν ἄνθρωπον δὲν ἐννοοῦμεν οὔτε τὸ ἄτομον οὔτε ὅλον τὸ γένος, τὸ πρῶτον παρέχει μᾶλλον ὕλην εἰς βιογραφίαν καὶ μυθιστορηματικὰ ποιητικὰ, ὡν προτοφανὲς ἴσως παράδειγμα εἶναι ὁ Ἰοκαλῆνος τοῦ Λαμαρτίνου, τὸ δεύτερον καταντᾷ ἐννοια ἀφηρημένη καὶ φιλοσοφικὴ μᾶλλον ὑπόθεσις, καὶ δὲν δύναται νὰ ἔχῃ τὴν ἐννοιαὶν καὶ πάλλουςαν ζῶην τῆς ἀτομικότητος, πλὴν ἐὰν δι' ἀλληγοριῶν καὶ προσωποποιήσεων ληφθῇ ὡς ἄτομον, ἀλλὰ καὶ τότε ἀποθαίνει τὸ εἶδος τοῦτο λίαν δύσκολον καὶ ψυχρὸν. Μεταξὺ τῶν δύο ἄκρων ὑπάρχουσι τὰ ἔθνη, αἱ ἐθνικαὶ ἀτομικότητες, εὐπρεπῶς παριστάμεναι ὡς πρόσωπα τοῦ μεγάλου δράματος τῆς ἱστορίας. Ἀλλ' εἶναι πᾶσα ἐποχὴ τοῦ ἐθνικοῦ βίου κατάλληλος εἰς ἐποποιεῖας; Κατὰ τὸν Ἐγγelon, μόνον κατάλληλος εἶναι ἡ ἠρωικὴ ἡλικία τῶν λαῶν, καὶ ἐν ἐξωτερικῷ οὐχὶ ἐμφυλίῳ πολέμῳ. Καὶ τῶντι, ἡ ἠρωικὴ λεγομένη ἐποχὴ, μέση οὐσα μεταξὺ τῆς ἀγρίας καὶ τῆς πεπολιτισμένης, καὶ μὴ ὑποκειμένη εἰσέτι εἰς τὸν ὁμοιόμορφον ζυγὸν τοῦ κοινοῦ πνεύματος, τῶν κοινῶν θεσμῶν, τῆς μονίμου συμβιώσεως καὶ τῶν γενικῶν συμφερόντων, μείζονα ἀφίνει ἐλευθερίαν εἰς τὴν ἀτομικὴν ἀνάπτυξιν, καὶ τὰ προτερήματα, τὰ ἐλαττώματα, οἱ χαρακτῆρες, τὰ πάθη τῶν προσώπων, τῶν οἰκογενειῶν, τῶν φυλῶν ζωηρότερον ἐν αὐτῇ καταφαίνονται. Ἀλλὰ, καὶ τοι ὑπὸ ἄλλους ὄρους καὶ τύπους, ἢ ἀτομικότης ἀναπτύσσεται καθ' ὅλα τὰ στοιχεῖα αὐτῆς καὶ ἐν τῇ μὴ ἠρωικῇ καταστάσει τῶν κοινωνιῶν, καὶ οὐ μόνον ἐξωτερικαὶ συγκρούσεις, ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικαὶ ἐπαναστάσεις ὑποκίνοισι καὶ ἐξάπτουσι τὰς δυνάμεις τῆς ἀτομικότητος, ἄλλως, τὰς πλείστας καὶ γονιμωτέρας φάσεις τῆς ἱστορίας ἔπρεπε ν' ἀποκλείσωμεν τῆς ποιητικῆς δημιουργίας. Ἀρκεῖ νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῇ ἐπικῇ ἐποχῇ μέγα τι συμβᾶν συγκινοῦν ἐκ βάλους πάντα τὰ κοινωνικὰ στοιχεῖα, καὶ θέτον ἐν ἐνεργείᾳ πᾶσας τὰς δυνάμεις, τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν ἀτόμων καὶ τῶν δυνάμεων. Αὕτη δὲ ἡ ἐκτακτος ἀποκάλυψις τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος συνεπιφέρει καὶ ἐκτακτον ἀποκάλυψιν τοῦ ἰδανικοῦ, ἐκαίνης δηλαδή τῆς ὄψεως τῆς ἰδανικῆς τάξεως τοῦ κόσμου, ἣτις εἶναι ὁ πρὸς ὅν ὄρος τῆς ἱστορίας, καὶ διὰ τινος μεγάλου θεσπίσματος τῆς θείας προνοίας πραγματοποιεῖται. Ἐκ τούτων πάντες οἱ ἰδικιτεροὶ κανόνες τῆς ἐποποιεῖας.

Ἐὰν ἡ ἐποποιεῖα παριστᾷ ἔθνη καὶ οὐχὶ ἄτομα, δὲν εἶναι πολὺ ἐπικὰ αἱ ἐποχαὶ καθ' ἃς ἐξοχόν τι ἄτομον τοσοῦτω πρωτεύει, ὥστε τὰ ἄλλα ἐπισκιαζοῦν, διὰ τοῦτο ἀμφισβάλλομεν ἐὰν εἶναι ἐπικά τὰ κατορθώματα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἢ τοῦ Ναπολέοντος, διότι αἱ μεγάλα αὐτὰ ἀτομικότητες ἀπορροφῶσι σχεδὸν πᾶσας τὰς ἄλλας, καὶ ἐπικωτάτη εἶναι ἀπ'

ἐναντίας ἢ Ἑλληνικῆ ἐπανάστασις. Ὡσαύτως ἢ παρὰ τὰς τῆς ἐθνικότητος ἀπαιτεῖ καὶ τὸν χρονικὸν καὶ τὸν τοπικόν, ὡς λέγουσι, χρωματισμὸν, δηλαδὴ ἐκείνας τὰς περιγραφὰς τῆς φύσεως καὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τῶν ὕλικῶν καὶ ἠθικῶν χαρακτηρησάντων, δι' ὧν ἐκφανεστέρων καταδεικνύεται τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα, καὶ αἱ τινες τόσῳ ποικίλως ἐπισημασμένοι καὶ πολὺ τιμᾶ κατιστάσῃ καὶ κατὰ τοῦτο τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου. Τὰ ἐθῶν συνίστανται ἐξ ἀτόμων, καὶ ἐκ τούτων τινὰ διακρίνονται καὶ ἐξέχουσι δι' ὑψηλῶν προτερημάτων, καὶ ὡς ἐκ τούτου σπουδαιότερον μέρος λαμβάνουσιν εἰς τὰς κοινὰς ἐπιχειρήσεις, ἐντεῦθεν τὰ ἐπικά πρὸς ὅσα, ἐν οἷς ὁ δημόσιος, ὁ ἐπικός χαρακτηρ φαινότερον ἀναδεικνύει καὶ καθ' ὑψηλότερον τύπον διατυπώνει τὸν ἰδιωτικόν, καὶ οὕτω συγκρατοῦν καὶ ἐκπροσωπεῖ τὸν ἐθνικόν. Τὸ δὲ ἱστορικὸν συμβᾶν ὃ περ γίνεται ὑπόθεσις τοῦ ἔπους, διακρίνεται καὶ τοῦτο εἰς πολλὰ καὶ διάφορα συμβᾶντα μᾶλλον ἢ ἦν τὸν πρὸς τὸ κύριον συνδεόμενα, ἐξ οὗ τὰ ἐπεισόδια, ἃ τινὰ καὶ πρὸς τὸ κύριον γεγονός πρέπει νὰ συνάπτωνται καὶ τὴν γενικὴν ἐνότητα τοῦ ποιήματος νὰ μὴ παραβιάζωσιν, ὡς συμβαίνει ἐν τῷ *Μαιρομένῳ Ὀρλάνδῳ* τοῦ Ἀριστοῦ. Τελευταίον, πᾶσα μεγάλη ἱστορικὴ φάσις, μαρτυροῦσα σχεδὸν τι τῆς θείας προνοίας, εἰσάγει καὶ τὸ ὑπερφυσικὸν στοιχεῖον εἰς τὴν ἐποποιίαν, οὗ τὴν ἀνάγκην καὶ οἱ σχολαστικώτεροι τῶν καλολόγων ὁμολογοῦσι τὸν λόγον τούτου ἀγνοοῦντες, καὶ ἐντεῦθεν τὸ μέρος τῶν θεῶν καὶ ἡμιθέων εἰς τὰ κλασικὰ ἔπη, καὶ τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ καὶ τῶν θεῶν προσώπων εἰς τὰ χριστιανικά, ὅσα οὖν τοῖς ἄλλοις τὴν τε ἱστορικὴν καὶ ἰδανικὴν φύσιν τῆς ποιήσεως εἶτι μᾶλλον καταδεικνύει. Ἐκ πάντων δὲ τούτων προκύπτει ἡ μεγάλη ἐνότης τῶν ἐπικῶν ποιημάτων, ἐκ τῆς ἐνότητος τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν μέσων ἀποβρέουσα, ἢν παραλόγως ἀρνεῖται ὁ Οὐόλφιος· καὶ ἀναγνώρισην ὁ Ἀριστοτέλης, ἀπορριπτόμενος ὅτι τὸ ἔπος πρέπει νὰ στρέφεται *περὶ μίαν πράξιν ἁλὴν καὶ τελείαν, ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τέλος, ἢν ὡς περ ζῶον ἐν ὅλῳ ποιεῖ τὴν οἰκίαν ἡδονὴν* (Ποιητ. ΚΓ'). Κατάλληλον εἰς τοιαύτην ὑπόστασιν πρέπει νὰ ἦναι τὸ ὅρος τοῦ ἐπικοῦ ποιήματος, δηλαδὴ, μεγαλοπρεπὲς ἐνταυτῷ καὶ ἀπλοῦν, οἷον ἀρμόζει εἰς τὰς μεγάλας φάσεις τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας, καὶ κατὰ τοῦτο, ὡς κατὰ πολλὰ ἄλλα, αἰωνίως ἀκαμάζουσι τὰ θεῖα ἔπη τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Δάντου. Ἐπὶ τέλους ἡ ῥυθμικὴ διατύπωσις, ποικίλλουσα κατὰ τὴν διάφορον φύσιν τῶν ποιημάτων, περιβάλλεται καὶ αὕτη ἐν τῇ ἐποποιίᾳ ἀπλοῦν καὶ μεγαλοπρεπῆ χαρακτηρῶν. Τὸ ἐπικὸν μέτρον εἶναι εὐρὺ, ὡς ἡ ὑπόθεσις, περιττὸν καὶ ὁμοίμορφον, ὡς ἡ διηγηματικὴ ποίησις ἀπαιτεῖ, καὶ ἐνταυτῷ εὐκόλως καμ-

πτόμενον εἰς ζωνηρὰν παράστασιν τῶν εἰκόνων, πρῶτον καὶ ἐννοημάτων καὶ εἰς τὰς ποικίλας φάσεις καὶ περιπετείας τῆς διηγήσεως. Τριούτος ὁ ἡρωϊκὸς στίχος, ὃν *στασιμώτατον καὶ ὀγκωδέστατον τῶν μέτρων ὠνόμαζον οἱ ἀρχαῖοι*, ὁ ἐνδεκασύλλαβος τῶν νεωτέρων καὶ ὁ δεκαπεντασύλλαβος τῆς δημόδου ποιήσεως.

Τὸ δεύτερον τῶν ἀντικειμενικῶν εἰδῶν, ἡ δραματοποιία, ἐξέρχεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ μεγάλου κύκλου τῆς ἐπικῆς, καὶ ὑπὸ τὴν ὄψιν τῆς ἀνθρωπότητος περιλαμβάνει ἐπίσης πάντα τὰ ἐκτὸς ἀλλ' ἀναγόμενα εἰς τὸ ἄτομον καὶ ἐν τῷ περιβάλλοντι τοῦ οἰκικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ ἱστορικοῦ αὐτοῦ βίου. Καὶ τὸ μὲν δράμα, ὡς αὕτη ἡ λέξις δηλοῖ, εἶναι πράξις, διὸ καὶ ἐπιδεκτικὸν παραστάσεως εἶναι, καὶ ἀποβάλλει, καὶ τοι ἐνίοτε παθητικώτατα, ἐκεῖνα τὰ συμβᾶντα, ὧν θῦμα εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἀνεξαρτήτως τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐνεργείας. Ἡ δὲ πράξις εἶναι ἀποβροχὴ τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας πρὸς ἐκτέλεσιν ἢ παράθεσιν τοῦ ἠθικοῦ νόμου, ὅστις εἶναι τὸ ἰδανικὸν καὶ ὁ πρὸς ὃν ὅρος τῆς ἠθικῆς ἀναπτύξεως. Καὶ ὅτε μὲν συμμορροῦται πρὸς τὸν νόμον τούτον ἢ ἐλευθερία, τότε προκύπτει ὁ κυρίως ἠθικὸς καὶ ἐνάρετος βίος, ὁ ἐνάρετος χαρακτηρ, ὅτε δὲ ἀντιβαίνει, ὁ μοχθηρὸς ἢ αἰσχυρὸς, ὅστις εἶναι ἡ ἀνείρεσις τῆς ἠθικῆς τάξεως. Ἀλλ' ἡ πρὸς τὴν τάξιν ἐναντιότης, εἴτε ὕλικὴν εἴτε νοητικὴν εἴτε ἠθικὴν, δὲν εἶναι πάντοτε ἀποτέλεσμα κκοσμοῦ προκρίσεως, οὐδ' ἐπιφέρει τὰ ὀδυνηρὰ τῆς μοχθηρίας ἀποτελέσματα, καὶ τότε ἀντὶ τοῦ αἰσχυροῦ, ἔχομεν τὸ γελοῖον *ἀμάρτημα καὶ αἰσχος ἀνώδυνον καὶ οὐ φθαρτικόν*, ὡς ἄριστα ὤρισεν αὐτὸ ὁ Ἀριστοτέλης (Ποιητ. Ε'). Ἐντεῦθεν δύο εἶδη δραματοποιίας, τὸ μὲν τραγικόν, ἢ κυρίως δραματικόν, τὸ δὲ κωμικὸν λεγόμενον. Τὰ δύο ταῦτα εἶδη οὐσιαστικῶς δὲν συγχωνεύονται, μολονότι τὰ κωμικὰ καὶ τὰ τραγικὰ ἐν τῷ συνήθει βίῳ συμμιγνύονται, καὶ ἐπιτρέπεται ἐνίοτε ἢ εἰς τὴν τραγωδίαν εἰσοδος τοῦ κωμικοῦ πρὸς ἀντίθεσιν καὶ ἀληθεστέρων παραστάσιν τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητος, ἀλλὰ τὸ κωμικὸν οὐδὲν ἀνέχεται τραγικὸν στοιχεῖον. Ἐὰν δὲ διάφορος ἢ φύσις καὶ τὰ μέσα, εἰς εἶναι ἀμροτέρων τῶν εἰδῶν τούτων ὁ σκοπός, ἢ διὰ τοῦ παραδείγματος ἢ διὰ τοῦ θεάματος ὑπερίσχυσις τῆς ἠθικότητος, καὶ μολονότι ἐν αὐτοῖς ἢ βράβεισις τῆς ἀρετῆς καὶ ἢ τιμωρία τῆς κακίας δὲν εἶναι πάντοτε ἀπκρίτῃτος, οὐχ ἦν τὸν ἠθικοποιὸν δύναιμι τῆς ποιήσεως πάντοτε ἔχουσι, καὶ εἰς τι ἠθικὸν τέλος ἢ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἀπολήγουσι, διότι καὶ ὅταν ἢ ἀρετὴ γίνεται μέχρι τέλους θῦμα τοῦ καθήκοντος, διδάσκει ἡμᾶς ἀρίστην διδασκαλίαν, τὸν θρίαμβον τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως, τὴν ἀγάπην τοῦ ἀγαθοῦ δι' αὐτὸ τὸ ἀγα-

θόν, καὶ τὴν πίστιν εἰς τὴν θεῖαν δικαιοσύνην. Ἐκ τούτων τὰ στοιχεῖα τοῦ δράματος, ἢ τινὰ ἐπομέτως εἶναι χαρακτηρῶν διάφοροι καὶ ἐναντίοι, συγκρουόμενοι καὶ μυριοτρόπως σχετιζόμενοι πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἐκ τούτου πλοκὴ, δέσις, λύσις, καταστροφή καὶ ἐπὶ πάντων καὶ ἐκ πάντων ἐνότης.

Οἱ χαρακτηρῶν τοῦ δράματος πρέπει νὰ εἶναι ἀληθεῖς, οὐχὶ δὲ κατὰ τὴν πραγματικὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἰδανικὴν, ἄλλως, μεταπίπτωμεν εἰς τὸν λεγόμενον πραγματισμὸν, ὅστις αἰσχυίνει πολλὰ ἔργα τῆς νέας ποιήσεως, καὶ εἶναι ἢ βάνυσοι καὶ μηχανικὴ σχεδὸν ἐκπάλυψις τῆς φύσεως, ὡς ἡ φωτογραφία. Ἀπ' ἐναντίας, ἡ γραφικὴ τέχνη μεταποιεῖ πάντοτε τὰ πραγματικὰ στοιχεῖα, καὶ οὕτω καθιστᾶ καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως ἀληθέστερα, ἐκφράζουσα δι' αὐτῶν τὴν οὐσιαστικὴν ἀλήθειαν τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων καθαρώτερον καὶ λαμπρότερον ἢ ἐν τῇ φύσει. *Λεῖ μιμείσθαι* (λέγει ὁ Ἀριστοτέλης) *τοὺς ἀγαθοὺς εἰκοτογράφους, καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἀποδιδόντες τὴν ἰδίαν μορφήν, ὁμοίως ποιοῦντες καλλίους γράφουσιν*. Ἡ συνέπεις, ἢ, κατ' Ἀριστοτέλην, τὸ ὁμαλὸν τοῦ χαρακτηρῶν πρέπει νὰ ἦναι τὸ δεύτερον αὐτοῦ προσόν, ὅπως οἱ λόγοι καὶ τὰ ἔργα ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου μὴ ἀντιφάσκωσι πρὸς ἀλλήλα, καὶ πάντα ἀποβρέωσιν ὡς λογικὴ συνέπεις τῆς φύσεως καὶ θέσεως αὐτῶν. Οἱ χαρακτηρῶν πρέπει νὰ ἦναι ποικίλοι, καὶ, εἰ δυνατὸν, ἀλλήλοισι ἐναντίοι πρὸς ἀποφυγὴν μονοτονίας καὶ διὰ τὴν ἐξ ἀντιθέσεως ζωηρότερον αὐτῶν ἐξεκινῶσιν. Τελευταίον, πρέπει νὰ ἦναι καὶ κατ' ἀριθμὸν καὶ κατὰ ποιὸν ἀναγκαῖοι, ὅσοι δηλαδὴ καὶ οἰοῖ ἀπαιτοῦνται ὑπὸ τῆς ὑποθέσεως, ὃ ἐστὶν πρέπει ν' ἀποκλείωνται ὅσα τὸ δυνατόν τὰ ἐπιχειρηματικὰ εἶναι πρόσωπα γραμματέων καὶ ἐμπόστων, ἢ τινὰ οἱ ἄτεχοι δραματοῦργοι εἰσάγουσιν ἄνευ λόγου καὶ μόνον ἵνα διευκολύνωσι τὴν ἐνεργεῖαν καὶ ἀνάπτωσιν τῶν κυριωτέρων. Ἐνταῦθα δὲ ἐγείρεται ζήτημα, ἐὰν πᾶσα πράξις εἶναι ἐπιδεκτικὴ δραματοποιίας. Νομίζομεν, ὅτι καὶ περὶ τούτου ὑπάρχουσιν ὅροι λογικῶς ἐπιβαλλόμενοι ὑπὸ τῆς φύσεως τοῦ δράματος. Ἡ πράξις πρέπει νὰ ἦναι ἐνδιαφέρουσα, καὶ τοι οὐχὶ ἀπκρίτῃτος διδασκτικὴ διὰ τοῦ παραδείγματος, καὶ εἶναι ἐνδιαφέρουσα, ὅτε ἐγείρει τὴν περιέργειαν, τὴν συμπάθειαν διὰ τινος σχέσεως πρὸς τὰ οὐσιαστικὰ καθήκοντα καὶ τὸν ὑψηλὸν προορισμὸν τῆς ἀνθρωπότητος, ἄλλως, ἐὰν ἦναι ἀπλῶς διασκεδαστικὴ καὶ γελοία, καὶ οὐδὲν ἀνακινεῖ οὔτε ἀμέσως οὔτε ἐμμέσως τῶν ἠθικῶν προβλημάτων ὅσα θέτει καθ' ἑκάστην ἐνώπιον ἡμῶν ὁ οἰκιακὸς καὶ κοινωνικὸς βίος, μεταπίπτει εἰς ἀπλοῦν ἄθυρμα, ἀνάξιον τοῦ μεγάλου τῆς ποιήσεως. Ἀλλὰ προσέτι πρέπει ν' ἀποβρέη ἐκ τῶν χαρακτηρησάντων ὡς φυσικὴ συνέπεις τῆς

συγκρούσεως, ὅστε, δεδομένης τῆς διαφόρου φύσεως αὐτῶν, νὰ ἐπέρχηται ἐξ ἀνάγκης ἢ σύγκρουσις καὶ νὰ προβῆται περιπλοκὸν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον μέχρι τῆς λύσεως. Αὕτη δὲ πρέπει νὰ ἦναι φυσικὴ, πιθανή, οὐχὶ ἐκ συμπτώσεως ἢ διὰ τινος ἐκ μηχανῆς Θεοῦ, καὶ ὅσα τὸ δυνατόν ἀπροσδόκητος, διότι τότε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν θεατῶν, αὐξάνον πάντοτε προϋούσης τῆς πράξεως ὡς ἐκ τῶν ποικίλων αὐτῆς περιπετειῶν, ἰκκνοποιεῖται ἐν τέλει, καὶ ἡ ἐντύπωσις τῆς παραστάσεως εὐκρέστως συμπληροῦται. Ἀδιάφορον μετὰ ταῦτα, ἐὰν ἢ πράξις εἶναι ὅλως ἰδανικὴ, δηλαδὴ ἐπινοημένη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, ἢ ἐὰν ἔχει καὶ τινὰ ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ἀρκεῖ νὰ τηρῆ καὶ κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν τοπικὸν τινὰ καὶ χρονικὸν χρωματισμὸν, οὐ ἄνευ οὔτε πιθανῆ εἶναι, οὔτε πιστευτῆ, οὔτε ἐνδιαφέρουσα. Τελευταίος ὅρος εἶναι ἡ ἐνότης τῆς πράξεως, καὶ περὶ τούτου γνωστικὴ εἶναι αἱ μεταξὺ κλασικῶν καὶ ῥωμαντικῶν πολὺμοροι διενέξεις καὶ συζητήσεις. Ἡ πράξις δὲν πρέπει νὰ ἦναι μία ἀριθμητικῶς, διότι, ἀπ' ἐναντίας, πρέπει ἐκ διαφόρων περιπετειῶν νὰ ποικιλοῦται συνδεομένων ὅμως πρὸς ἀλλήλας, ὡς τὸ αἷτιον πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα, οὐδὲ ἱστορικῶς εἶναι εὐκόλον νὰ ὀρισθῆ ἐκ τῶν προτέρων ἢ ἀρχῆ καὶ τὸ τέλος αὐτῆς, διότι ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὡς καὶ ἐν τῇ φύσει, ἢ ἄλλοις τῶν γεγονότων οὐδέποτε διακόπτεται, ἀλλὰ νὰ ἦναι μία νοερῶς καὶ ἠθικῶς, ὡς ἐκ τῆς ἐνότητος, τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν μέσων, ὅστε καὶ τὸ ὅλον καὶ τὰ καθ' ἕκαστα νὰ ἦναι ἀλληλένδετα καὶ ἀδιάσπαστα ἀλλήλων. *Χρὴ οὖν* (ἢς ἐπαναλάβωμεν καὶ ἐνταῦθα τοὺς λόγους τοῦ Ἀριστοτέλους) *καθάπερ καὶ ἐν ταῖς ἀλλοῖς μιμητικαῖς ἢ μία μίμησις ἐνός ἐστιν, οὕτω καὶ τὸν μῦθον, ἐπεὶ πράξεως μίμησις ἐστὶ, μιᾶς τε εἶναι, καὶ ταύτης ὅλης, καὶ τὰ μέρη συνρεστᾶναι τῶν πραγμάτων οὕτως, ὅστε, μετατιθεμένου τινός μέρους ἢ ἀφαιρουμένου, διαφέρεισθαι καὶ κινεῖσθαι τὸ ὅλον· ὃ γὰρ προσὸν ἢ μὴ προσὸν μὴ δὲν ποιεῖ ἐπίδηλον, οὐδὲ μόνον τοῦ ὅλου ἐστὶ*. (Ποιητ. Η'). Ἀλλὰ, πρὸ τὴν ἐνότητα ταύτην, ἀπαιτεῖται ἄρα καὶ ἡ ἐνότης τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου, ὅστε τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα τῆς ὑποτιθεμένης πράξεως νὰ προσεγγίζωσιν ὅσα τὸ δυνατόν πλεονέτερον εἰς τὸν χρόνον τῆς σκηνῆς καὶ τὴν διάρκειαν τῆς παραστάσεως; Τοῦτο ἐπίστευον μέχρι τινός οἱ σχολαστικοὶ τεχνολόγοι, καὶ εἰς τὸν ζυγὸν τοῦτον ὑπεβλήθησαν οἱ διασημότεροι τῶν Γάλλων καὶ Ἰταλῶν δραματοῦργων, ἐν ᾧ ἐν γένει ἀπεταίναζαν αὐτὸν οἱ Ἰσπανοὶ, Ἀγγλοὶ καὶ Γερμανοί. Τὸ δόγμα τοῦτο μέχρι τινός ἐστηρίζετο εἰς τι χωρίον τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ εἰς τὸ παράδειγμα τῶν Ἑλλήνων, καὶ τοι μὴ ὄν καὶ πρὸ αὐτοῖς ἄνευ ἐξαιρέσεως, διότι εἰς τὰς Εὐμενίδας τοῦ Αἰσχύλου ἡ δευτέρα πράξις

τελείται ἐν Δελφοῖς καὶ ἡ τρίτη ἐν Ἀθήναις. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης λέγει τῶντι, ὅτι ἡ δραματικὴ καὶ ἡ ἐπικὴ ποίησις διαφέρουσι . . . τῷ μήκει· ἡ μὲν γὰρ ὅτι μάλιστα πειράται ὑπὸ μίαν περίοδον ἡλίου εἶναι, ἡ μικρὸν ἐξαλλάττει, ἡ δὲ ἐποποιεῖα ἀόριστος τῷ χρόνῳ, καὶ τούτῳ διαφέρει (Ποιητ. Ε'). Ἀλλ' εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἐνταῦθα ἀπλῶς περιγράφει, δὲν δογματίζει, διότι ἡ μεγάλη ἀπλότης τοῦ ἀρχαίου βίου καὶ τῆς ἀρχαίας τέχνης ἀνείχετο τοιοῦτον περιορισμὸν, οὐδὲ λόγος γίνεται ὑπ' αὐτοῦ περὶ τόπου, οὐδὲ ἀπολύτως τίθεται ὁ κανὼν, ἀλλ' ὡς προσπάθεια μᾶλλον ἐνδεικνύεται, καὶ ἀγνοοῦμεν ὅπως ἐντύπωσιν ἤθελον ἐμποιήσει εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ διδασκάλου τὰ νεώτερα παραδείγματα. Ὡς δὲ πρὸς τὴν θεατρικὴν καὶ τρόπον τινὰ ὀπτικὴν ἀπάτην, ἣν ἐπιφέρουσι τινες ὡς λόγον τοῦ περιορισμοῦ, παρατηροῦμεν, ὅτι καὶ αὕτη εἶναι πρόληψις πηγάζουσα ἐκ τῆς θεωρίας τῆς μιμήσεως, καὶ ὅτι τοιαύτην τινὰ ἀπάτην, μὴ συμβιβαστέαν πρὸς τοὺς ὄρους τῆς τέχνης οὔτε ἀπαιτεῖ οὔτε προσμένει ὁ θεατὴς, καὶ ἐὰν τυχὸν ἐκυριεύετο ὑπ' αὐτῆς, καὶ ἡ φύσις καὶ ὁ προορισμὸς καὶ ἡ ἐντύπωσις τοῦ δράματος ἤθελον οὐσιωδῶς ἀλλοιωθῆναι διὰ τῆς εἰς τὸ ἰδανικὸν ἀντικαταστάσεως τῆς ἀτέχνου πραγματικότητος. Τῶντι, τὴν ἰδανικὴν ἀλήθειαν τῶν χαρακτήρων καὶ παθῶν καὶ ἔργων προσδοκᾷ ὁ θεατὴς, καὶ ὑπὸ ταύτης συγκινεῖται ἠθικῶς ὠφελούμενος, πάντα δὲ τὰ στοιχεῖα τῆς ὕλικῆς παραστάσεως δὲν εἶναι εἰμῆ ἐπικουρικὰ μέσα, ἅ τινά, καὶ ἐὰν λείψωσιν, ὀλίγον βλάπτουσι τὴν οὐσίαν τοῦ ἀποτελέσματος. Ὡς πρὸς τὸν χρόνον καὶ τὸν τόπον δὲν δύναται νὰ θεώσιν ὄρια ἐκ τῶν προτέρων, καθὼς οὐδὲ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προσώπων καὶ τῶν ἐπωτερικῶν τοῦ δράματος διαίρεσεων, ἀλλ' οὐδὲν ἐν τούτοις ἀθιβαίετον, διότι πάντα ὑποτάσσονται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀνάγκην τοῦ ποιήματος, καὶ καθὼς ἀξιοκατάκριτος εἶναι ἡ σχολαστικὴ καὶ δουλοπρεπὴς μίμησις τῶν ἀρχαίων, παρομοίως ἀξιόμημποι εἶναι αἱ ὑπερβολαὶ εἰς αὐτὰ καὶ κατὰ τοῦτο οὐχὶ σπανίως ὑπέπεσαν ἡ νέα δραματουργία.

Τὰ μυθιστορήματα εἶναι καὶ ταῦτα ἀντικειμενικὸν εἶδος ποιήσεως, πολλὰ κοινὰ στοιχεῖα ἔχον πρὸς τὴν ἐπικὴν καὶ δραματικὴν, ἀλλ' οὐχ ἦττον ἰδίαν φύσιν καὶ ὄρους καὶ νόμους. Λαμβάνει καὶ ὁ μυθιστοριογράφος ἔθνος τι κατὰ χρόνον καὶ τόπον, καὶ πρόσωπα ἐξ αὐτοῦ, οὐχὶ ὅμως περιβεβλημένα ὑψηλὸν ἠθικὸν χαρακτήρα, ἀλλὰ μᾶλλον ἰδιωτικόν, καὶ ποικίλα ἐπεισόδια μετὰ τῆς κυρίας πράξεως συνυφίνει, καὶ τὴν ἐνότητα τῆς πράξεως διατηρεῖ, ἀλλὰ κατὰ πάντα ταῦτα μίξοντα ἔχει εὐρύτητα καὶ μίξοντος χαίρει ἐλευθερίας ἢ ὁ ἐποποιὸς καὶ ὁ δραματουργός, διότι οὔτε εἰς θεατρικὴν παράστα-

σιν προορίζονται τὰ ἔργα αὐτοῦ, οὔτε ἴστανται ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς τοῦ ἔπους περιωπῆς, οὔτε ἀνάγκην ἔχουσι ῥυθμικῆς διατυπώσεως. Ὄθεν καὶ τὸ ὑπερφυσικὸν στοιχεῖον ὑπεμφαίνουσι μᾶλλον ἢ καταδεικνύουσι, καὶ μίξοντα δόσιν πραγματισμοῦ ἐπιδέχονται. Ἰπικνεῖται ὅμως εἰς τοὺς γενικοὺς κανόνες τῶν ὁμοειδῶν ποιημάτων καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τὴν συνέπειαν, τὴν ποικιλίαν καὶ τὴν ἀνάγκην τῶν προσώπων, καὶ ὡς πρὸς τὸν σύνδεσμον καὶ τὴν συνεργίαν τῶν ἐπεισοδίων, καὶ ὡς πρὸς τὸ ἐνδιαφέρον, τὴν φυσικότητα καὶ ἐνότητα τῆς πράξεως, καὶ πρὸ πάντων ὡς πρὸς τὸν ἠθικὸν σκοπὸν τοῦ ποιήματος, ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐφαρμόζονται εἰς ταπεινότερον κύκλον.

Ἐν τελευταίῳ ζήτημα ἀπομένει εἰς πάντα τὰ ἐξ ἀντικειμένου ποιήματα κοινόν. Μέχρι τίνος καὶ πῶς εἰς τὰ εἶδη ταῦτα τὰ ἱστορικὰ καὶ τὰ ἰδανικὰ στοιχεῖα συμβιβάζονται. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐτέθη προσφάτως ὑπὸ τινος τῶν ἐνδοξοτέρων ποιητῶν, τοῦ Μανζόνου, καὶ τοι καὶ ἱστορικὰ δράματα ἐπεξεργασθέντος πολλοῦ ἀξία λόγου καὶ ἱστορικὸν μῦθον θεωρούμενον ὡς ἀριστοῦργημα. Ἐὰν δὲ οὐχὶ ἐξ ἐπαγγέλματος καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας, τὸ αὐτὸ ζήτημα πλῆγίως ἔθελον καὶ μᾶλλον ἢ ἦττον καταφανῶς πάντες τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ δραματουργοὶ καὶ μυθιστοριογράφοι. Καὶ φυσικῶς ἔπρεπε σήμερον νὰ προβῆ εἰς φῶς τὸ ζήτημα τοῦτο, ὅτε αὐτὴ ἡ ἱστορία μίξοντα ἢ ἄλλοτε ἔλαθεν ἀνάπτυξιν, πάσας τὰς ἀρχαίας καὶ νέας φάσεις καὶ πάντα τὰ κοινωνικὰ στοιχεῖα τῆς ἀνθρωπότητος διαφωτίσασα, καὶ εἰς πάντας τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρωπίνης μαθήσεως, τὴν νομοθεσίαν, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν θρησκείαν, τὴν καλλιτεχνίαν, μεγάλως ἐπενεργήσασα. Ἐν ᾧ δὲ τινες κατὰ κόρον εἰσάγουσι τὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα εἰς τὰ ἔργα τῆς ποιήσεως, ἕτεροι, καὶ ἰδίως ὁ Μανζόνου, τὸ ἀσυμβίβαστον τῶν δύο τούτων συστατικῶν ὑποστηρίζουσι, καὶ λέγουσιν, ὅτι ἐὰν ἡ ἱστορία πρέπει νὰ ληρῆθῆ ὡς βᾶσις καὶ ὑψὲς τοῦ ἔργου, τότε πᾶν ἰδανικὸν στοιχεῖον πρέπει ν' ἀποβληθῆ, διότι ἡ μὲν ἱστορία στηρίζεται εἰς τὴν θετικὴν ἀλήθειαν, τὴν παρατήρησιν καὶ ἀκριβῶσιν τῶν γεγονότων, τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ λογικοῦ συνδέσμου τῶν αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων καὶ τὴν ἐκδήλωσιν τῶν ἱστορικῶν νόμων, ἅρα εἶναι ἐπιστήμη καὶ ἔχει ἴδιον ἀντικείμενον καὶ ἰδίαν μεθόδου· ἡ δὲ ποίησις μεταποιεῖ καὶ ἀναπλάττει τὰ γεγονότα, ἐπινοεῖ, δημιουργεῖ, ζωογονεῖται ὑπὸ τῆς ἐμπνευμένης φαντασίας, καὶ ἀπαιτεῖ ἐλευθερίαν ἀπεριόριστον, ὥστε, εἰ μὲν ὑπερσχύσῃ ἡ ἰδανικότης, ἐκλείπει ἡ ἱστορία, εἰ δὲ ἡ ἱστορία, δὲν ὑπάρχει πλέον ποίησις. Ἄρα ἡ ἱστορικὴ ποίησις ἐν γένει εἶναι εἶδος ψευδὲς καὶ νόθον καὶ ἀντιφατικόν, δι' οὗ δια-

ΣΚΗΝΑΙ ΤΟΥ ΕΝ ΚΑΝΑΔΙΚῆ ΒΙΟΥ.

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἰδε φυλλάδ. 396—399.)

Δ'.

Ἐν νυκτὶ θήρα.

Ὅσακις τὸ θέρος ἔρχεται βραδύ καὶ αἰφνίδιον κατὰ τὰ προσάρκτια τῆς Ἀμερικῆς ὡς ἐν Ῥωσίᾳ, ἀπέρχεται καὶ ταχέως, καὶ ἀπὸ τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Αὐγούστου ἡ πρωϊνὴ ὀμίχλη προαγγέλλει τὴν ἐπάνοδον τοῦ χειμῶνος. Ἐπειδὴ δὲ ἤγγιζε τὸ φθινόπωρον, ὅτε ἐμελλε ν' ἀναχωρήσῃ ὁ σὶρ Ἑρρίκος Ρέδουαι, ἐπολλαπλασιάζοντο καὶ αἱ ἐκδρομαὶ καὶ αἱ θήραι. Ἡ ἀδιάκοπος ὅμως αὕτη δραστηριότης εἶχεν ἀρχίσει νὰ βαρύνῃ τὸν Κ. Βλοῦμεμπαχ, ἅμα δὲ καὶ νὰ ἀνησυχῇ αὐτὸν διὰ τὴν Γιαννουῦλαν, ἣτις ἐξ ἐναντίας ἐπεδίδετο χαίρουσα εἰς τὸν ἐνεργητικὸν τοῦτον βίον. Οἱ Καναδοὶ ἀπῆντων αὐτὴν πανταχοῦ διατρέχουσαν ἀτρόμητον τὰ δάση ὡς ἄλλη ἀμαζών, ἡ δὲ φήμη τῶν κατορθωμάτων αὐτῆς διεδόθη ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου μέχρι Φρεδεरिकουπόλεως. Ὁ Βλοῦμεμπαχ, ὅστις κατ' ἀρχὰς εἶχεν εὐχαριστηθῆ ὅτι ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ εὗρεν ἐπὶ τέλους κατὰ τὴν ἐρημίαν ἐκείνην ἀντικείμενά τινα τέρψεως, ἐπεθύμει νὰ ἐπαναφέρῃ αὐτὴν εἰς βίον πλέον γαλήνιον, καὶ ἐλυπεῖτο ὅτι ἠρνήθη τὰς ἐξέεις, αἵτινες ἤρμοζον μᾶλλον πρὸς τὴν δεδοκιμασμένην αὐτῆς ψυχὴν ὑπὸ τῶν θλίψεων. Μίαν τῶν ἡμερῶν ἀπῆλθον καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸν Ἁγίον Ἰωάννην πρὸς ἀλιεῖαν, ὅπου ἐμελλε καὶ νὰ προγευθῶσι μετὰ τὴν ἄγραν. Τὸ μέρος τοῦ ποταμοῦ, τὸ ὅποιον εἶχον ἐκλέξει, ἦτο κατάλληλον· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ τῶν ὕδατων οἱ κάτοικοι ἔχουσιν ἰδιοτροπίας, αἱ ὀρμαὶ ἔμενον ὅλως διόλου ἀκίνητοι. Ὁ γέρον Βιλ, ὅστις παρεκλούθει προθύμως τὸν κύριον αὐτοῦ ὁσάκις δὲν ἦτο φόβος κινδύνου, εἶπε πολλάκις ὅτι περιττὴ ἦτο ἡ ἐπιμονή· διότι ὑψομένου τοῦ ἡλίου ὁ τρώκτης, ὁ ὀκνηρὸς τίλλων καὶ ὁ δύσπιστος κυπρίνος καταβαίνουσιν εἰς τὰ βάθη ἵνα κοιμηθῶσι.

— Σὶρ Ἑρρίκο, εἶπεν ἡ Γιαννουῦλα, μᾶς ἐφέρετε εἰς μέρος ὅπου δὲν ἔρχονται ποτὲ ψάρια.

— Κυρία, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, ὀλίγη ὑπομονή· ῥίψατε βαθύτερα τὸ ἀγκύστρι σας . . . Ὅτ' ἔλθουν ψάρια. Ἐὰν ὅμως κάμετε κρότον, μνημονεύσατέ τα.

— Ἀς τὰ μνημονεύσωμεν λοιπόν, ἠπέλαθεν ἐντόνως ἡ νέα. Τί βιβλίον ἔχεις ἐκεῖ, παπᾶ μου; Δὲν διαβάζομεν κανὲν τεμάχιον ποιήσεως;

— Τὸ βιβλίον τοῦτο, ἀπεκρίθη ὁ Βλοῦμεμπαχ, εἶναι τοῦ μελαγχολικοῦ Wordworth. Ἀνγινώσκω τὸ ὠραῖον ποίημα Pater Bell. Ἐπειδὴ ὅμως κου-

φθαίρεται ἡ ποίησις, καὶ παρχμορφοῦται ἡ ἱστορία, πλὴν ἐὰν διὰ συνεχῶν σχολίων διαφωτισθῆ, ὡς ἐν τῇ γνωστῇ ἐποποιίᾳ τοῦ Βολταίρου. Εἰς τούτους καὶ ἕτεροι λόγοι προστίθενται ἐξ αὐτῶν τῶν περιφημοτέρων ἱστορικῶν ποιημάτων λαμβανόμενοι. Τῶντι, τὸ πρῶτον καὶ τελειότερον ἔπος εἶναι ἱστορικόν, ἀλλ' ἀνάγεται εἰς τινὰ μυθώδη ἐποχὴν, καὶ ἐπομένως ἡ ποίησις ἦτο τότε δυνατὴ, μόλις δὲ ἠδυνήθη νὰ τὸ μιμηθῆ ὁ Οὐίγγιλιος, ἐπινοῶν καὶ διαστρέφον τὴν ἱστορίαν· ἔσοι δὲ μετὰ τοῦτον ἔλαβον ἱστορικὰς ὑποθέσεις, ἀπέτυχον, ὥστε, ὅπως συσταθῆ ἐκ γεγονότων ἱστορικῶν ἢ ἐποποιίᾳ, πρέπει τὰ γεγονότα ταῦτα νὰ ἦναι ὅσω τὸ δυνατόν ἀρχαία καὶ ἀβέβαια καὶ μυθώδη. Ὡς δὲ πρὸς τὸ δράμα, ἐπειδὴ δὲν εἶναι διήγημα, ἀλλὰ παράστασις, ζητοῦμεν ἐν αὐτῷ τὸ ὁμοιακῆδες καὶ οὐχὶ τὴν πραγματικότητα, καὶ ὡς ἐκ τούτου λησμονοῦμεν τὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ τοῦτο ἐλαττόνει, δὲν ἀφαιρεῖ τὰ ἄτοπα. Τελευταίον, ὡς πρὸς τὰ μυθιστορήματα, ἔτι ὀλιγώτερα ἄτοπα ὑπάρχουσι, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπινοεῖ τὸ συμβᾶν ὁ μυθιστοριογράφος καὶ τὸ θέτει ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, ἀλλ' ἡ παρχμορφωσις καὶ ὁ κίνδυνος τοῦ ψεύδους καὶ τῆς διαφθορᾶς εἶναι πάντοτε τὰ αὐτά. Ὡστε, τὸ συμπέρασμα τῆς διδασκαλίας ταύτης ἤθελον εἶσθαι, ὅτι πρέπει ν' ἀποβληθῆ ὅλως ἡ ἱστορία ἀπὸ πάσης ποιήσεως. Ἀλλ' ἡ ἐσχάτη αὕτη συνέπεια ἐλέγχει τὸ ψεῦδος αὐτῆς τῆς ἀρχῆς ἐξ ἧς ἐξάγεται, διότι τότε πόθεν θέλει λάβει τὸ πραγματικὸν στοιχεῖον ὁ ποιητής; δὲν εἶναι ἡ ποίησις ἰδανικὴ τοῦ πραγματικοῦ καὶ ἀποκάλυψις τοῦ ἰδανικοῦ διὰ τοῦ λόγου; Ἄρα, ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ποίησιν ἡ ἱστορία ἢ ἡ σύγχρονος, ἢ ἡ παρελθούσα, ὡς εἰσέρχεται ἡ κοινωνία καὶ ἡ φύσις, καὶ ἡ ἀναλογία τῶν σχετικῶν δόσεων ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς φιλοκαλίας τοῦ ποιητοῦ, οὐδὲ βλάβη τις προκύπτει ἐκ τούτου, διότι πᾶν ἱστορικὸν ποίημα ἀγγέλλεται ὡς μικτόν, καὶ οὐδένα δύναται ν' ἀπατήσῃ, καὶ μάλιστα μεγίστη δύναται νὰ προκύψῃ ὠφέλεια ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τούτου· ὅτι ἀπ' ἐνὸς μὲν χαλινώνει καὶ ῥυθμίζει τὴν φαντασίαν, καὶ ὑποχρεοῖ τὸν ποιητὴν εἰς τὴν ἀναγκασιότατην μελέτην τῆς θετικῆς ἀληθείας, ἀπ' ἑτέρου δὲ ζωογονεῖ τὴν ἱστορίαν καὶ τὸ ἐν αὐτῇ ἰδανικὸν ἀποκαλύπτει, καὶ οὕτως εἰς τὰς ἀνωτάτας χώρας τῆς διανοίας τὸ ἀληθὲς τοῦ ἰδανικοῦ, εἰς τὴν ἀφορᾷ ἢ ποίησις, καὶ τὸ ἀληθὲς τοῦ πραγματικοῦ, ὁ περ μελετᾷ ἡ ἱστορία, ἀρμονικῶς συνδυάζονται, ἡ ἱστορία καὶ ἡ ποίησις ἀμοιβαίως συμπληροῦνται, αὕτη δὲ, τὴν ἰδίαν φύσιν τηροῦσα καὶ τὰ ἴδια μέσα καὶ τὴν ἰδίαν ἀποστολήν, ἀποβαίνει ἀληθεστέρα καὶ αὐτῆς τῆς ἱστορίας.

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ποιήσεως.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Ὀκτωβρίου 1866.

Π. Α. ΒΡΑΪΛΑΣ ΑΡΜΕΝΗΣ.

ράζομαι να διαβάσω μεγλοφώνως, λάβε το σὺ, σὶρ Ἑρρίκος.

Καὶ λαβὼν αὐτὸ ὁ Ἑρρίκος ἀνέγνω μετὰ μικρὸν ταῦτα·

« His face was keen as the wind
That cuts along the hawthorn fence;
Of courage you saw little there,
But, in its stead, a medley air
Of cunning and impudence.

There was a hardness, in his cheek,
There was a hardness in his eye.»

Ἦτοι·

« Τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦτο ὀξὺ ὡς ὁ ἄνεμος ὁ διασχίζων σειράν ἀγρίων μελιῶν. Καὶ γενναϊότητα μὲν δὲν ἐφαίνετο ἔχων· εἶχεν ὅμως τὸ ἦθος πανούργου ἄμα καὶ θρασύ... δριμύται ἦσαν αἱ παρειαὶ αὐτοῦ, δριμύ δὲ καὶ τὸ βλέμμα. »

Τῇ ἀληθείᾳ, προσέθετο ὁ Ἑρρίκος διακόψας τὴν ἀνάγνωσιν, ὅλοι γινώριζομεν αὐτὸν τὸν Πέτρον Βέλ περι τοῦ ὁποίου ὀμιλεῖ ὁ ποιητής· ἡ εἰκὼν αὐτοῦ εἶναι φυσικωτάτη... Ὁμοιάζει τὴν τοῦ παλαίου φίλου σας, Κ. Βλούμεμπαχ.

Καὶ οὗτος μὲν ἐνευσεν εἰς ἀπάντησιν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀνάγνωσιν· ἀλλ' ἡ Γιαννοῦλα ἠρώτησε· — Ποῖον φίλον ἐνοεῖτε; ἡ εἰκὼν αὐτὴ εἶναι ἀνθρώπου κακοῦ καὶ βδελυροῦ.

— Δὲν ἀνεγνωρίσατε τὸν ὑλοτόμον Γωβίαν Ἄρβιγκ; ἀπήντησε γελῶν ὁ Ἑρρίκος.

— Σὰς παρακαλῶ, μὴ ὀμιλεῖτε πλέον δι' αὐτὸν, ὑπέλαβεν ὁ Βλούμεμπαχ· ἐνδέχεται νὰ φανῇ σήμερον αὔριον. Εἶδα πολλοὺς ὑλοτόμους διαδάντας καὶ διευθυνομένους εἰς τοὺς Μικροὺς Καταρράκτας.

— Μήπως ἐφάνη καὶ αὐτὸς εἰς τοὺς Μεγάλους Καταρράκτας; ἠρώτησεν ἡ Γιαννοῦλα.

— Ὁχι, ἀπεκρίθη ὁ πατήρτης, ἀλλὰ δὲν θὰ ἀργοπορήσῃ νὰ φανῇ, ἐκτὸς μόνον ἂν ἀπεφάσιε ν' ἀποκακτωσθῆι εἰς Φρεδεरिकούπολιν ἢ εἰς Πόρτλανδ.

— Διὰ νὰ συστήσῃ ξυλοπωλεῖον καὶ νὰ γίνῃ μέγας ἔμπορος! προσέθετο μειδιῶν ὁ Ἑρρίκος.

— Ἄμποτε! ἐψήφισεν ὁ Βλούμεμπαχ. Αὐτὸ εἶναι τὸ ὄνειρόν του. Δὲν γινώριζεις τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς, σὶρ Ἑρρίκο; αἱ ἐπιθυμίαι των σὲ φαίνονται ποταπῆ, γελοῖται μάλιστα. Ἀδιάφορον. Αὐτοὶ τρέχουν ὀρμητικοὶ ὡς χεῖμαρρος κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν σκοπὸν των, καὶ ἀλλοίμονον εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος θέλει νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, ἔστω καὶ δι' ἀπλοῦ σαρκασμοῦ!

— Τὸ ὄνομα τοῦ Ἄρβιγκ προεξένησέ τινα ἀνησχίαν εἰς τὸν Βλούμεμπαχ, ἡ δὲ Ἰωάννα ταρχαθεῖσα ἠδιφώρησε καὶ διὰ τὴν ἀλιεῖαν καὶ διὰ τοὺς

στίχους. Ὅθεν ὁ Ἑρρίκος ἠναγκάσθη νὰ κλείσῃ τὸ βιβλίον. Δὲν ἦτο ἀπίθανον νὰ ἔλθῃ ὁ ὑλοτόμος ὠργισμένος καὶ σκοπὸν ἔχων ἐκδικήσεως. Ἀνεύρασαν τὰς ὀρμιάς, προσεγύθησαν ἐν τάχει καὶ ἄνευ ὀρέξεως καὶ διευθύνθησαν μετὰ ταῦτα εἰς τὴν οἰκίαν· ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπίλοιπον ἡμέραν ἦσαν μελαγχολικοί. Φόβοι ἀόριστοι ἐγεννήθησαν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπεκράτησε σιωπὴ μέχρι τῆς ὥρας τοῦ τείου, ὅτε ἡ Γιαννοῦλα παρεκάλει τὸν πατέρα αὐτῆς νὰ τραγωδήσῃ ἐτραγωδήσῃ δὲ καὶ ὁ Ἑρρίκος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀγγλικὴ προφορά, λαρυγγώδης καὶ τραχεῖα συνήθως, κινεῖ ὀπωσοῦν εἰς γέλωτα τοὺς ἀκούοντάς, οὗτε ὁ Βλούμεμπαχ οὗτε ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἴσχυσαν νὰ κρατήσωσι τὸν γέλωτα αὐτῶν ἐνῶ ἐτραγωδεῖ ὁ ξένος. Ἡ δὲ φαιδρότης αὐτῆ διέκοψεν εὐτυχῶς τὴν τῶσπν μελαγχολίαν.

— Τέλος πάντων, εἶπεν ὁ Ἑρρίκος, ἰδοὺ καὶ οἱ δύο σας εὐδιάθετοι· κατὰ χεῖρῶ δι' αὐτό... Τὸ τραγοῦδι σας μὲ ἀνευθύνισε τὰ σκοτεινὰ στενά, ὅπου ὁ γερμανὸς κυνηγὸς ἐτοιμάζει τὴν μαγευμένην σφαῖράν του, καὶ μὲ ἦλθε μία ἰδέα.

— Ποία; ἠρώτησεν ἡ νέα.

— Συγχωρήσατέ με νὰ τελειώσω, Κ. Γιαννοῦλα. Εἴμεθα καὶ ἡμεῖς ἐπιτήδειοι κυνηγοί, καὶ ὅμως ἡμελήσαμεν τὸ καλῆτερον εἶδος.

— Ποῖον; ἠρώτησεν ἡ νέα.

— Τὸ jack-light, ἀπεκρίθη ὁ Ἑρρίκος.

— Πλὴν αὐτὸ γίνεται τὴν νύκτα;

— Βέβαια, ἐπανέλαθεν ἐκεῖνος· μήπως φοβήσθε τὰ φαντάσματα;

— Ὁχι, ἀπεκρίθη ἡ Γιαννοῦλα· πλὴν ἠξέυρετε ὅτι τὴν νύκτα ἐξουσιάζει ὁ διάβολος.

— Καὶ ἡμεῖς, εἶπεν ὁ Ἑρρίκος πλησιάζασα πρὸς τὴν νέαν, θὰ ἔχωμεν δύο τρομερὰ ὄπλα ἐναντίον τοῦ τρομεροῦ αὐτοῦ διαδόλου, ἕνα ἄγγελον... καὶ τὰ πυροβόλα μας.

Τοσαύτη δὲ εἶναι ἡ ἰσχὺς τῶν ἐπαίνων ἐπὶ τῶν ἀπείρων καρδιῶν τῶν νεανίδων, ὥστε ἡ ἀπάντησις τοῦ Ἑρρίκου ἤρκεσε νὰ διασκεδάσῃ τοὺς φόβους τῆς Γιαννοῦλας, καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ μάλιστα εἰς αὐτὴν τὴν ἐπιθυμίαν τῆς νυκτερινῆς θήρας. Τὴν ἐρχομένην ἐσπέραν ὁ Βίλ διετάχθη νὰ ἐτοιμάσῃ δύο λέμβους, εἰς ὧν ἡ μὲν θὰ ἔφερε τὸ φῶς, ἡ δ' ἐτέρη τοὺς κυνηγούς. Ἡ ἡμέρα περῆλθε θερμῆ καὶ νεφελώδης, τὴν δὲ νύκτα οὐδὲ ἄστρον ἐφαίνετο. Ὁ μὲν Βλούμεμπαχ καὶ ἡ Γιαννοῦλα μετὰ τοῦ κωπηλατοῦντος Βίλ, ἐκάθησαν εἰς τὴν δευτέραν λέμβον, ὁ δὲ σὶρ Ἑρρίκος εἰς τὴν πρώτην, κωπηλάτην ἔχων ἐπιτήδειον Καναδόν. Ἐπὶ μίαν ὥραν καὶ ἐπέκεινα αἱ δύο λέμβοι ἐπλεον καταβαίνουσαι ἡ μία πλησίον τῆς ἄλλης τὸν ποταμὸν, καὶ ἀναζητοῦσαι μέρος συχναζόμενον ὑπὸ τῶν δορκάδων.

— Λοιπὸν, Κ. Γιαννοῦλα, ἠρώτησεν ὁ Ἑρρίκος, σὰς φαίνεται πάντοτε τὸ σκοτὸς τρομερόν;

— Ὁχι, ἀπεκρίθη ἡ νέα, διότι ἔχω καλὸν σύντροφον... τὸν πατέρα μου.

— Καὶ ἄλλο μεγκλῆτερον παλληκάρι, προσέθετο ὁ Ἑρρίκος, τὸν γέρο Βίλ. Δὲν ἠξέυρετε πόσον μὲ ἀρέσκει νὰ καταβαίνω ἡσύχως τὰ μεσάνυκτα βυθὸν καὶ ταχὺν ποταμὸν!

— Τωόντι, εἶπεν ἡ νέα, εἶναι ὠραῖον. Ἰδέτε ἐκεῖνας τὰς πυγολαμπίδας πῶς πετοῦν ὡς σπινθήρες. Εἴχετε δικαίον, Κ. Ἑρρίκο, νὰ μᾶς φέρετε ἐδῶ...

— Ὁμολογήσατε, Κ. Γιαννοῦλα, ὅτι ἡ Καναδικὴ ἔχει πολλὰ ὠραῖα, τὰ ὁποῖα ἀγνοεῖτε.

— Ὅποια ἡσυχία καὶ γλυκύτης εἰς αὐτὰ τὰ σκοτεινὰ δάση! Ὅποιον μυστήριον εἰς τὰ δασύτατα αὐτὰ δένδρα! Ὑπεψήφισεν ἡ νέα. Πρῶτον σήμερον εἰς τὴν ζωὴν μου ἐννοῶ τὴν ὠραιότητα τῶν καλοκαιρινῶν νυκτῶν εἰς τοὺς ἐρήμους τόπους.

— Ὅταν τὰ δάση αὐτὰ δὲν θὰ σκεπάζωσι πλέον τὴν γῆν, εἶπεν ὁ Ἑρρίκος, ὅταν ἐδῶ θὰ εἶναι ἀγροί, οἰκίαι, δρόμοι, κῆποι καὶ ὑψηλαὶ καπνοδόχοι μαυρίζουσαι τὸν δρίζοντα, θὰ εὐρεθοῦν ἴσως ποιηταὶ ψάλλοντες τὰ κάλλη τῆς μοναξίας, καὶ τὰ ἄσματα αὐτῶν θὰ ἀντηχοῦν μεταξὺ τῶν ἀδικόπων κρότων καὶ θορύβων βιομηχανοῦ πόλεως!... Τοιοῦτος εἶναι ὁ ἄνθρωπος· καταφρονεῖ ὅ,τι ἔχει καὶ ποθεῖ ὅ,τι δὲν ἔχει πλέον... Ἡμεῖς ὅμως ἄς προσπαθήσωμεν νὰ μὴ λησμονήσωμεν τὸ παρὸν, καὶ ἄς ἐνασχοληθῶμεν εἰς τὸ νυκτερινόν μας κυνήγιον.

Μετὰ δὲ ταῦτα στραφεῖς πρὸς τὸν Βίλ·

— Μὴ λάμνεις πλέον, εἶπεν· ἄλλαξε τὸν δρόμον σου καὶ ἀνάβα κάμων ὀλιγώτερον κρότον. Θὰ σὲ ἀκολουθήσω μακρόθεν μὲ τὴν λέμβον μου, καὶ ὅταν πυροβολήσω σταμάτισε. Σεῖς δὲ, Κ. Γιαννοῦλα, σιωπῆ!

Εἶπε καὶ ἤναψε τὸν φανὸν, ὅστις ἐκρέματο εἰς τὴν πρῶραν τῆς λέμβου ὅπου ἦσαν ὁ Βλούμεμπαχ καὶ ἡ κόρη αὐτοῦ· ὁ δὲ Βίλ ἐκωπηλάτει ἀθορύβως. Ὁ φανὸς λάμπων ὡς φάρος εἴκλυσε περὶ αὐτὸν στίφη μωῶν, κωνώπων καὶ νυκτερινῶν χρυσαλλιδίων. Αἱ δύο λέμβοι περὶ τὰ πεντήκοντα βήματα ἀπέχουσαι ἡ μία τῆς ἄλλης, ἐπλεον βραδυποροῦσαι ἐπὶ τῶν διαυγῶν κυμάτων τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου, ὑπὸ τὰς σκιας τῶν δένδρων. Αἶφνης ὁ Βίλ ἐπαυσε τοῦ κωπηλατεῖν.

— Τί τρέχει; ἠρώτησεν ὁ Κ. Βλούμεμπαχ.

— Κᾶτι εἶναι, ἀπεκρίθη ὁ ὑπηρέτης.

— Τί; ἠρώτησεν ὁ Ἑρρίκος, ὅστις ἰδὼν σταθεῖσαν τὴν λέμβον προέβη ταχύτερα.

— Θεέ μου! ἀνεφώνησεν ἡ νέα.

— Ἐλάτε δὲ, Κ. Γιαννοῦλα, ἀνέκραξεν ὁ Ἑρρίκος· σεῖς νὰ φοβήσθε! Ἐλα, Βίλ, λάμνε· ἄς μὴ χάνωμεν τὸν καιρὸν μας.

Ὁ Βίλ ἐπανέλαβε τὴν κωπηλασίαν ἀλλὰ μετὰ πλείονος προσοχῆς. Ὁ δὲ Ἑρρίκος, ἰστάμενος παρὰ τὴν πρῶραν τῆς ἄλλης, λέμβου καὶ ἀτενίζων τὰς δύο ὄχθας, εἶδε σκιὰν εἰσδύσασαν εἰς τὸ δάσος καὶ βαδίζουσαν περὶ τὴν ὄχθην. Ἐνῶ δὲ ἠγωνίζετο νὰ διακρίνῃ ἂν ἡ σκιά ἦτο ἀνθρώπου ἢ τετραπόδου, εἶδε δορκάδα ἐντὸς τοῦ ὕδατος, περιεργαζομένην τὸ φῶς τοῦ φανοῦ μετὰ τοσαύτης ἡδονῆς, ὡς ἂν ἦτο μεμκγευμένη. Ὁ Ἑρρίκος ἀνεσῆκωσεν τὴν καρδίαν, ἐπυροβόλησε καὶ ἡ ταλαίπωρος δορκάς, πληρωθεῖσα εἰς τὴν κεφαλὴν, ἐπήδησεν εἰς τὴν ὄχθην καὶ ἠθέλησε νὰ φύγῃ πρὸς τὸ δάσος.

— Φέρε με εἰς τὴν ξηρὰν! ἀνέκραξεν ὁ Ἑρρίκος πρὸς τὸν κωπηλάτην...

Καὶ πηδήσας ἔτρεξε κατόπιν τῆς πεσοῦσης δορκάδος.

— Τὴν ἐπίασα! ἐκραξε Θριαμβεύων, λαβὼν τὴν δορκάδα ἀπὸ τῶν κεράτων... Μὴ Γιαννοῦλα, ἰδοὺ!

— Τόσω καλλίτερα, εἶπεν ὁ Κ. Βλούμεμπαχ· τώρα ἄς ἐπιστρέψωμεν.

— Τόσω γρήγορα, προσέθεσεν ἡ Γιαννοῦλα.

— Τί νὰ κάμωμεν περισσώτερον; ὁ κρότος τοῦ πυροβόλου ἐτρόμαξε τὰς δορκάδας, ὥστε δὲν εἶναι πλέον ἐλπίς νὰ φανῇ ἄλλη ἕως αὔριον... ἠξέυρεις, κόρη μου, ὅτι εἶναι δύο μετὰ τὰ μεσάνυκτα;

Ἐνῶ δὲ ἀνέσυρε τὸ ὠρολόγιον αὐτοῦ, παράδοξός τις φωνὴ ἀντήχησε πρὸς τὸ μέρος ὅπου ἦτο ὁ Ἑρρίκος.

— Πατέρα μου! ἀνεφώνησεν ἐντρομος ἡ Γιαννοῦλα.

— ἴσως εἶναι φωνὴ καμμίης ἀγρίας γάτας... ἔ! Ἑρρίκο! θέλεις νὰ σὲ βοηθήσωμεν νὰ μεταφέρῃς τὴν δορκάδα;... Παράδοξον, ἐψήφισεν ὁ Βλούμεμπαχ, δὲν ἀποκρίνεται.

— Σιωπῆ! εἶπεν ἡ Γιαννοῦλα· ἀκούω βήματα εἰς ξηρὸν χόρτον... Βίλ, πῆδησε εἰς τὴν ξηρὰν πῆγαινε, καλὲ μου Βίλ, νὰ ἰδῆς τί τρέχει... Πατέρα μου, δὲν πηγαινόμεν καὶ ἡμεῖς... Ὁ Βίλ θὰ μᾶς φέξῃ μὲ τὸ φανάρι.

— Στάσου, κόρη μου, πηγαινὸν ἐγὼ...

— Ὁχι, ὄχι, φοβοῦμαι, ἐπανέλαθεν ἡ Γιαννοῦλα· πλὴν ποῦ εἶναι; ἡ φωνὴ ἐκεῖνη μὲ κτετάραιζε.

Καὶ ἀπέβη εἰς τὴν ξηρὰν μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ἐνῶ ὁ Βίλ, δέσας τὴν λέμβον εἰς τὴν ῥίζαν δένδρου, προηγείτο φέρων τὸν φανόν. Περιήλθον δὲ εἰς τὸ δάσος περὶ τὰ πέντε λεπτά, μεταξὺ ἀκανθῶν καὶ ὑψηλῶν χόρτων.

— Ἀγαπητέ μου αὐθέντα! εἶπεν ὁ Βίλ σταθεῖς, ἄς μὴ προχωρήσωμεν, ὁ Θεὸς μᾶς κτηράσθη. Δὲν αἰσθάνεσθε ὀσμὴν καπνοῦ;

— Ἰδοὺ φλόγες! ἀνέκραξεν ἡ Γιαννοῦλα· ὁ πατέρα μου τὸ δάσος καίεται. Ποῦ νὰ εἶναι ὁ Ἑρρίκος; ποῦ εἴμεθα; τί νὰ κάμωμεν;

Ἐν τοσούτῳ ὁ καπνὸς ἐπλησίαζεν ὡς μαῦρον νέφος μεταξὺ τοῦ σκότους, ὅπισθεν δὲ αὐτοῦ ἔτρεγον φλόγες. Τὰ φύλλα ἔτριζαν κραιόμενα, οἱ σχοῖνοι ἐφαίνοντο ὡς στόλοι πυρὸς, καὶ κατακκούμενοι ἐπιπτον μετὰ πατάγου, ἢ πυρκαϊὰ διεδίδετο μετὰ ταχύτητος, ὡς ἀλλεπάλληλα κύματα ὠθούμενα ὑπὸ φρικώδους θυέλλης. Τὰ ζῶα ἔφρουγον ὡς σκιά, σιωπηλά καὶ περιτρομα· ἢ δὲ Γιαννούλα, ὁ πατὴρ αὐτῆς καὶ ὁ Βιλ ἠναγκάστησαν νὰ πλησιάσωσιν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν λέμβον. Δαυλοὶ φλογεροὶ ἐπιπτον εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἐσβέννυτο συρίζοντες. Ὁ Βλούμεμπυχ, καλέσας τὸν ὀδηγοῦντα τὴν λέμβον τοῦ Ἑρρίκου, ἤρωτησεν αὐτόν·

— Ἡμποροῦμεν νὰ υπάγωμεν εἰς τοὺς Μεγάλους Καταβράκτας;

— Ἀδύνατον, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, διότι ἡ πυρκαϊὰ ἔρχεται ἀπ' ἐκεῖ.

Καὶ τῶντὶ ὁ οὐρανὸς πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος ἐφκίνετο περιφλεγής.

— Ἄς καταβῶμεν λοιπὸν τὸν ποταμὸν, εἶπεν ὁ Βλούμεμπυχ, καὶ ὁ Θεὸς βοήθης.

Καὶ περιετόλιξε διὰ τοῦ μανδύου αὐτοῦ τὴν Γιαννούλαν, σιωπηλὴν, ἔντρομον, κατὰ πηλκτον καὶ περιβρεομένην ὑπὸ ψυχροῦ ἰδρωτός. Ὁ Βιλ καὶ ὁ Καναδὸς, ὁ ὀδηγὸν τὴν ἄλλην λέμβον, ἐκωπηλάτου μεθ' ὀρμῆς καὶ ἄνευ σκοποῦ. Ἐλθόντες εἰς τὰς ἐκβολὰς ἐνὸς τῶν ποταμῶν τοῦ Ἀγ. Ἰωάννου, ὀνομαζομένην τοῦ Ἀρτακαίου, ἀνῆλθον ζητοῦντες ἄστυλον, καὶ ἐστάθησαν ἐπὶ τέλους ἐνώπιον οἰκιῶν τινῶν κατοικουμένων ὑπὸ γεωργῶν. Πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἀνατελεῖ ἡ ἡμέρα. Ὁ πυκνὸς καπνὸς ἐδείκνυε ποῦ ἦτο ἡ πυρκαϊὰ· ἐξετείνετο εἰς μέγα διάστημα, προχωροῦσα πάντοτε, ἄνευ ἐμποδίου, ἕως οὗ ὁ ποταμὸς ἀνέστειλεν αὐτήν. Ὀλόκληρον τὸ μετὰ τῶν Μεγάλων Καταβράκτων, τῶν λιμνῶν τοῦ Ἄετος καὶ τοῦ μέρους τοῦ κλυομένου Ἀρουστοῦ τρίγωνον, ἐγένετο βορρᾶ τῶν φλογῶν. Κτήνη, οἰκίαι, θημωνίαι, πάντα ἠφανήθησαν ἐν ἀκαρεῖ, καὶ μόλις οἱ γεωργοὶ ἀφυπνισθέντες κατῴρωσαν νὰ σωθῶσιν.

Οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀντακαίου ὑπεδέχθησαν προθύμως τὸν Κ. Βλούμεμπυχ καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, καὶ μετὰ συμπαθείας ἔβλεπον τὴν νέαν τῆς ὁποίας τὴν χάριν καὶ τὸ ἀτρόμητον πολλάκις ἤκουσαν ἐπαινούμενα· αὐτὴ ὅμως πυρέττουσα καὶ ἔξω φρονῶν, δὲν ἔπικυε ἐρωτῶσα τὸν πατέρα αὐτῆς· « Ποῦ εἶναι; ποῦ εἶναι; » Καὶ μετ' ὀλίγον ἀνεφώνει γερμανιστί· « Τί ὠραία νύκτα ἐπεράσαμεν! Πόσον εὐχαριστεῖται τις πλέων εἰς τὸν ποταμὸν μετὰ τὸ σκότους; Ἑρρίκε! Ἑρρίκε. » Ὁ δὲ Βλούμεμπυχ, βλέπων τὴν ἐπίφοβον θέσιν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἐφρόντιζεν· ἠγνόει τί ἔγεινε καὶ αὐτὴ αὐτοῦ ἢ κατοικίαν. Ὅτε δὲ ἐσβέσθησαν ἐντελῶς αἱ

φλόγες καὶ ἐψυχράνθη τὸ ἔδαφος ὥστε νὰ δύναται τις νὰ πατήσῃ, διέταξε τὸν Βιλ νὰ υπάγῃ νὰ παρατηρήσῃ κατὰ πόσον ἐβλαψεν ἡ πυρκαϊὰ τὰ κτήματα αὐτοῦ. Ὁ γέρον ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ ἄλλου κωπηλάτου καὶ ἀνέβη τὸν ποταμὸν μέχρι τῶν Μεγάλων Καταβράκτων· εἶδε δὲ ὅτι πᾶν τὸ ἀνῆκον εἰς τὸν κύριον αὐτοῦ, οἶον δένδρα, ἀγροὶ, οἰκίαι, εἶχον καταστραφῆ. Ἐπικνερόμενος δὲ πρὸς τὸν Βλούμεμπυχ, ἀπέβη περιεργείας χάριν μετὰ τοῦ συντρόφου αὐτοῦ εἰς τὸ μέρος ὅπου ὁ σὶρ Ἑρρίκος ἀφοῦ ἐφόνευσε πῆν δορκάδα ἐγένετο ἄφαντος. Πάντα τὰ περίε, ὅσον ἐφθάνεν ὁ δροχλμὸς, ἦσαν πυρκαϊκῶς σωρός τις μόνον κλαμάτων καὶ βρύων, καθὼ κείμενος μετὰ τῶν ὕδατων, ἐσώζετο, καὶ ἐκεῖ, μετὰ τῶν πυριφλέκτων λειψάνων δορκάδος, εἶδον τὸ σῶμα τοῦ σὶρ Ἑρρίκου ἠμίκαιστον καὶ φέρον ἐμπεπηγμένην βαθύτατα εἰς τὴν καρδίαν μακρὰν μάχιραν, ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας μετχειρίζονται οἱ ὑλοτόμοι.

Ἐπειδὴ δὲ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ πυρκαϊὰ συνέβαινον συνεχῶς κατὰ τὰ δάση, δὲν ἐφρόντιζαν νὰ μάθωσι τὸν αἴτιον τῆς τοιαύτης καταστροφῆς. Οἱ γεωργοὶ ἠσχαλῆθησαν εἰς τὴν ἀνοικοδομητὴν τῶν οἰκιῶν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν αὐτῶν· ὁ δὲ Βλούμεμπυχ καταβληθεὶς ὑπὸ διπλῆς συμφορᾶς δὲν ἠθέλησε νὰ μείνῃ περιπλῆον εἰς τὰς ἐρημίας, ὅπου ἠλπίζε νὰ εὕρῃ εἰρήνην. Πολὺς χρόνος παρήλθεν ἕως οὗ καθησυχάσωσιν ὀπωσοῦν οἱ ἐκ τῆς τρομερᾶς ἐκείνης νυκτὸς πάλμοι τῆς Γιαννούλας· ἀπόλωσαν ὁμῶς ὅλην τὴν γενναϊότητα, τῆς ὁποίας εἶχε δώσει ἐσχάτως δείγματα, καὶ ἐγένετο πλέον δειλὴ ἢ προτοῦ. Οὐδέποτε δὲ ἀνεκάλυψεν αὐτὴ ὁ πατὴρ τὰ περὶ τοῦ σὶρ Ἑρρίκου.

Ὅτε ἐπιβάντες εἰς πλοῖον ἐπέστρεφον εἰς τὴν Εὐρώπην, τῶν ἐπιβατῶν τις ἀνευθύμιζε τὰς δυσκολίας καὶ τοὺς κινδύνους εἰς οὓς ὑπόκεινται οἱ ἄποικοι κατὰ τὴν Καναδικήν. « Ἄ! προσέθετο ὁ Βλούμεμπυχ, εὐκολώτερον εἶναι νὰ ἐκρίζωθωσιν ὅλα τὰ ἄγρια χόρτα τῶν ἀπεράντων ἐκείνων πεδιάδων, παρὰ νὰ ἐκρίζωθῃ ἀπὸ ψυχὴν πονηρὰν καὶ ἀχρεῖαν ὁ φθόνος καὶ τὸ μῖσος· ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνον εἶναι νὰ πατήσῃ τις τὴν οὐρὰν ἐχίδνης, παρὰ νὰ προσβάλλῃ καρδίαν ἀλαζόνα καὶ ἀσπλαγγνον. »

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

ΑΘΗΝΑΙΟΝ

καὶ

ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ ΤΟΥ ΛΑΟΥ.

Καὶ τὸ Ἀθηναίων καὶ ἡ Ἐταιρία τῶν Φίλων τοῦ

Λαοῦ ἤρξαντο ἀπ' ἐνὸς μηνὸς καὶ τοῦ δευτέρου ἔτους τὰς παραδόσεις.

Κατὰ τὸ πρῶτον, ἠκούσθη ἐν τῷ Ἀθηναίῳ ἡ φωνὴ δεκαεννέα φίλων τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας· ἐκ τῶν δεκαεννέα δὲ ὀμιλιῶν αἱ ἑπτὰ εἶχον ἠθικὴν τὴν ὑπόθεσιν, αἱ πέντε ἐπιστημονικὴν, αἱ τέσσαρες ἱστορικὴν καὶ αἱ τρεῖς ὑπολειπόμενα ἀρχαιολογικὴν, φιλολογικὴν καὶ κοινωνικὴν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ πλείους τῶν ὀμιλιῶν τούτων ἐξεδόθησαν εἰς φῶς, εὐκόλως κρίνουσι καὶ οἱ μὴ ἀκροαταὶ κατὰ πόσον ἐγένετο κοινωφελὴς ἡ σύστασις τοῦ Ἀθηναίου.

Ἀλλὰ τὸ κοινωφελὲς ἀνάγκη πᾶσα νὰ γίνεται κοινωφελέστερον· καὶ ἐπειδὴ τὴν ἀλήθειαν ταύτην αἰσθάνονται εἴπερ τινὲς ἄλλοι τὰ μέλη τοῦ Ἀθηναίου, ἐβουλεύθησαν πῶς νὰ καταστήσωσι πληρεστεράς τὰς παραδόσεις, τουτέστι πῶς νὰ πολυπλασιάσωσι τὰ ἀντικείμενα τῶν ὀμιλιῶν ἐπεκτείνοντες καὶ ποικιλόντες τὰς γνώσεις αἱ ἀνέλθον νὰ διαδώσωσιν. Ἐπὶ τούτῳ δὲ ἐζήτησαν καὶ ἄλλων λογίων τὴν διανοητικὴν συνδρομὴν, ἧς καὶ φιλοφρόνως ἔτυχον. Περιεργότεραι ἄρα καὶ διδακτικώτεραι ἔσονται κατὰ τὸ παρὸν ἔτος αἱ ἀγορεύσεις, καὶ διὰ τοῦτο προθυμότεραν καὶ μείζονα προσδοκῶμεν καὶ τῶν ἀκροατῶν τὴν συζροήν. Ἡ προθυμία δὲ αὐτὴ θέλει φέρει καὶ δεύτερον, ἀξιολογώτατον τὴν ὤραν ταύτην καρπὸν· τὴν αὐξήσιν λέγομεν τῶν χρηματικῶν πόρων, οὓς τὰ μέλη τοῦ Ἀθηναίου ἀφιέρωσαν εἰς τοὺς γενναίους καὶ πολυπαθεῖς ἡμῶν ἀδελφοὺς, τοὺς Κρητας. Ὡς καὶ κατὰ πρῶτον εἶπομεν, ἡ παρὰ τῶν ἀκροατῶν ζητούμενη εὐτελής συνδρομὴ ζητεῖται μόνον πρὸς διαβύθμισιν καὶ συντήρησιν τῆς αἰθούσης τῶν παραδόσεων, εἰς ἀπάντησιν τῆς μικρᾶς γραφικῆς δαπάνης καὶ τῶν τοιούτων. Ἐπειδὴ δὲ τούτων γενομένων ἐπερίσσευσαν μέχρι τοῦδε 4200 δραχμαὶ, παρεδόθησαν εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις κεντρικὴν ἐπιτροπὴν τῶν Κρητῶν.

Τὸ καθ' ἡμᾶς εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ Ἀθηναίου καλὸν φρονούμεν νὰ προστεθῶσι καὶ δύο ἕτεροι ὑποθέσεις, διδακτικαὶ ἅμα καὶ τερπναί, ἧτοι περιηγήσεις καὶ περιγραφαὶ ἡθῶν καὶ ἐθίμων. Δὲν ἀγνοοῦμεν ὅτι ὀλίγιστοι ἡμῶν δύνανται νὰ μεταδώσωσιν ὡς πρὸς τὰ δύο ταῦτα ἰδίως ἐντυπώσεις· ἀλλ' ἔχομεν πολλὰ ζῆνα συγγράμματα ἀπ' ὧν εὐκόλως ἀναθίζομεν τὰ κατὰλληλα.

Ταῦτὰ λέγομεν καὶ διὰ τὴν Ἐταιρίαν τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ ταύτης τὰ μαθήματα, γινόμενα, ὡς γνωστὸν, δωρεὰν πρὸς διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ, εἰσι καὶ ὠρισμένα καὶ συνεχῆ. Οἱ εὐδοκίμως καὶ ἐπωφελῶς διδάξαντες τὸ παρελθὸν ἔτος ἦσαν ὀκτώ, ἐκτῶ δὲ καὶ αἱ ὑποθέσεις, ἧγον ἠθικὴν, πολιτικὴν καὶ βιομηχανικὴν οἰκονομίαν, γεωγραφίαν ὑπὸ ἐμπορικὴν καὶ πρακτικὴν ὕψιν, πρακτικὴν γεωμετρίαν, ἐμπορικὸν

δικαίον, δικαιοῦματα καὶ ὑποχρεώσεις τοῦ πολίτου, ἱστορίαν, κοσμηματογραφίαν καὶ ἰχθυογραφίαν. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν φιλοτιμῶν διδασκάλων τοῦ λαοῦ, προστεθήσαν καὶ ἕτεροι δύο καθηγηταὶ τοῦ πανεπιστημίου, οἱ Κ. Θ. Ὀρφανίδης καὶ Α. Χρηστομάνος, ὧν οὗτος μὲν θέλει παραδίδει τεχνολογικὴν χημείαν, ἐκεῖνος δὲ ἐφηρμοσμένην βοτανικὴν, ἀμφότερα χρησιμώτατα μαθήματα. Πόσον δὲ ὠφελεῖται ἐκ τῆς διδασκαλίας ταύτης ὁ λαὸς μαρτυρεῖ ἡ πληθὺς τῶν καθ' ἑσπέρας συνερχομένων εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν παραδόσεων, ἧτις τὸ ἔτος τοῦτο εἶναι εὐρυχωροτέρα καὶ ἀνετωτέρα τῆς περυσινῆς.

Ἀλλὰ λέγοντες περὶ τοῦ ζήλου τῶν διδασκόντων, εἶναι δίκαιον νὰ ὁμολογήσωμεν μετὰ σπουδῆς καὶ τὸν τοῦ προέδρου τῆς Ἐταιρίας, τοῦ Κ. Ἀλεξ. Σούτσου, ζῆλον ἐνθερμον καὶ ἀκάματον, ἄνευ οὗ ἢ οὐδόλως ἢ δυσκόλως ἤθελον προαχθῆ τὰ τῆς Ἐταιρίας ταύτης, καθόσον μάλιστα αἱ ἄχρι τοῦδε χρηματικαὶ συνδρομαὶ ἀποδεικνύουσιν ὅτι ὀλίγον ἐξετιμήθησαν παρὰ τῶν εὐπόρων τὰ ἔργα τοῦ ιδρύματος τούτου, κοινωφελεστάτου ἀναντιρρήτως μετὰ τῶν κοινωφελῶν. Μείζονα δὲ προθυμία ἤθελε καταστήσει τὸ ἔργον διπλασίως λυσιτελεῖς, διότι τότε ἡ Ἐταιρία ἤθελε φροντίσει καὶ νὰ τυπωθῶσι τὰ μαθήματα, ὥστε νὰ καρπῶνται ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν καὶ οἱ μὴ παρευρισκόμενοι εἰς τὰς παραδόσεις, καὶ οἱ μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν ζῶντες.

Χάριν τῶν ἀναγνωστῶν παραθέτομεν τὸ πρῶτον μάθημα τοῦ καθηγητοῦ Κ. Θ. Ὀρφανίδου.

ΓΕΩΠΟΝΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Ἦτοι μαθήματα ἐφηρμοσμένης Βοτανικῆς
Διδασκόμενα

ΥΠΟ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΟΡΦΑΝΙΔΟΥ

Καθ' ἑκάστην Δευτέραν, ἐν τῷ σχολείῳ τῆς
Ἐταιρίας τῶν Φίλων τοῦ Λαοῦ.

Μάθημα πρῶτον. Εἰσαγωγὴ.

Εὐγενὴς ἄμιλλα καίει τὰ στήθη τῶν Καθηγητῶν τῆς Ἐταιρίας τῶν φίλων τοῦ λαοῦ, φιλοτιμουμένων τίς τὸν ἕτερον νὰ ὑπερβῇ ὠφελῶν τοὺς ὁμοίους του περισσότερον.

Ἡ εὐγενὴς αὐτὴ ἄμιλλα, βᾶσιν ἔχουσα τὴν θείαν ἐντολήν «ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν» καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἴδωμεν ἐν Ἑλλάδι διὰ τῆς διαδόσεως ὠφελίμων γνώσεων εἰς τὰς τάξεις τοῦ λαοῦ, αὐτὸ τὸ ἔθνος βελτιούμενον, φέρει σήμερον καὶ ἐμὲ ἐπὶ τῆς ἑδρᾶς ταύτης.

Θέλω, λοιπόν, προσπαθήσει ώστε ο ζήλος μου να μη φανή υποδεέστερος του ζήλου των συναδέλφων μου, και θέλω λογισθῆ εὐτυχῆς ἐὰν ὁ χρόνος ἀποδείξῃ ὅτι συνετέλεσα καὶ ἐγὼ κατὰ τι εἰς τὸν φωτισμὸν τοῦ λαοῦ. τοῦ μόνου πολυτίμου στοιχείου, τὸ ὅποιον διὰ τῶν κόπων καὶ ιδρώτων του τρέπεται καὶ τρέφει, καὶ εἶναι ἡ πηγὴ τοῦ πλούτου, τῆς ἰσχύος, καὶ τοῦ μεγαλείου παντὸς ἔθνους.

Ὁ ἄνθρωπος, ὡς ζῶν λογικὸν, μεγάλως διαφέρει τῶν λοιπῶν ζῶων, καὶ συγκοινωνεῖ διὰ τοῦ λογικοῦ μὲ αὐτὸν τὸν Πλάστην του· ἀλλ' ὡς ζῶον φέρει σάρκα καὶ ὄσπῃ, οὐδόλως διαφέρει τῶν λοιπῶν ζῶων, καὶ ἔχει ἀνάγκη τροφῆς, ὡς ἐκεῖνα, διὰ τὴν ὑπάρξιν. Ἡ πρώτη κίνησις ἦν ἔλαμεν ἡ χεὶρ του μόλις ἐπλάσθη, ἦτον ἐπὶ τοῦ δένδρου τοῦ φέροντος τὸν ἀπκαγορευθέντα καρπὸν. Καὶ ὅταν, πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἤκουσε πρὸς τοῦ Πλάστου του ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι θέλει φάγει τὸν ἄρτον του ἐν ἰδρώτι τοῦ προσώπου του, ἤρξατο νὰ ἐργάζεται τότε μετὰ κόπου καὶ μόχθου τὴν γῆν, διότι δὲν εὗρισκε πλέον φορτωμένα ἀπὸ ὠρίμους καρπούς τὰ ἔτοιμα δένδρα τοῦ Πραδείσου.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἄρχονται αἱ γεωπονικαὶ ἐργασίαι τοῦ λαοῦ. Μὴ λησμονῆτε ὅτι τὰ πρῶτα ἐπαγγέλματα τῶν ἀνθρώπων ἦσαν ἐκεῖνα τὰ ὅποια καὶ σήμερον ἀκόμη τρέφουσιν ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς γῆς, καὶ ὅτι ἐκ τῶν δύο υἱῶν τοῦ Ἀδάμ, ὁ μὲν ἔργινε γεωργός, ὁ δὲ ποιμὴν προβάτων.

Ἀλλοίμονον εἰς τὰ ἔθνη ἐκεῖνα ὅπου ἡ γῆ κκῶς καλλιεργεῖται, καὶ τρεῖς ἀλλοίμονον εἰς ἐκεῖνα ὅπου ἡ γῆ οὐδόλως καλλιεργεῖται.

Μέγας δὲ τις γεωπόνος τῆς ἀρχαίας Ῥώμης ἔλεγε προσέτι, ὅτι ἐκ τῆς μεγάλης, τῆς μετρίως, ἢ τῆς μικρῆς ἀναπτύξεως τῆς κτηνοτροφίας τὰ ἔθνη εὐδαιμονοῦσι περισσότερο, μετρίως, ἢ ἐλάχιστον· καὶ εἶχε δίκαιον. Σήμερον ἀπεδείχθη ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἔργα τοῦ λαοῦ, ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία, εἶναι ἀλληλένδετα καὶ ἀναπόσπαστα μεταξὺ τῶν, καὶ τὸ ἐν εἶναι συνέπεια τοῦ ἄλλου. Ἐὰν δὲν ἔχωμεν λιπάσματα ἐκ τῶν ζῶων, δὲν δυνάμεθα καλῶς νὰ καλλιεργήσωμεν τὴν γῆν· ἐὰν δὲν καλλιεργήσωμεν τὴν γῆν, καὶ δὲν κατασκευάσωμεν λιβάδια διὰ τὴν τροφὴν τῶν ζῶων, δὲν δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν κτηνοτροφίαν καὶ ἄφθονα λιπάσματα.

Ὅπου ἡ ἀνάπτυξις τῶν δύο τούτων ἔργων συμπέδῃ παρὰλλήλως, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ὁ μεγαλύτερος πλοῦτος· παράδειγμα ἔστω ἡ Ἀγγλία καὶ τὸ Βέλγιον.

Διὰ τοῦτο ὅλαι αἱ φρόνιμι Κυβερνήσεις τῆς Εὐρώπης ἐπροστάτευσαν πάντοτε τὰς δύο ταύτας πηγὰς τοῦ πλούτου διὰ σοφῶν νόμων· ὅπου δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν νόμων ἐπλούτισεν ὁ λαός, ἐκεῖ ἐπλού-

τισε καὶ τὸ Δημόσιον Ταμίον· διότι, ὅπου ὁ λαός δυστυχεῖ καὶ δὲν ἔχει νὰ πληρώσῃ τοὺς φόρους του, ἐκεῖ δὲν ἔχουσιν οὐδὲ αἱ Κυβερνήσεις χρήματα.

Διὰ νὰ πλουτίσωσιν ὁμοῦ οἱ λαοὶ δὲν πρέπει νὰ ἐργάζωνται μόνον, ἀλλὰ πρέπει νὰ μάθωσι καὶ πῶς πρέπει νὰ ἐργάζονται.

Ὁ μεθοδικὸς τρόπος τῆς ἐργασίας οἰκονομεῖ τὸν καιρὸν, καὶ πολλαπλασιάζει τὸ εἰσόδημα.

Πρέπει, λοιπόν, νὰ μάθῃ ὁ ἐργαζόμενος λαός διατί κάμνει πᾶσαν ἐργασίαν, καὶ τότε πρέπει νὰ κάμνῃ πᾶσαν ἐργασίαν.

Ὅπου αὐτὰ τὰ ὀλίγα λόγια ἐδιδάχθησαν πρακτικῶς καὶ μετὰ παραδείγματα, δηλαδὴ μετὰ ὀλίγας φράσεις καὶ πολλὰ πράγματα, ἐκεῖ ὁ γεωργὸς καὶ ὁ ποιμὴν τὰ ἐνόησαν εὐθύς, τὰ ἔβαλεν ἀμέσως εἰς πρᾶξιν, καὶ ἐκαλλιτέρευσε τὴν τύχην του, πλουτίζων ἐνταυτῷ τὴν ἐπικράτειαν.

Ἡ καλλιτέρευσις αὐτῆς τῆς τύχης τῶν γεωπόνων, πηγάζει πολλάκις ἐξ εὐτελῶν πραγμάτων, τὰ ὅποια περιφρονοῦσιν οἱ κομφῶς εἰς τὰς πόλεις ἐνδυόμενοι, οἱ βαντιζόμενοι διὰ μύρων γυναικοθηραὶ, καὶ οἱ φέροντες πάντοτε χειρόκτια τῆς ὥρας.

Μεταξὺ τῶν εὐτελῶν τούτων καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως περιφρονοῦμένων πραγμάτων εἶναι τὰ λιπάσματα τῶν ἀγρῶν, τὰ ὅποια ἀνέφερον, ἐν ᾧ τὰς ὕλας ταύτας ἐκ πολλῶν πηγῶν, καὶ διὰ μεγάλων δαπανῶν, καὶ ἐκ μεμκρυσμένων τόπων πορίζεται ἡ Εὐρώπη διὰ τὴν καλλιέργειάν της.

Πλοῖτα διασχίζουσι τὸν ὠκεανόν, καὶ μεταφέρουσιν ἐκ τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀουστραλίας διὰ μεγάλων κινδύνων καὶ ἐξόδων τὸ Γουάνον, δηλαδὴ τὴν κόπρον τῶν πτηνῶν, τῆς ὁποίας τὰ πηχέα σρώματα ἐκάλυψαν τὴν γῆν, ἐκεῖ ὅπου ἡ ἄπειρος πληθὺς τῶν μεταναστευόντων πτηνῶν διέμενεν ἐπὶ τινα χρόνον. Τὸ πολῦτιμον τοῦτο λίπασμα μεταφέρεται ἐντὸς βαρελίων εἰς Εὐρώπην, καὶ ἡ χρῆσις του ἀντέμειψε πάντοτε ἀφθόνως τοὺς κόπους καὶ τὰ ἐξόδα τῶν γεωργῶν.

Πρὸ τινῶν χρόνων πολλὰ πόλεις τῆς Εὐρώπης (ἐν αἷς καὶ τὸ Βορδὸ τῆς Γαλλίας) ἐξώδευον μεγάλας ποσότητας πρὸς καθαρισμὸν τῶν ὑπονόμων καὶ ἀποπάτων. Σήμερον ὁμοῦ εἰσπράττουσι πολλὰ ἑκατομμύρια κατ' ἔτος, πωλοῦσαι εἰς τοὺς γεωπόνους ὅ,τι ἄλλοτε ἔβριπτον εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ τοὺς ποταμούς, ὡς ἄχρηστον καὶ βρωμερὸν πρᾶγμα.

Ἐν μέγας κατάστημα εἰς τὴν Γαλλίαν κατασκευάζει ἐκ τῶν αὐτῶν δυσωδῶν πηγῶν τὸ ἐνεργητικώτερον τῶν λιπασμάτων, τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα poudrette, καὶ τὸ κατάστημα τοῦτο δύναται διὰ τῆς ἐτησίας προσόδου του, ν' ἀγοράσῃ πατόκορφα πολλὰς χιλιάδας κομψομένων κυρίων, μὴ καταδεχομένων οὐδὲ τὸ ὄνομα τοῦ προϊόντος τούτου νὰ

προφέρωσι· διότι δαπανᾷ καὶ εἰσπρίττει πολλὰ κατ' ἔτος ἑκατομμύρια. Βραβεῖα δὲ χρυσοῦ, καὶ παράσημα πρὸς ἐμπύχουσιν ἔλαβον οἱ διευθύνοντες αὐτό.

Τὰ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἐλαίων, καὶ τὴν ἐξαγωγήν τοῦ ἐλαίου ἐλαιόκοκκα, ἀδρακίς, δαπάναις ἠγοράζοντο καὶ μετεκομίζοντο πρὸ τινῶν χρόνων ἐκ τῆς Γαλλίας εἰς τὸ Βέλγιον, ὡς ἐν τῶν πολυτιμωτέρων λιπασμάτων, καὶ ἡ Γαλλία προστατεύουσα τὴν ἐγχωρίον της Γεωργίαν, ἀπηγόρευσε διὰ νόμου αὐστηροῦ τὴν ἐξαγωγήν τούτων.

Αἱ ἐκ τῶν βυρσοδεψίων (τρυμπακίων) ὕλας μετὰ φειδωλίας συνάζονται εἰς πολλὰ Κράτη, πρὸς χρῆσιν τῆς γεωργίας, διὸ καὶ πωλοῦνται πρὸς τῶν καταστημάτων τούτων εἰς τοὺς γεωπόνους.

Τώρα ἂς παραθέσωμεν καὶ τὴν ἰδικὴν μας ἀθλίαν κατάστασιν, σχετικῶς πρὸς αὐτὸ τὸ ἴδιον κεφάλαιον, καὶ ἐξ αὐτῆς ἂς κρίνωμεν πῶς βαδίζομεν καὶ εἰς ἄλλα οὐσιασδέστατα.

Τὰ ἄφθονα παρ' ἡμῖν ἐλαιόκοκκα καίονται, ἢ ῥίπτονται ἄνευ ὠφελείας τινός.

Αἱ βυρσοδεψικαὶ ὕλας σωροῦνται, διὰ τὴν ἀχρησίαν, πρὸς βλάβην τῆς ὑγείας τῶν περιουκούντων πολιτῶν.

Αἱ κόπροι τῶν ζῶων, ἢ ῥίπτονται ὡς ἄχρηστοι ἢ σωροῦνται ἀμεθόδως, καὶ πλυνόμεναι ὑπὸ τῶν βροχῶν χάνουσι πάντα τὰ στοιχεῖα τὰ χρήσιμα διὰ τὴν περὶ γεωργικὴν βλάστησιν.

Ἀκούσατε δὲ καὶ ἀνέκδοτόν τι, τὸ ὅποιον θέλει κινήσει συγχρόνως τὸν γέλωτα καὶ τὸν οἰκτόν σας.

Εἰς ἓν χωρίον τῆς Εὐβοίας, τὴν Στενήν, ἂν δὲν με ἀπατᾷ ἡ μνήμη, ἡ κόπρος τῶν βοῶν, ἢ τὸσον πολῦτιμος διὰ τὴν βλάστησιν, ἔνεκα τῶν θρεπτικῶν αὐτῆς οὐσιῶν, σχηματίζει σωροὺς ἀμιλλωμένους δι' ὄγκου καὶ μεγέθους πρὸς τὸν σωρὸν τῆς μυθολογουμένης κόπρου τοῦ Αὐγείου, ὅστις κατὰ τὴν γνώμην μου ἦτον ἄξιος διὰ κρέμασμα.

Κάτοικός τις τοῦ χωρίου τούτου, μιμούμενος τὸν Ἡρακλέα, ἐκαθάρισε πρὸ τίνος καιροῦ τὴν αὐλήν του ἐκ τῆς καλυπτούσης αὐτὴν κόπρου, ἣν ἔβριψε διὰ τὸ πρόχειρον εἰς τὸ χωράφιον τοῦ γείτονός του. Ὁ γείτων ὁμοῦ ἀντὶ νὰ εὐγνωμονήσῃ διὰ τοῦτο, ἐνήγαγεν ἐνώπιον τοῦ εἰρηνοδίκου τὸν αὐτοῦργον τῆς φρικώδους ταύτης πράξεως, ἀπαιτῶν μάλιστα καὶ ἀποζημίωσιν, ἐπὶ λόγῳ ὅτι τοῦ ἐβρύπαναν τὸ χωράφιόν του, καὶ ὁ σοφὸς εἰρηνοδικὸς δὲν εἰδίταξε νὰ ἐκδώσῃ καταδικαστικὴν ἀπόφασιν, συνεπέα τῆς ὁποίας ἠναγκάσθη ὁ καταδικασθεὶς νὰ σηκώσῃ ἐκ τοῦ χωραφίου τοῦ γείτονός του τὴν κόπρον ἣν ἔβριψε, καὶ νὰ τὴν ῥίψῃ εἰς ἄλλο μέρος ὅπου δὲν ἦτο κίνδυνος ἐκ νέου νὰ ἐναχθῇ εἰς δίκην.

Ἐκ τοῦ ἀστειοτάτου τούτου ἀνεκδότου βλέπετε, κῆρυκοι, τὴν νηπιότητα τῆς γεωργίας μας, βλέπετε

ποῖον μέγας χάσμα καὶ ποῖα διαφορὰ ὑπάρχει μετὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς καλλιεργείας. Γνωρίζω δὲ πολλὰ ἄλλα ἀνέκδοτα τῆς αὐτῆς φύσεως, τὰ ὅποια εἶδα καὶ ἤκουσα μετὰ τὰς ἰδίας μου αἰσθήσεις, κατὰ τὰς ἐν Ἑλλάδι περιηγήσεις μου, καὶ ἠδυνάμην ἐπὶ πολλὰς ὥρας νὰ σας διασκεδάσω διηγούμενος αὐτὰ, ἐὰν σκοπὸς μου ἦτον ἡ διασκεδάσις σας, καὶ οὐχὶ κάττι σπουδαιότερον.

Ἐὰν, λοιπόν, εἰς αὐτὸ τὸ πρῶτον της βῆμα, εἰς αὐτὴν τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς πρώτης ἀνάγκης της χωλαίνει ἡ γεωπονία μας, πῶς δύναται νὰ ὀρθοθῆ καὶ νὰ βαδίζῃ καλῶς εἰς πολὺ σπουδαιότερα κεφάλαια;

Πόσοι γνωρίζουσιν εἰς τὴν Πατρίδα μας τὴν ποιότητα τῶν γαιῶν, διὰ νὰ καλλιεργῶσι μετ' ἐπιτυχίας εἰς αὐτάς καὶ τὰ κατάλληλα εἶδη τῶν φυτῶν, ἢ τῶν δένδρων;

Πόσοι ἠξέχουσι νὰ ἐκφυτεύωσι καλῶς, νὰ φυτεύωσι μεθοδικῶς, νὰ κλαδεύωσι καὶ νὰ ἐμβολιάζωσι τὰ δένδρα τῶν εἰς κατάλληλον καιρὸν καὶ μετὰ κατάλληλον τρόπον σχετικῶς πρὸς ἑκαστονεῖδος δένδρου;

Πόσοι σπεύρουσι κατ' ἔτος τὰ χωράφια των, διὰ νὰ λάθωσι καὶ κατ' ἔτος εἰσοδήματα; καὶ πόσοι ἐκαλλιέργησαν καὶ ἔσπειραν δις ἐντὸς τοῦ ἔτους τοὺς ἀγρούς των, καὶ ἔλαβον εἰσοδήματα, χωρὶς νὰ πτωχεύσωσι τὴν γῆν ἐξαντλοῦντες ὅλην τὴν παραγωγικὴν αὐτῆς δύναμιν;

Οὐδεὶς σχεδὸν, ἢ πολλὰ ὀλίγοι· ἀλλ' οἱ ὀλίγοι σπανίως ἐπηρραζοῦσι τοὺς πολλούς.

Καὶ ὅλα ταῦτα συμβαίνουν διατί; διότι ὁ λαός, ὁ τὸσον φιλεργὸς καὶ νοήμων, στερεῖται τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων στοιχειωδῶν γνώσεων περὶ τῆς ἐν γένει καλλιεργείας, καὶ περὶ τῆς ἰδίως ἀρμοζούσης εἰς ἑκαστον εἶδος προϊόντος.

Ἀφ' ἑτέρου σύγγραμματα διὰ τὸν λαὸν σύντομα καὶ καθαρά δὲν ἔχομεν· παραδειγμάτων καὶ ἐργαλείων στερούμεθα· κεφάλαια ὀλίγιστα διαθέτομεν· σπόρους καλοὺς δυσκόλως προμηθευόμεθα· καὶ τὸ πᾶν εἶναι σκότος καὶ χάος ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀβεβαιώσ, καὶ διὰ ψηλασμάτων, καὶ πλήρης προλήψεων βαδίζει ὁ γεωπόνος τῆς Ἑλλάδος, ὅστις καὶ ἂν κατορθώσῃ νὰ εὐδοκμήσῃ εἰς ἓν πρᾶγμα, ἀποτυγχάνει εἰς τὰ περισσώτερα· καὶ ὅταν ἐπιτύχῃ, τὴν ἐπιτυχίαν χρεωστῆται εἰς τυχαῖα περιστατικά, ἢ εἰς ἀτελεῖ τινὰ καὶ ἐλαττωματικὴν παραδόσιν.

Ἀλλ' ἐντὸς τοῦ χάους τούτου, ἐντὸς τοῦ σκότους, ἐὰν τις στερεῖται μεγάλου καὶ διαρκούς φανοῦ διὰ νὰ ὀδηγηθῆ, δὲν εἶναι ὠφέλιμοι καὶ ὀλίγοι κἄν σπινθηρὸς δυνάμενοι νὰ φωτίσωσιν, ἔστω καὶ πρὸς καιρὸν, τοὺς πλανωμένους;

Οἱ σπινθηρὸς οὗτοι εἶναι πᾶν μάθημα καλόν, πᾶσα ὀδηγία καλὴ, πᾶσα συμβουλή καλὴ, δυναμέ-

νη να ἐμῆς εἰς πράξιν παρὰ τῶν γεωπόνων, καὶ νὰ φέρῃ ἀποτέλεσμα εὐχάριστον, πολὺ διάφορον τῶν μέχρι σήμερον γενομένων.

Καὶ τὸ μὲν μάθημα, ὅπερ ἀνεδείχθη νὰ διδάξω ἐνταῦθα συνεπέξ τῆς εὐγενοῦς προτροπῆς τοῦ ἀξιότιμου Προέδρου τῆς ἑταιρίας τῶν φίλων τοῦ Λαοῦ, βεβαίως, δὲν θέλει θεραπεύσει τὰς σημερινὰς καὶ πολλὰς τῶν γεωπόνων μας ἐλλείψεις, βεβαίως, δὲν θέλει διαφωτίσει τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις των, ἀλλ' εἶναι εὐτυχῆς ἀρχή, ἐπιδεκτικὴ τελειοποιήσεως καὶ προόδου ἐν τῷ μέλλοντι, εἶναι παρήγορος πρόδρομος τῆς θεραπείας τοῦ κακοῦ.

Ἡ γεωπονία τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν βασίζεται σήμερον εἰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις· ἰδίως ὅμως Χημεία καὶ Βοτανικὴ εἶναι αἱ δύο ἐπιστήμαι ἐφ' ὧν ἀκραιφνέως στηρίζεται, καὶ ἄνευ τῶν ὁποίων οὐδὲν δύναται νὰ πράξῃ. Καὶ τῆς μὲν Χημείας ἕτερος συνάδελφος θέλει σὰς δώσει τὰς ἀναγκαίας στοιχειώδεις γνώσεις· ἐκ δὲ τῆς Βοτανικῆς θέλω σὰς διδάξαι ἐγὼ ὅσα εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα εἰς τὰς γεωπονικὰς σὰς ἐργασίας.

Τὴν γεωπονίαν ἐν γένει δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν εἰς τέσσαρα κύρια μέρη.

1ον) Εἰς τὴν δειροκομίαν· δηλαδὴ εἰς τὴν σπορὰν, τὴν ἀνατροφὴν τῶν δένδρων, καὶ τὸν σχηματισμὸν φυτωρίων· τὴν μεταφύτευσιν καὶ φύτευσιν αὐτῶν· τὸ κλάδευμα καὶ ἐμβολίασμα αὐτῶν· σχετικῶς πρὸς ἕκαστον εἶδος δένδρου.

2ον) Εἰς τὴν φυτοκομίαν ἢ κηπουρικὴν, ἧς ἀντικείμενον εἶναι ἡ γνώσις καὶ ἡ καλλιέργεια πάντων τῶν κηπευομένων φυτῶν εἴτε ὡς φαγοσίμων, εἴτε ὡς ἱατρικῶν, εἴτε ὡς φυτῶν τοῦ καλλωπισμοῦ.

3ον) Εἰς τὴν ἀγρονομίαν· ἧτοι εἰς τὴν μεγάλην καὶ ἐκτεταμένην καλλιέργειαν τῶν προσοδοφόρων φυτῶν, δηλ. τῶν δημητριακῶν καρπῶν ἐν γένει, τῶν τεχνιτῶν λειβαδιῶν, καὶ πολλῶν χρησίμων διὰ τὴν τροφὴν τῶν ζώων χόρτων, καὶ τῶν χρησίμων εἰς τὰς τέχνας καὶ τὰ βιομηχανικὰ καταστήματα φυτῶν. Εἰς τοῦτο δὲ τὸ μέρος ἀνήκει πρὸς τούτους ἡ γνώσις καὶ ἡ χρῆσις τῶν τελειοτέρων καὶ χρησιμωτέρων γεωργικῶν ἐργαλείων.

4ον) Εἰς τὴν γεωγνωσίαν, δηλαδὴ, τὴν γνώσιν τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους, καὶ τῆς ποιότητος τῶν διαφόρων λιπασμάτων· διὰ δὲ τὸ μέρος τοῦτο ἀπαιτοῦνται περισσώτεραι χημικαὶ γνώσεις.

Περὶ ὅλων τούτων τῶν κεφαλαίων θὰ προσπαθῶμεν νὰ ὁμιλήσωμεν κατὰ σειράν, ἐλπίζοντες ὅτι ἡ προθυμία τῶν ἀκροατῶν θὰ ἐμψυχώσῃ τὴν προθυμίαν τοῦ διδάσκοντος.

Ἀντικείμενον δὲ τοῦ μαθηματός μας κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος θέλει εἶσθαι μόνον ἡ δειροκομία· διὸ καὶ θέλομεν διδάξαι, ὅσον τὰ στενά ὄρια τῶν μα-

θημάτων μας τὸ ἐπιτρέπουσι, καὶ ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον, τὴν ἀνατροφὴν καὶ καλλιέργειαν πάντων τῶν ἐν Ἑλλάδι καλλιεργουμένων δένδρων, καθὼς καὶ πάντων τῶν μὴ εἰσέτι εἰσαχθέντων, ἀλλ' ἐπιδεκτικῶν καλλιέργειας εἰς τὸ ὠραῖον κλίμα τῆς πατρίδος μας· θέλομεν δὲ εἰς ἕκαστον κεφάλαιον ἐξετάζει συγχρόνως καὶ τί κυρίως γίνεται ἐν Ἑλλάδι, συγκρίνοντες αὐτὸ μ' ἐκεῖνο τὸ ὅποιον πρέπει νὰ γίνεταί· θέλομεν ἐκθέσει ὅλας τὰς προλήψεις καὶ ἀτελείας τῶν καλλιεργητῶν ὅσας γνωρίζομεν, καὶ τοὺς κινδύνους εἰς οὓς ὑπόκειται ἐξ ἀμαθειᾶς ἢ ἐν Ἑλλάδι δειροκομία· θέλομεν μετὰ ταῦτα παραθέσει τὰς ὠφελείας τὰς ὁποίας ἢ μετὰ λόγου καὶ συστηματικὴ καλλιέργεια τῶν δένδρων ὑπόκειται ἀναφέροντες καὶ πᾶν ὅ,τι ἔχομεν καλὸν καὶ καλῶς πραττόμενον· διότι, μ' ὅλην τὴν ἀτέλειάν μας, ὁμολογουμένως ἔχομεν καὶ ἡμεῖς πράγματα οὐκ εὐκαταφρόνητα, ἐνίοτε μάλιστα (ἀλλὰ σπανίως) ἀξιόπαινα καὶ ἀξιωμαίμηντα.

Ἐάν δὲ ὁ καιρὸς τὸ συγχωρήσῃ, θέλομεν ἐπιχειρήσει νὰ δώσωμεν καὶ ἰδέας τινὰς δειροκομίας, διότι ὁ κλάδος οὗτος τῆς δειροκομίας κύριον ἔχων ἀντικείμενον τοὺς αὐτοφυῶς βλαστάνοντας θάμνους καὶ δένδρα ἐνὸς τόπου, τοὺς δυναμένους νὰ ἐγκλιματισθῶσιν εἰς αὐτὸν, εἶναι πάντῃ παραμελημένος καὶ ἄγνωστος εἰς τὴν πατρίδα μας, καὶ ἐκ τῆς ἀγνοίας ταύτης πηγάζει ἐν μέρει ἡ καθημερινὴ τῶν δασῶν καταστροφὴ, μὴ διατηρουμένων τῶν ὑπαρχόντων, καὶ μὴ ἀναπληρουμένων τῶν καταστραφέντων.

Τὰ θέματα ταῦτα εἶναι, βεβαίως, πολὺ ὠφελίμα καὶ σπουδαῖα· ἀλλὰ μὴ νομίσητε ὅτι θὰ ἦναι καὶ δύσκολα· σὰς ὑπόσχομαι ὅτι ὅλοι σὰς θὰ τὰ ἐνοήσητε. Ἄς μὴ νομίσωσι, λοιπὸν, ὅσοι ἀπὸ σὰς δὲν γνωρίζουσι πολλὰ γράμματα, ὅτι τὰ μαθήματα ταῦτα θὰ ἦναι αἰνίγματα, καὶ ἄς μὴ φοβηθῶσι νὰ τὰ ἀκούσωσι φανταζόμενοι ὅτι αὐτὰ εἶναι Ἰγνήλη φιλοσοφία. Ὅτι ὁ Θεὸς ἐπλασεν εἰς τὸν Κόσμον, τὸ ἕκαστε καὶ καθῆκον καὶ ἀπλοῦν, καὶ εὐκολοκατάληπτον. Ἀρκεῖ νὰ ἔχη τις τὰ αἰσθητήριά του σῶα καὶ ἀκέραια, καὶ διδάσκαλον ὅστις νὰ μὴ εἶναι σχολαστικὸς, καὶ καταλαμβάνει ὅλα τὰ μυστήρια τῆς φύσεως, ὅσον ἀπλοῦς ἄνθρωπος καὶ ἄν ἦναι. Μόνον ὅ,τι ἕκασταν οἱ σοφισταί, καὶ οἱ ψευδολογίστατοι, καὶ οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου, εἶναι σκοτεινοὶ, καὶ αἰνιγματώδες, καὶ δυσκόλως, ἢ καθόλου, δυνάμεθα νὰ τὸ ἐνοήσωμεν, ἔστω καὶ ὅταν ὁ νοῦς μας σχίζῃ, κατὰ τὴν παροιμίαν, καὶ τὴν τρίχα. Καὶ τοῦτο εἶναι φυσικόν! τὰ ἔργα καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ Θεοῦ εἶναι καθαρὰ, καὶ τὰ ἔργα καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ Σατανᾶ εἶναι ἀκατάληπτα καὶ αἰνιγματώδη· οἱ δὲ ψευδολογίστατοι, οἵτινες

δυστυχῶς ὑπερεπληθύνθησαν, εἶναι οἱ ἀπόστολοι τοῦ Σατανᾶ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον.

Ἐκ τῆς Βοτανικῆς ἐπιστήμης τρία μόνον κεφάλαια θὰ δανεισθῶμεν, διότι χωρὶς αὐτὰ εἶναι ἀδύνατον νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὸ ἔργον μας.

Πρῶτον· θὰ μάθωμεν τί πρᾶγμα εἶναι φυτὸν, καὶ πῶς εἶναι κατασκευασμένον.

Δεύτερον· πῶς τὸ φυτὸν ζῇ, καὶ πῶς τρέφεται.

Καὶ Τρίτον· πῶς τὸ φυτὸν παράγεται δηλαδὴ πῶς κατασκευάζει τὸν καρπὸν του, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσι τὰ σπέρματα διὰ τῶν ὁποίων διακινῆται ἐπὶ τῆς γῆς. Ὅλα μας τὰ ἄλλα μαθήματα θὰ ἦναι πρακτικὰ, καὶ ὅταν εἶναι ἀνάγκη θὰ μεταβαίνωμεν κῆποτε καὶ εἰς τὸ Δημόσιον Δειροκομείον, κατὰ τὰς ἑορτάς, διὰ νὰ κάμωμεν πειράματα καὶ πρακτικὰς παρατηρήσεις.

Τοιοῦτον εἶναι, κύριοι, τὸ μάθημα τὸ ὅποιον θὰ παραδώσωμεν, καὶ τοιαῦτα τὰ ὄρια του. Τίποτε ἄλλο δὲν εὐχομαι εἰμὴ οἱ κόποι ἡμῶν νὰ φέρωσι τυχῶς τοὺς ποθομένους καρπούς των ἐπ' ἀγαθῆς τῆς ἀναγεννωμένης Πατρίδος μας.

ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ.

Ἡ εἰμαρμένη κατὰ τοὺς Ἕλληνας ὀρίζει τὰ συμπεσόμενα, ἢ διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν ἑκφρασίαν τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος, τὰ γράφει, ἀλλὰ δὲν κωλύει παντελῶς τὴν ἀνθρωπίνην θέλησιν. Ἡ σκληρὰ τοῦ ἁγίου Αὐγουστίνου περὶ εἰμαρμένης δοξασία δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, καὶ ὀλίγοι εἶναι οἱ πιστεύοντες ὅτι ἡ εἰμαρμένη διέπει τὰ τοῦ κόσμου, ὀρίζουσα τὰ συμβησόμενα. Ἦκουσα πολλοὺς ἐκ τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἰδίως χωρικοὺς, λέγοντας ὅτι ἡ εἰμαρμένη οὐδόλως ὀρίζει τὰ τοῦ κόσμου, οὔτε κωλύει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ νὰ πράξῃ κατὰ βούλησιν ὅποιανδήποτε καλὴν ἢ κακὴν πρᾶξιν, διότι ὁ Θεὸς ἐπλασεν αὐτὸν αὐτεξούσιον προσδιορίζει ὅμως τὰ τοῦ θανάτου καὶ τῶν ἀσθενειῶν διὸ οὐκ ὀλίγον διαφέρει τῶν Μοιρῶν τῶν ἀρχαίων, αἵτινες ὠρίζαν καὶ αὐταὶ τὸ τέλος τοῦ ἀνθρώπου, εἶχον ὅμως ἐξουσίαν καὶ ἐπὶ ὅλων τῶν ἄλλων συμβάντων αὐτοῦ. Παρὰ δὲ τοῖς βαρβάρους λαοῖς ἡ ἰδέα τοῦ πεπρωμένου φέρει μὲν ἐνίοτε ἐνθουσιασμὸν ἐν τοῖς πολέμοις καὶ καρτερίαν ἐν ταῖς συμφοραῖς, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον συνεπιφέρει δειλίαν, χαύνωσιν καὶ ἀποθάρσυνσιν⁽¹⁾. Οὕτως οἱ ἀρχαῖοι Γερμανοὶ, διὰ νὰ ἦναι ἀνδρείοι ἐν τῷ πολέμῳ παρεδέχθησαν τὸ περὶ μετεμψυχώσεως δόγμα, μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι

οἱ μὲν Γερμανοὶ διέμενον μέχρι τέλους καρτερικοὶ καὶ ἀνδρείοι, οἱ δὲ τὸ πεπρωμένον δοξάζοντες Ἀσῖανοὶ μόνον ἐπ' ὀλίγον χρόνον.

Συγγενοὶ τινες τὴν Τύχην μετὰ τῆς Εἰμαρμένης· ἀλλὰ μεγάλη ἢ μεταξὺ τῶν δύο τούτων διαφορὰ· διότι Τύχην ἐνοοῦμεν τὸ παρὰ τὴν προσδοκίαν συμβαίνον, πεπρωμένον δὲ ἡ Εἰμαρμένην τὸ ὀρισμένον, βέβαιον καὶ προσδοκώμενον. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν πολὺ μεγάλων καὶ μὴ προσδοκωμένων, εἰ καὶ ὀρισμένων, πραγμάτων οἱ ἀρχαῖοι ἀπέδιδον τὴν αἰτίαν ἢ εἰς τῆς Τύχης ἢ εἰς τῆς Εἰμαρμένης ἢ Μοίρας τὸ ἄστατον. Οὕτως ἡ Κλυτεμένηστρα, ἐλεγχόμενη ὑπὸ τοῦ Ὁρέστου διὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀγαμέμνονος, αἰτιᾶται τὴν Μοῖραν⁽²⁾.

Ἡ Μοῖρα τούτων, ὡς τέκνον, παραιτία.

Οἱ δὲ νεώτεροι αἰτιολογοῦνται διὰ τοῦ «*Μοῦνηταν γραφτὸ*» ἢ «*ἔτσι μοῦγραφε*» ἢ «*ἔτσι τὸ θέλ' ἡ τύχη*», τὰ ὅποια ἄλλο δὲν εἶναι ἢ μετάφρασις τοῦ «*Εἰμαρτό μοι*», αἰτιολογίας καὶ αὐτῆς τῶν ἀρχαίων. Αἱ αἰτιολογίαι αὗται μᾶς ἐνθυμίζουσι τὸν μῦθον τοῦ ἐπὶ φρέατος κοιμωμένου παιδίου, ὅπερ τυχαίως διαβαίνουσα ἡ Τύχη ἔσωσε, καὶ ἐπέπληξε νὰ μὴ ἐκτίθεται πλέον εἰς τοιοῦτον κίνδυνον· διότι ἐάν ἐπιπτεν εἰς τὸ φρέαρ οἱ ἄνθρωποι θὰ ἐθεώρουν αὐτὴν αἰτίαν τοῦ δυστυχήματος.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐθεοποίησαν ὄχι μόνον Τύχην καὶ Μοίρας, ἀλλὰ καὶ Πεπρωμένην, καὶ Εἰμαρμένην, καὶ Αἰσαν, καὶ Νέμεσιν. Ἀνεγνώριζον δὲ τὴν Εἰμαρμένην ἀνωτέραν κατὰ τὴν δύναμιν καὶ αὐτῶν τῶν Θεῶν, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ τὴν ἀποτρέψωσιν.

— Ἄλλ' ἦτοι θάνατον μὲν ὁμοίον οὐδὲ θεοὶ περ καὶ φίλοι ἀνδρὶ δύναται ἀλαλκίμεν, ὅππότε κεν δὴ Μοῖρ' ὄλοθ' καθέλωσι τανηλεγισὶ θανάτοιο.⁽³⁾

— Τὴν γὰρ πεπρωμένην Μοῖραν ἀδύνατον ἔστιν ἀποφύγεον καὶ τῷ Θεῷ—⁽⁴⁾ ἀλλ' ὑπέκουσιν εἰς αὐτήν.

— . . . Ὑστερον αὐτὴ τὰ πείσεται, ἅσα οἱ Αἰσα Γεινομένοισι ἐπέσσει λίμψ, ὅτε μιν τέκε μήτηρ—⁽⁵⁾.

Ἐν τῷ οἱ νεώτεροι, θέτοντες τὸ θεῖον εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς τελειότητος, δὲν δοξάζουσι τοιαῦτα, ἀλλ' ἀντὶ τῶν ὀκτῶ τούτων θεοτήτων, τῶν παλαιῶν, ἔχουσι πέντε ἀφηρημένους λέξεις· Τύχην, Πεπρωμένον, Γραφτὸ, Ροῖζικὸν καὶ Μοίρας.

Ἐνίοτε παρ' Ὀμήρῳ τὰ ἔργα τῆς Εἰμαρμένης ἐκτελεῖ ἢ ὁ Ζεὺς ἢ ἄλλος τις τῶν Θεῶν, ὡς ἐν Ἰλιάδ. θ. 613 ἢ Ἀθηνᾶ.

— . . . Ἦδη γὰρ οἱ ἐπώρνευε μέρσιμον ἦμαρ Πολλὰς Ἀθηναῖν ἐπὶ Πηλεΐδου βιῆσιν.—

Ἐν δὲ τῷ Ἰ. Ὀδ. στιχ. 52 συνταυτίζεται ὁ Ζεὺς μετὰ τὰ τῆς Αἰσης·

¹⁾ Βλ. Ἱστορίαν τοῦ Ἑλλ. ἔθνους. ὑπὸ Κ. Παπαρρηγόπουλου. Τεμ. Α', σ. 68.

²⁾ Διογύλιον Χερσέροι σ. 840.

³⁾ Ὀδυσ. Γ. 236. ⁴⁾ Ἠρόδ. Κλειτὸς § 91. ⁵⁾ Ἰλιάδ. γ. 127.

... τότε δὴ βα κακὴ Διὸς εἶσα παρίστη —
Καὶ ἐν Ὀδυσ. Α. 61 καὶ 292 φαίνεται ὅτι ἡ μοῖρα
εἶναι τοῦ Θεοῦ.

61 — Ἄσι με δαίμονες αἶσα κακὴ καὶ ἀθέσπτος εἶνος —
292 — ... χαλεπὴ δὲ θεοῦ κατὰ Μοῖρ' ἐπίδησεν. —

Οὕτω καὶ περὰ τοῖς νεωτέροις συνταυτίζεται ἡ
Μοῖρα μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἢ τοῦ Φύλακος τοῦ ἀνθρώπου
ἀγγέλου.

Εἰς τὸ ἀξίωμα
• Ὅ,τι γράφει δὲν ξεγράφει, •
ἀγνοεῖται ἂν ὁ γράφων (=δριζών τὰ εἰμακμένα)
εἶναι ὁ Θεὸς ἢ ἡ Μοῖρα. Κατὰ πολλοὺς εἶναι ἡ Μοῖ-
ρα. Οὕτω π. χ. ὁ λυρικός δημοτικός ποιητὴς Χρι-
στόπουλος θέλει τὴν Μοῖραν

— Ὅ,τ' ἡ Μοῖρα διορίσει
Δὲν εἶν πρόπος νὰ γυρίσῃ. —

Καὶ ὁ κ. Βερναδάκης ἐν τῇ Μαρτίᾳ Δοξασατρῆϊ
— ... ἔτι ἀπαξ ἔγραψεν

Ἐντὸς τῆς μαζῆς βίβλου τῆς ἡ Μοῖρα μας
Δὲν μεταγράφει πλέον. ... —

καὶ πλείστοι ὅσοι.

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους αἰ τοῦ Διὸς καὶ Θέμιδος θυ-
γατέρες Μοῖραι, τρεῖς οὖσαι, κατόικον εἰς τὸν Ἄδην
αἰ δὲ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων δὲν εἶναι μόνον τρεῖς,
ἀλλὰ μίξ ἐφ' ἐκάστου ἀνθρώπου, δριζούσα τὰ εἰ-
μακμένα αὐτῷ. Κατοικοῦσι δὲ πάσαι ἐπὶ σκοτεινοῦ
καὶ ἀποτόμου ὄρους, καὶ τὴν κατοικίαν των, μόν-
ον γραῖαι τινὲς μάγισσαι, μαῦραι, γινώσκουσαι, σὲ
ἐδηγοῦσι ποῦ εἶναι τὸ ὄρος τοῦτο καὶ πῶς δύνασαι
νὰ πλησιάσῃς, διὰ νὰ κάμῃς τὴν Μοῖραν σου νὰ
διορθώσῃ τὸ βουζικόν σου. Τὰς ἐδηγίας ταύτας μα-
θόντες ἐκ παραμυθίου τινός, τοῦ ὁποίου συμπέρ-
σμα εἶναι ὅτι δὲν δύναται τις ποτὲ νὰ ᾔναι τελείως
εὐτυχῆς, κοινοποιοῦμεν εἰς τὸν ἀναγνώστην, εἰς τὸν
ὁποῖον ἀρίνεται ἡ φροντίς νὰ εὕρῃ τὴν ἀλληγο-
ρίαν των.

Ὁ θέλων νὰ τὸν μοιράνῃ (6) ἡ Μοῖρα, λαμβάνει
ἄζυμον πῆτταν, καὶ πορεύεται εἰς τὴν κατοικίαν αὐ-
τῆς. Εὐρισκόμενος δὲ εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους,
φωναίξει γεγωνοῖς τῇ φωνῇ «Μοῖρα μου καὶ νοῖ-
ρανίμει καὶ καλὸ φατ σοῦ γέρω». Τότε παρου-
σιάζεται πρὸς αὐτὸν γραῖα τις μαύρη, ἡ θυρωρὸς
βεβαίως τῶν Μοιρῶν, καὶ τὸν ἐρωτᾷ τί θέλει; οὗ-
τος δὲ ἀποκρίνεται ὅτι θέλει νὰ τὸν μοιράνῃ ἡ
Μοῖρά του. Ἡ γραῖα τότε τῷ λέγει εἰς ποῖον μέρος
δύναται νὰ τὴν εὕρῃ καὶ τὸν ἀρίνει. Οὗτος δὲ, ἀρ-
οῦ πλησιάσῃ αὐτὴν, ἥτις εἶναι μαύρη ὡς ὄλαι αἰ
Μοῖραι, ἐπικναλαμβάνει τὴν πρότασίν του. Ἡ Μοῖρα
τὸν προσκαλεῖ νὰ πλησιάσῃ· ἀλλ' αὐτὸς τὴν ἐξετά-
ζει πρῶτον νὰ μὴ τὸν φάγῃ καὶ τῇ παρουσιάζει

Ἡ Μοῖρα εὐθὺς ἀρ' οὗ γεννηθῆ ἀνθρώπος δριζει τὰ συμπεριόμενα
αὐτῷ. Ἡ πράξις αὕτη λέγεται « ἐ μ ο ἰ ρ α ν ε ν ἡ μ ο ἰ ρ α »
καὶ εἶναι ἰσοδύναμος τῇ φράσει τῶν ἀρχαίων « ἐ π α ἰ ν η σ ε ν
Δ ἰ ο α ». Ἀλλ' ἐνίοτε σημ. τὴν διόρθωσιν τῶν ὑπὸ τῆς Μοῖ-
ρας ἀπαξ ὀρισμένων.

τὴν πῆτταν. Τρώγουσα δὲ καὶ εὐφρακνομένη ἐκ τῆς
ἀμβροσίου γέυσως τῆς πῆττας, διορθώνει τὴν Μοῖραν
του καὶ τὸν ἀρίνει. Οὐαὶ ὅμως εἰς αὐτὸν ἂν προσ-
φῆρῃ ἐνζυμον πῆτταν! διότι, ἐπειδὴ εἶναι ἀλμυρὰ,
ἡ Μοῖρα χάνουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς, κρημνίζεται,
ὅταν περιπατήσῃ, ἐκ τοῦ ὄρους, καὶ τότε ὁ μοιραν-
θεὸς ὑποπίπτει εἰς μέγιστα δυστυχήματα.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν ποτὲ ἡ Μοῖρα τοῦ ἀν-
θρώπου, καὶ τοὶ διορθωθείσα, νὰ ᾔναι ἄμοιρος ἐ-
λαττώματος. Οὕτω, ἐπὶ παραδείγματι, ἐν τῷ ἀνω-
τέρῳ παραμυθίῳ, ὅπου ἡ μέλλουσα νὰ μοιραθῆ
ὑπὸ τῆς Μοῖρας εἶναι νεάνις δυστυχιστάτη, ἀνύ-
πανδρος, πτωχὴ καὶ ὑπερήτις, ἡ Μοῖρα διορθώνει νὰ
λάβῃ μὲν ἄνδρα πλούσιον, ἔχοντα δόξαν καὶ τιμὰς,
ἀλλὰ νὰ μείνῃ ἄτεκνος.

Γελόια δὲ εἶναι καὶ ἡ αἰτία εἰς ἣν ἀποδίδουσι
τὸν θρήνον τῶν νηπίων. Ἐν τῷ τοῦτο κοιμᾶται, πα-
ρίσταται ἡ Μοῖρα αὐτοῦ καὶ τῷ ἀναγγέλλει ὅτι ἀ-
πέθανεν ἡ μήτηρ του. Τὸ εἶδος βλέπον αὐτὴν πάν-
τοτε, δὲν πιστεύει τὴν Μοῖραν. Τότε αὕτη, βλέπου-
σα ἀποτυχόντα τὸν σκοπὸν τῆς, τῷ λέγει ὅτι ἀπέ-
θανεν ὁ πατήρ του· καὶ αὐτὸ, ἐπειδὴ δὲν βλέπει
συχνὰ αὐτὸν, ὡς ἀσχολούμενον εἰς τὰς ἐξω ὑποθέ-
σεις τὴν πιστεύει καὶ κλαίει.

Ἐκ Καλαμῶν.

N. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ.

ΟΙ ΑΝΑΦΑΝΕΝΤΕΣ ΑΣΤΕΡΕΣ.

Ἀπὸ 26 ἤδη ἐτῶν παρατηρῶ καὶ ἀναγράφω καὶ
σπουδάζω τὰ τῶν διαττόντων ἀστέρων, καὶ ὅμως
νῦν πρῶτον κητύχησα νὰ ἴδω καὶ ἰδίως ὀφθαλμοῖς
τὸ λαμπρότατον καὶ σπάνιον τοῦ οὐρανοῦ φαινόμε-
νον, τὸ ἀναφανέν τὴν προχθεσινὴν νύκτα. Ἐθαύμα-
σαν δ' αὐτὸ καὶ ὅσοι τῶν ἐνταῦθα τὸ εἶδον, καὶ
πάντες νῦν ἐμιλοῦσιν ὅπως θέλουσι περὶ τοῦ θαυ-
μασίου φαινομένου, τινὲς δὲ μὲ παρακαλοῦσι νὰ γρά-
ψω τι περὶ αὐτοῦ. Νομίζων δὲ καὶ ἐγὼ ὠφέλιμον τὸ
νὰ ρηθῶσι περὶ αὐτοῦ ὀλίγα τινὰ πρὸς τὸ δημόσιον,
ὅπως διορθωθῶσιν ἴσως ἐσφαλμένοι τινὲς δόξαι καὶ
θεωρίαι, ὁποῖας τις ἀκούει κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας,
πέμπω ὑμῖν τὴν μικρὰν ταύτην πραγματεῖαν παρα-
καλῶν τὴν φιλίαν ὑμῶν νὰ μεταγράψητε αὐτὴν,
ὅπως δημοσιευθῆ διὰ τινος τῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημε-
ρίδων, προσθέτοντες καὶ ἔ,τι τυχὸν κρίνητε ὑμεῖς
ἀναγκαῖον εἰς κοινὴν κατάληψιν τῆς πραγματείας.

Τὸ φαινόμενον ἀστέρων διαττόντων γινώσκουσιν,
ἀπ' ἀρχαιοτάτων ἤδη αἰώνων, οἱ Σῖναι· ἐγίνωσκον
δ' αὐτὸ καὶ οἱ Χалδαῖοι καὶ οἱ Ἕλληνας καὶ οἱ Ρω-
μαῖοι. Ὑπάρχουσι πολλαὶ εἰδήσεις ἱστορικαί, ὅτι καὶ
ἐν τοῖς χρόνοις ἀνεφάνησαν πολλάκις ἐν τῷ οὐρα-

νοῦ οὐ μόνον πύρινα σώματα σφαιροειδῆ καὶ σπο-
ραδικὰ, ἐξ ὧν ἔπεσαν ἐνίοτε καὶ λίθοι πυροειδεῖς·
ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ὄγκοι σιδηροῖ, ἀλλὰ κατὰ τινὰς
ὀρισμένους νύκτας καὶ ἀπειράριθμον πλῆθος ἀκον-
τισμῶν ἀστέρων, ὅμοιον πρὸς βροχὴν ἢ πρὸς νιφά-
δας χιόνος θυμαίας.

Ἀκριβῶς ὅμως καὶ ἐπιστημονικῶς ἤρχισαν νὰ
παρατηρῶσι τὰ φαινόμενα ταῦτα μόλις κατὰ τὴν
ἐνεστώσαν ἑκατονταετηρίδα· διότι παρετηρήθησαν
μὲν τῷ 1798 ἐν Γοττίνγγη κατὰ πρῶτον ὑπὸ Βραν-
δησίου καὶ Βενζεμβούργου τοιαῦτα φαινόμενα, ἀλ-
λὰ κυρίως κατὰ τὰ τελευταῖα 30 ἔτη ἠδυνήθησαν
ν' ἀποπειραθῶσι τινες καὶ ἐξηγήσεις αὐτῶν, στικρι-
ζομένας ἐπὶ ἐρευνῶν ἐκτεταμένων.

Ἐκ τῶν ἀκριβῶν δὲ καὶ ἐπιστημονικῶν παρατη-
ρήσεων ἐδιδάχθημεν, ὅτι ἀστέρες διάττοντες καὶ πύ-
ρινα σφαιρῖα ἢ βολίδες δὲν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς
πρὸς ἄλληλα, εἰ μὴ ὅτι αὐταὶ ἔχουσαι ἐπισθητὴν
διάμετρον ἀναφαίνονται διὰ μιᾶς ἐν τῷ οὐρανῷ φεγ-
γοβολοῦσαι λαμπρὸν ἐπὶ δευτέρῃ τινι τῆς ὥρας
λεπτὰ, καὶ πάλιν ἐξαφανίζονται ταχύτατα διαί-
σουσαι διὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ διαρρηγνύμεναι πολ-
λάκις, ὅτε καὶ πίπτουσιν ἐνίοτε ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τὴν
γῆν (νικώσης δηλονότι τῆς ἐλξεως τοῦ πλανήτου
τούτου τὴν ταχύτητα τῆς περὶ τὸν ἥλιον περιφορᾶς
αὐτῶν) ἀπορρηγνύμενα σπάρματα ὡς λίθοι οὐρανο-
πετεῖς, οἵτινες εὐρίσκονται ὑπὸ τῶν χημικῶν συνε-
στῶτες· μὲν ἐκ στοιχείων, ὁποῖα ὑπάρχουσι καὶ ἐν
τῇ γῆ, ἀλλὰ κατ' ἄλλας ἐνίοτε μίξεις ἢ συνθέσεις·
ὅστε ὑπομαρτυροῦσιν, ὅτι ἐξ ὁποῖων ἡ γῆ, συνί-
στανται καὶ τὰ οὐράνια σώματα. Ἐκ τῶν ἀκριβῶν
παρατηρήσεων ἐδιδάχθημεν προετί, ὅτι κατὰ ὀρι-
σμένους τινὰς χρόνους ἀναφαίνονται πολυπληθέστα-
τοι διάττοντες ἀστέρες—ὅτι ἡ ταχύτης, μεθ' ἧς
διατρέχουσι διὰ τοῦ οὐρανοῦ, εἶναι 4 1/2 ἕως 23
3/4 γεωγραφικῶν μιλίων κατὰ πᾶν τῆς ὥρας δευ-
τερόλεπτον, εἶναι δηλαδὴ πλανητικὴ (ὡς προσω-
μάζουσι τὴν μεγίστην ταχύτητα, μεθ' ἧς κινου-
νται περὶ τὸν ἥλιον οἱ πλανῆται), εἰ καὶ τινῶν διατ-
τόντων ἀστέρων ἡ ταχύτης εἶναι δις ἕως πεντάκις
μείζων τῆς περὶ τὸν ἥλιον ταχύτητος τῆς γῆς, διό-
τι αὕτη, περιφερομένη περὶ τὸν ἥλιον, διατρέχει μόνον
4 1/10 γεωγραφικὰ μίλια ἢ 30,400 μέτρα, κατὰ πᾶν [δευτερόλεπτον]—ὅτι καὶ ἐκτὸς ἐτι τῆς
ἀτμοσφαιρας ἐκφυροῦνται— καὶ, διὰ βραχέων, ὅτι
εἶναι οὐράνια σώματα μικρὰ, τὰ ὁποῖα περιφερομέ-
να κατὰ σμήνη περὶ τὸν ἥλιον ἐπὶ τροχιῶν ἀδιορί-
στων εἰσέτι, καὶ κατὰ φοράν ἀντίθετον πρὸς τὴν
τῆς γῆς, γίνονται ἡμῖν ὄρατὰ, ὑπ' ἀγνώστου τινός
αἰτίας ἐκφυρούμενα, ὅταν φθάνωσιν ἐν τῷ τῆς γῆς
γειτονήματι.

Ὅτε τῷ 1799 Νοεμβρίου 12 (κατὰ τὴν νεωτέραν

χρονολογίαν) εἶδον ἐν Κουμάνῃ τῆς Ἀμερικῆς ὁ Οὐμ-
βόλδος καὶ Βομπλάνδιος λαμπρότατον καὶ θαυμα-
σιώτατον τοιοῦτον τοῦ οὐρανοῦ φαινόμενον, τότε
πρῶτην φοράν παρεκινήθη ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος
εἰς τὸ νὰ σπουδάσῃ σπουδαιότερον τὰ τῶν διατ-
τόντων ἀστέρων καὶ πυρίων σφαιρῶν. Ἀνερευνῶν-
τες δὲ τὰ ἀστρονομικὰ χρονικὰ εὑρον, ὅτι ὅμοιον
φαινόμενον εἶχεν ἀναφανῆ κατὰ τὸ 1766· ἐπειδὴ
δὲ καὶ τὴν νύκτα τῆς 12 πρὸς τὴν 13 νοεμβρίου
1833 ἀνεφάνησαν πάλιν ἐν Βορείῳ Ἀμερικῇ ἀπει-
ράριθμοι ἀστέρες διάττοντες, συνεπέραναν ἐκ τού-
των, ὅτι περιοδικὸν τὸ μέγα τοῦτο τοῦ οὐρανοῦ
φαινόμενον, κατὰ πᾶν τριακοστὸν τρίτον ἢ τριακο-
στὸν τέταρτον ἔτος ἀναφαίνόμενον· τότε δὲ καὶ
προεβέβη, ὅτι θέλει πάλιν ἀναφανῆ τῷ 1866 ἢ
1867. Ἄς ἴδωμεν δὲ νῦν ἂν κατὰ πάντα ἐπιλή-
θευσε προχθὲς ἢ πρόβδησις.

Παρετήρουν ἀπὸ τοῦ 1842 οἱ ἀστρονόμοι, ὅτι
παραδόξως οἱ κατὰ πάντα νοέμβριον διάττοντες ἀ-
στέρες δὲν ἐφαίνοντο πλέον ὡς ἄλλοτε συχνοί, ἀλλ'
ὀλιγαριθμότεροι· μάλιστα τῶν κατὰ πάντα αὐ-
γουστον, κατὰ τὴν 40 τοῦ ὁποῖου (ν. χ.) δύναται
τις νὰ ἴδῃ 50 ἕως 100 διαδρομὰς ἀστέρων κατὰ
πᾶσαν ὥραν. Ἀλλὰ τῷ 1863 νοεμβρίου 13 (ν. χ.)
εἶδον ἐγὼ ἐν Ἀθήναις πλείονα φωτεινὰ μετέωρα,
60 κατὰ πᾶσαν ὥραν, μεταξὺ δ' αὐτῶν καὶ τινὰ
μεγάλῃ καὶ λαμπρᾷ. Τῷ δὲ 1864 καὶ 1865 νοεμ-
βρίου 13 δὲν ἠδυνήθη νὰ οὐρανοσκοπήσω ἐν Ἀθή-
ναις, συννεφείας ἕνεκα· ἐν Λονδίῳ ὅμως τῷ 1865
παρατήρησεν ἕτερος παρατηρητὴς 250 διαδρομὰς
ἀστέρων κατὰ πᾶσαν ὥραν.

Κατὰ τὸ ἐνεστώσ δ' ἔτος (1866, νοεμβρίου 1/13)
ἀνεφάνη πολλῶν λαμπρότερον τὸ φαινόμενον τοῦτο,
τοῦλάχιστον ἐν Ἀθήναις. Τοῦ οὐρανοῦ ὅλως καθα-
ροῦ ὄντος, ἀπὸ μὲν τῆς 6 ἑσπερινῆς ὥρας μέχρι τοῦ
μεσονυκτιοῦ ἐσπάνιζον οἱ ἀκοντισμοὶ ἀστέρων· μετὰ
ταῦτα ὅμως τοσοῦτον κῦζησεν ἡ πληθὺς, ὥστε δύ-
σκολος ἦτον ἡ ἀρίθμησις, διότι δὲν προέφθανέ τις
νὰ βλέπῃ πάντας, ἀποσπωμένους συχνότατα τῆς
προσοχῆς ὑπὸ τῶν συναναφαινομένων λαμπροτάτων
πυρίων σφαιρῶν.

Ὁ γράφων δὲ ταῦτα, ὅπως διορίσῃ κατὰ τὸ δυ-
νατὸν τὴν πληθὺν τῶν κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην
διαττόντων μετεώρων, ἔταξεν ἐπὶ τινὰς ὥρας καὶ
ἑτέρους τρεῖς παρατηρητὰς, οἵτινες οὐρανοσκοποῦν-
τες μετ' αὐτοῦ ὀρισμένα ἕκαστοι τοῦ οὐρανοῦ μέρη,
ἠρίθμουν τὰ διὰ τούτων διάττοντα. Μόνος δὲ πα-
ρετήρει ἀπὸ τῆς 4 μέχρι τῆς 6 μετὰ τὸ μεσονύ-
κτιον. Ἀπὸ τοῦ μεσονυκτιοῦ λοιπὸν μέχρι τῆς 6
πρωινής ὥρας τῆς 2/14 νοεμβρίου (ἦγουν ἀπὸ τοῦ
μεσονυκτιοῦ τῆς 1/3 πρὸς τὴν 2/14 τοῦ μηνός.

τούτου) ἑκάστος τῶν τεσσάρων οὐρανοσκοπῶν εἶδε κατὰ πᾶσαν ὥραν.

Ἀπὸ μεσονυκτίου μέχρι τῆς 1 ὥρας 80 ἀστέρας διέττοντας

ἀπὸ τῆς 1	μέχρι τῆς 2	»	700
ἀπὸ τῆς 2	»	» 3	1000
ἀπὸ τῆς 3	»	» 4	900
ἀπὸ τῆς 4	»	» 5	350
ἀπὸ τῆς 5	»	» 6	400

Ἐκαστος ἄρα τῶν 4 παρατηρητῶν εἶδεν ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου μέχρι τῆς 6 πρωϊνῆς ὥρας διέττοντας ἀστέρας πλείονας τῶν 3,000· ὥστε ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν διαζιζάντων κατὰ τὴν προχρυσινήν νύκτα φθάνει τὰς 10,000 ἕως 12,000.

Ἀλλὰ τὸ εξαγόμενον ἐκ τοῦ ὑπολογισμοῦ τούτου εἶναι κατὰ πολὺ ἕλασσον τοῦ τῶν ἀναφανετέρων τῶν 1799 καὶ 1833· διότι οἱ τῶν 1833 ἐπὶ 9 ὥρας ἀναφανετέρας ὑπελογίσθησαν, ὅτι ἦσαν σχεδὸν ἐν τέτρarton ἑκατομμυρίου (240,000). "Ὅθεν δύναιται τις ἐκ τούτου νὰ εἰκάσῃ, ὅτι τῶν 1867 θέλει ἀναγαρῆ ὁ μέγιστος τῆς π.ληθῆος ὄρος.

Τῶν πυρίνων δὲ σφαιρῶν ἢ βολίδων ἦσαν τινὲς φωτεινότητάι καὶ λαμπρότάται. Μία δ' αὐτῶν κατεφώτισε καὶ γῆν καὶ θάλασσαν, καὶ κατέλιπεν ὀπισθεν ἐκυτῆς κόμην φωτεινὴν, χρώματος ἐρυθροκιτρίνου, ἣτις ἐπὶ ὥραν ὄλην ἔμεινεν ὄρατὴ τῶν φιλοφθρηλῶν, ὡς παράδοξόν τι σχῆμα νεφέλης.

Εὐκαταῖον εἶναι ὅσοι εἴτε ἐν Ἀθήναις εἴτε ἐκτὸς Ἀθηνῶν παρετήρησαν ἀκριβῶς τὸ φαινόμενον, μάλιστα δὲ ὅσοι ἐμέτρησαν ὠριαίως ἀστέρας ἐκ τῶν προχρῆς διαζιζάντων, νὰ γνωστοποιήσωσι τὰς παρατηρήσεις τῶν εἴτε ἀπ' εὐθείας πρὸς ἐμὲ, εἴτε διὰ τινος τῶν ἐφημερίδων, ὅπως προοδοποιήθῃ ἢ περὶ τῶν θαυμασιῶν τούτων τοῦ οὐρανοῦ φαινομένων γνῶσις.

Ἐν Ἀθήναις 3 Νοεμβρίου 1866.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐν Ἀθήναις ἀστεροσκοπείου

I. Φ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΣΜΙΤ.

(Ἐκ τῆς Παλιγγενεσίας).

ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΧΕΙΡΩΝΑΚΤΑΣ.

(Συνήχ. 189 ἑσπ. 360—399.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Σχέσεις τῶν μυστόρων καὶ τῶν ἐργατῶν πρὸς τοὺς μαθητάς.

Ἦθος πρέπει νὰ μεταχειρίζονται τοὺς μαθητάς. — Φροντίς πρὸς

διόρθωσιν τῶν ἐλαττωμάτων αὐτῶν. — Σίβας πρὸς τὴν ἀθωότητα αὐτῶν. — Ἰδιαιτεραὶ ὑποχρεώσεις τοῦ μῆστορος πρὸς τοὺς μαθητάς.

Πῶς πρέπει νὰ μεταχειρίζονται τοὺς μαθητάς.

Ἐξετάσαντες τὰ περὶ τῶν μαθητῶν, τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν μυστόρων ἢ ἐργαστηριαρχῶν, ἃς ἀναζητήσωμεν καὶ τὰς μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων τάξεων σχέσεις καὶ τὰ πρὸς ἀλλήλας καθήκοντα.

Καὶ πρῶτον ἃς ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν μαθητῶν, διότι περὶ τῶν ὑποχρεώσεων αὐτῶν ἐγένετο ἤδη λόγος.

Αἱ μεταξὺ τούτων καὶ τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν μυστόρων σχέσεις εἰσὶν ἐνίοτε ἄτοποι, καθόσον καὶ οὗτοι καὶ ἐκεῖνοι φέρονται μετὰ τραχύτητος πρὸς τὰ παιδιά, ἢ καὶ ποιοῦσι κακὴν χρῆσιν τῆς ἐπ' αὐτῶν ἐξουσίας. Καὶ μὲν ἡ κατάχρησις δὲν εἶναι συνήθως μεγάλη· ἀλλὰ ποτὲ δὲν πρέπει νὰ παρεκτρέπεται κατὰ τοῦτο ὁ ἀνώτερος, οὔτε κατὰ τὰ ἐλάττωμα, οὔτε καὶ πρὸς ἀστεϊσμόν.

Ἐνίοτε παραδείγματος χάριν ὁ ἀνώτερος λέγει πρὸς τὸν μαθητὴν ἐργαζόμενον λέξεις ἀτόπους, ἢ λησμονεῖ ἐπιτήδες εἰς μεμακρυσμένον μέρος ἐργαλείου ὅπως στείλῃ τὸ παιδίον ἵνα φέρῃ αὐτό. Καὶ ὁμολογῶ μὲν ὅτι ἡ ἐκ τούτου ζημία δὲν εἶναι μεγάλη· ἀλλὰ πρὸς τί αἱ ταιαῦται ἀστεϊότητες;

Ἐξ ἐναντίας ὁ ἀνώτερος ἀνάγκη πᾶσα νὰ φέρεται πρὸς τὸν μαθητὴν μετὰ γλυκύτητος καὶ εὐγενείας· δὲν πρέπει ἐπὶ προφάσει ὅτι θὰ διορθώσῃ τὸν χαρακτήρα τοῦ παιδίου, νὰ βασανίζῃ αὐτὸ εἰς μάτην· διότι κατὰ τὸν τρόπον τούτον δὲν διορθοῦται ἀλλὰ στρεβλοῦται ὁ χαρακτήρ. «Καὶ τί μοι μέλει;» λέγουσιν οἱ τινες. Ἀποτρόπαιος ἡ ἀπάντησις καὶ μοχηρὸν τὸ αἰσθημα! Πάντες, καὶ μάλιστα οἱ ἔχοντες ἐπὶ τῶν παιδίων ἐξουσίαν πρέπει νὰ φροντίζωσι δι' αὐτά. Ἄλλοι πάλιν λέγουσι· «Καὶ ἐμὲ, ὅταν ἤμην μαθητὴς, δὲν μὲ μεταχειρίσθησαν καλλιώτερον, καὶ ὁμῶς δὲν εἶμαι ἄχρηστος.» Ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιχειρήμα τούτου κάκιστον, διότι ἂν οἱ ἀνώτεροι μεταχειρίζοντο αὐτὸν μαθητὴν ὄντα κάλλιον, καὶ χρηστότερος θὰ ἦτο σήμερον, καὶ πρὸς τοὺς κατωτέρους θὰ ἐφάρετο φιλάνθρωπότερον. Πλὴν τούτου δὲν εἶναι ὀρθόν, διότι ἄλλοι μεταχειρίσθησαν αὐτὸν κακῶς, νὰ μιμῆται τὸ παράδειγμα ἐκείνων, σήμερον μάλιστα ὅτε τὰ ἦθη ἐγένοντο γλυκύτερα. Ἐξ ἐναντίας πρέπει νὰ ἐνθυμηταί πῶσον ἠγανάκτει ὅτε ἐφάρετο ἀδικίως πρὸς αὐτὸν, καὶ ἀναπολῶν τὰ δάκρυα ὅσα ἔχουσε κατ' ἴδιον, νὰ μὴ γίνεταί ὡς ἐκεῖνος τραχὺς καὶ ἄδικος.

Φροντίζε πρὸς τούτοις, φίλε χειρῶναξ, νὰ μὴ περιράζωσιν ἀλλήλους οἱ μαθηταί, μῆτε νὰ περιγελοῦνται ἐκεῖνον ἐξ αὐτῶν, ὅστις τυχὸν ἢ εἶναι ἀσθενὴς τὸν νοῦν ἢ ἔχει φυσικὸν τι ἐλάττωμα. Οἱ χλευασμοί,

αἱ ὕβρεις, ἢ κακὴ μεταχειρίσις ταραττοῦσι τὰ φύσει δειλὰ παιδιά καὶ ἀποκτηνοῦσιν ἐπὶ τέλος αὐτά. Ἐάν γίνωσι διεστραμμένα τίς πταίει, εἰμὴ οἱ ἀτόπως πολιτευθέντες πρὸς αὐτά; Δύνασαι καὶ νὰ ἐλέγξῃς καὶ νὰ νοουθήσῃς αὐτὰ μετὰ πραύτητος, καὶ νὰ κατορθώσῃς νὰ σὲ σέβωνται οὐχὶ δὲ καὶ νὰ σὲ φοβῶνται· διότι ὁ φόβος καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον ἢ ἡλίθιον ἢ ὑποκριτὴν.

Ἐντόπωσον καλῶς εἰς τὸν νοῦν σου, φίλε χειρῶναξ, ὅτι σοὶ λέγω· καὶ ὡς ἐργάτης καὶ ὡς μῆστωρ ἔσο γλυκὺς πρὸς τὰ παιδιά, καὶ μάλιστα ἀγαθὸς καὶ συμπαθὴς. Ἐνίσχυε καὶ ὑπερασπίζου αὐτά. ἔσο πρὸς αὐτὰ σήμερον μὲν ἀδελφός, αὔριον δὲ πατήρ. Μία μόνη λέξις γλυκεία, ἐν μειδίῳ, ἐν βλέμμα ἰλαρῶν, ἐν μικρῶν δῶρον ἀρκεῖ νὰ καταστήσῃ αὐτὰ προθυμότερα. Καὶ τότε ἂν εἴπῃς πρὸς αὐτὰ νὰ βεβήσωσι, τρέχουσι, καὶ ἂν νὰ τρέξωσι, πετώσι.

Φροντίς πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐλαττωμάτων αὐτῶν.

Καὶ ταῦτα λέγων δὲν ἐνοῶ νὰ παραβλέπωνται τὰ ἐλαττώματα τῶν παιδῶν· ἐξ ὀφειλῆς ἀνάγκη νὰ καταπολεμῶνται, διότι ἄλλως γίνονται πονηροί. Ζητῶ ἀγάπην πρὸς αὐτά, διότι ὁ ἀγαπῶν τὰ παιδιά φροντίζει καὶ νὰ διορθῇ τὰς ἐλλείψεις αὐτῶν. Μὴ συγχώρει ποτὲ μηδὲ τὸ ἐλάχιστον ψεῦδος, μηδὲ γέλα διὰ τὰς πανουργίας αὐτῶν, ἔστωσαν καὶ ἀθώοτατα· διότι αἱ κακαὶ ἔξεις, ἐπαναλαμβανόμεναι καὶ συγχωρούμεναι γίνονται φύσις.

Οἱ μῆστορες ἢ ἐργαστηριαρχαὶ ἔχουσι πρὸς τούτοις χρέος ν' ἀπαγορεύωσι πρὸς τοὺς μαθητάς τὸ καπνίζεσθαι, διότι ἡ κακὴ αὕτη ἔξις καὶ τὸν στόμαχον βλάπτει, καὶ πρὸς τὸ ἐπι ἀμορφον στήθος τῶν παιδίων γίνεται ἐλεθρία. Τὸ κατ' ἐμὲ, φρικτὴ μὲ κατέλαθεν ὁσάκις ἔτυχε νὰ ἴδω δώδεκα ἢ δεκατεσσάρων ἐτῶν παιδιά, ἔχοντα πέντε μόνον λεπτά, καὶ εἰσερχόμενα εἰς καπνελεῖον ἵνα πῖωσι βραχίον! Ἐκάστη σταγὼν τοῦ φθοροποιῦ τούτου ποτοῦ, κατασταλαζούσα εἰς τὸν παιδικὸν στόμαχον, ἀφαιρεῖ μίαν ἡμέραν ἀπὸ τῆς ζωῆς.

Τὸ παιδίον ἐρχεται εἰς τὸν κόσμον ὡς ξένος εἰς χώραν ἄγνωστον, ὅστις ἂν δὲν μάθῃ παρ' ἄλλου τὴν εὐθείαν ὁδὸν ἀποπλανᾶται, ἢ καὶ κινδυνεύει ν' ἀπολεσθῇ ἂν δὲν δείξῃ τις αὐτῷ τὰς λίμνας καὶ τοὺς κρημνοὺς. Οἱ γινώσκοντες ἄρα τὸν τόπον χρέος ἔχουσι νὰ χρησιμεύωσιν αὐτῷ ἀντὶ ὁδηγοῦ.

Σίβας πρὸς τὴν ἀθωότητα αὐτῶν.

Πρόσεχε πρὸ πάντων μὴ προσβληθῇ ἢ ἀθωότης τῆς νεαρῆς ἡλικίας. Διὰ τοῦτο φροντίζε μὴ μολύνωσι τὰς ἀκοὰς τῶν παιδίων λόγοι ἀπρεπεῖς, ἢ μὴ ἐξαφθῇ προῶτως ἢ φαντασίαι αὐτῶν διὰ τῆς γνώ-

σεως πραγμάτων, ἅτινα πρέπει ν' ἀγνοῶσιν. Οἱ ἄνδρες καὶ οἱ νέοι ἐπιδίδονται εἰς οὐκ εὐκαίρους καὶ διὰ τοῦτο ἐπιβλαβεῖς εἰς τὰ παιδιά, τῶν ὁποίων ἡ περιέργεια γίνεται ἐνθερμότερα ὁσάκις πρόκειται περὶ πραγμάτων ἅτινα δὲν πρέπει ν' ἀκούσωσι. Καὶ σὺ δ' ἴδιος ἔχε τὸν νοῦν σου μήποτε εἴπῃς ἔμπροσθεν αὐτῶν ἄτοπα. Τὰ ἦθη τῶν νέων ἔστωσαν πρὸς σὲ ὡς κόρη ὀφθαλμοῦ.

Ἰδιαιτεραὶ ὑποχρεώσεις τοῦ μῆστορος πρὸς τοὺς μαθητάς.

Εἶδομεν ἐν γένει ὅποιον τὸ πρὸς τοὺς μαθητάς καθήκον τῶν ἐχόντων σχέσεις μετ' αὐτῶν. Ἀλλ' ὁ μῆστωρ ἢ ὁ ἐργαστηριαρχὸς ἔχει καὶ ἄλλα τινὰ ἰδιαιτέρα, τῶν ὁποίων ἡ ἐκπλήρωσις εἶναι ἀναπόφευκτος.

Ἐν πρώτοις χρέος ἔχει νὰ φροντίζῃ ὅπως ἐκπληροῖ τὸ παιδίον τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντα, δὲν ἐνοῶ ν' ἀφίη αὐτὸ ἐλεύθερον κατὰ τοῦτο, διότι κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν, καθ' ἣν ὁ νοῦς δὲν ἀπέκτησεν ἐπιίκανὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς θελήσεως, τὸ παιδίον ἔχει ἀνάγκη χειραγωγίας· ἐξ ἐναντίας πρέπει νὰ διδάσκῃ αὐτὸ νὰ παρίσταται εἰς τὴν θεῖαν λειτουργίαν κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν, καὶ ν' ἀκούῃ αὐτὴν μετὰ συστολῆς καὶ κατανύξεως.

Χρέος δεύτερον ἔχει ὁ μῆστωρ ἢ ἐργαστηριαρχὸς νὰ πρέψῃ καὶ νὰ περιποιήσῃ καλῶς τὸ παιδίον. Ὁδηγίας ἰδιαιτέρας ὡς πρὸς ταῦτα κρίνω περιττὸν νὰ δώσω πρὸς αὐτὸν, διότι ἀρκετὸν νὰ εἶπω ὅτι πρέπει νὰ μεταχειρίζεται τὸ παιδίον ὡς ἴδιον αὐτοῦ υἱόν. Πιθανὸν νὰ ἔχη καὶ υἱὸν τῆς αὐτῆς ἡλικίας, πρὸς τὸν ὅποιον κατὰ φυσικὸν λόγον αἰσθάνεται προτίμησιν· τὴν φυσικὴν δὲ αὐτὸν λόγον ἐνοῶν ὁ μαθητὴς δὲν δυσανασχετᾷ. Ἀνάγκη ὁμῶς ἢ προτίμησις αὕτη νὰ μὴ σὲ καθιστᾷ ἄδικον. Ἐξωτερικῶς ἔσο καὶ πρὸς τοὺς δύο ὁ αὐτός· καὶ εἴποτε συμβῇ ἔρις μεταξὺ τῶν δύο, ἢ φωνὴ τῆς καρδίας σου ἃς μὴ σὲ παρασύρῃ· ἔσο μάλιστα αὐστηράτερος πρὸς ἐκεῖνον, τὸν ὅποιον ἀγαπᾷς πλείοτερον.

Ἐπὶ τέλος ἐμπνεε διὰ τοῦ παραδείγματός σου τὸ αἰσθημα τῆς τιμῆς πρὸς τὸ παιδίον. Ὁ τίμιος ἄνθρωπος οὐδέποτε ψεύδεται, οὔτε ἀπατᾷ οὐδέ χάριν τοῦ ἴδιου αὐτοῦ συμφέροντος. Ἀνάγκη ἄρα νὰ διδάξῃς τὸν μαθητὴν σου νὰ μὴ ἀπατᾷ μῆτε νὰ ψεύδεται δι' ὅποιονδῆποτε λόγον. Ἄν δὲν πράξῃς τοῦτο ἀντὶ προστάτου γίνεσαι διαφθορῆς τῆς τρυφερᾶς ἡλικίας τοῦ μαθητοῦ.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΚΟΡΑΗ

(Ιδε φολιάδ. 385—386.)

11

Αγαπητέ Κύριε Κοντόσταυλε, (εις Λόνδραν.)

Ασπάζομαι και σε και τον καλόν Φραγκιάδην. Την διωρισμένην διά τον Καποδίστριαν ώδην του Άντ. Κοραή σ' έλεγα να δώσης εις τον Hobhouse.

Εδώ κλεισμένην βλέπεις την προς τον Tulk απόκρισιν, όστις μετρεί το γήρας μου με την πήχυν της νεότητός του. Δεν μισώ την επιστολογραφίαν' αλλά δεν έχω ούτε καιρόν, ούτε δύναμιν να αποκρίνωμαι εις όλους. Τώρα μάλιστα, διά δυστυχίαν μου, κατήντησε το πράγμα αληθινή πολυκέφαλος ύδρα. Μόλις αποκρίνομαι εις μίαν επιστολήν, και φυτρώνουν άλλοι νέοι εις τόπον αυτής τρεις ή τέσσαρες. Όθεν παρακαλώ σε να τον λέγης πάντοτε, ότι σπανίως και εκ μακρών διαστημάτων σε γράφω, διά τας γεροντικές μου καθημερινάς άρρώστιας. Τόν Αμμώνιον δεν εξεύρω διατί δεν τον πέμπεις κατ' ευθείαν εις Χίον, αλλά πρώτον εις έμέ. Όπως αν κάμης, φρόντισε να βάλη έγγραφως ο Tulk το όνομά του εις το πρώτον φύλλον του δώρου του, « Δώρον εις την Δημόσιον της Χίου βιβλιοθήκην παρά του Τουρκίου Μηνός 1819. »

Ιδού και σχέδιον της οποίας εξήτησες ειδήσεως διά να την προσκολλητής άμέσως μετά την μεταφρασιν της τυπωμένης προσκλησεώς μου προς τους σοφούς της Ευρώπης. Ελπίζω όμως ότι θέλεις την κοινωνήσιν εις αυτόν αντιγραφμμένην, ως με υποσχέσαι, χωρίς να τον δείξης το σχέδιον. Εις τον Βαρβάκην επρόσθεσα ως βλέπεις και τον Φουρνάρικην. Εσύμπερε (με φαίνεται) να γράψετε και σε εις αυτόθεν και προς τους δύο, και εξαίρέτως τον Βαρβάκην, ευχαριστήριον επιστολήν, και να την υπογράψετε όλοι οι αυτού εύρισκόμενοι Χίοι, ως εκάμην οι εν Βιέννη συμπατριώται μας, των οποίων της επιστολής το ίσον κλείω εδώ διά παραδειγμα. Όχι μόνον χρεωστέεται εις τοιοϋτον γενναίον ευχαριστία παρά πάντων' αλλά και ένδεχόμενον να γένη ή ευχαριστία μάγγανος, να μάς ανασύρη πλειότερον νερόν διά τον διψασμένον κήπον της έλεεινής μας πατρίδος. . . . Ανθάνομαι! δεν πρέπει να την όνομάζωμεν πλέον έλεεινήν, επειδή ευδόκησεν ή Πρόνοια του Θεού να της άνγκρήση τοιοϋτους βοηθούς.

Περί δε του Β. αυτά, φίλε, είναι δι' έμέ σκοτεινά αινίγματα. Όθεν φοβούμαι να κρίνω περί αυτών, ένθυμούμενος το, « Ο περιπατών εν τη σκοτίη ουκ είδε που υπάγει. » Υγιαίνετε και ευτυχείτε!

30 Οκτ. 1819

Ο ΚΟΡΑΗΣ.

12

Εκ Παρισίων, 14 Ιουλίου 1820.

Αγαπητέ συμπατριώτα,

Ο Κύριος Ξένος επέρασεν εδώθεν διά Μασσαλίαν και Ιταλίαν πρό δλίγων ημερών. Ασχολούμαι την ώραν ταύτην εις αγοράν βιβλίων τιμής 5000 γροσιών των διορισθέντων από τον Βαρβάκην, και τα όποια μου έμθεσαν οι εν Κωνσταντινουπόλει επίτροποι εις φρ. 3544, 65. Τόσα έστησαν τα κάλπικα άργύρια του τυράννου. Σήμερον πέμπεται μέρος εξ αυτών εις Μασσαλίαν, διά να σταλθώσιν εκειθεν εις Χίον.

Επαινώ και ευχαριστώ την γενναίαν σου προθυμίαν εις βοήθειαν της Ελληνίδος ζωγράφου. Φύλαξε όμως την όρεξίν σου έως να έλθη ή ώρα της χρείας' και θέλει βεβχίως έλθειν, επειδή τα ζητηθέντα φρ. 1000 δεν εγγέμισαν ακόμη. Έχω εις χειράς μου την αυτόθεν βοήθειαν φρ. 252 και την από Βιέννης 514, 39, όλα εντάμια φρ. 766, 39. Αλλά δεν εξώδευσα ακόμη τίποτ' εξ αυτών, επειδή ο κοινοβιακός της κόρης μισθός πληρώνεται κάθε τρίμηνον. Εδαπάνησα εις όλίγα της βιβλία ταύτα όμως εδαπανήθησαν εξ ιδίον μου, με έλπίδα να τριφθή όλίγον και εις την Γαλλικήν, διά να έμπορη όπωσούν να την διδάξη και αυτήν, αν ή χρεία το καλέση. Ταύτα σε γράφω, διά να εξεύρης, αν αποθάνω, πόσα κρατώ, και να τα χωρίσετε από την περιουσίαν μου. Διότι εγώ, φίλε, χορεύω τώρα εις τα χείλη του τάφου' και κατά πάσαν ώραν και στιγμήν πιθανόν ότι μέλλω να πηδήσω μέσα.

Μ' έστειλαν από την Βολισσόν την Δ. Ραψώδιαν της Ιλιάδος με μακρόν διάλογον του Παπα Τρέχα, τον όποιον τυπώνω την ώραν ταύτην Μετ' όλίγας ημέρας θέλει εϊσθαι έτοιμος' αλλά δεν εξεύρω διά τίνος μέσου έχω να σε στείλω εν σώμα. Ίσως επί τυχώ κανένα φίλον ερχόμενον αυτού. Μην είπης τι να τι περί τούτου ακόμη, μηδε γράψης.

Ελα τώρα ετοίμασε τους ώμους σου διά νέον βάρος. Αυτόυ έτυπώθη (είναι τώρα 12 ή 13 χρόνοι) το περίφημον βοτανικόν σύγγραμμα του Joan Sibthorp, επιγραφόμενον Flora Graeca, εις τόμους, αν δεν λανθάνωμαι, δέκα. Αυτό περιέχει τα φυτά και βότανα της Ελλάδος εικονισμένα και εξηγημένα κατά πλάτος. Δεν είμαι την ώραν ταύτην εις στάσιν να ερευνήσω, αν ετελειώθη εις τους δέκα τόμους, ή μέλλει να εξακολουθήση εις περισσοτέρους. Όπως αν ήναι, κάμε με την χάριν να με πληροφορήσης πόσον αξίζουσι όσοι έως τώρα εξεδόθησαν τόμοι στιχωμένοι, (όχι αστίχωτοι). Ο κύριος Tulk (τον όποιον άσπασε φιλικώς εκ μέρος μου) είναι καλός να σε διδάξη περί τούτου. Τοϋτο έν-

θυμού καλά ζητών την τιμήν, ότι ζητείς εικόνας χρωματισμένας, figures coloriées, ως ήσαν εκειναι τας όποιας ίδες με τον Ξένον (εις του φίλου σου Κοραή) της περιγραφής της Αιγύπτου, της οποίας έλαβα ακόμη μίαν παράδοσιν νέαν (nouvelle livraison) κατ' μένει να λάβω μίαν ακόμη εις τελείωσιν του όλου.

Προσιμένον απόκρισιν, σ' ευχομαι όλα τα αγαθά! Χθές έλαβα επιστολήν από τον Βαρβάκην.

Εις τας προστυχάς σου ο
ΚΟΡΑΗΣ.

Προς τον Κύριον Αλέξανδρον Κοντόσταυλον εις Λόνδραν.

13.

Εκ Παρισίων, 27 7θρίου, 1820.

Αγαπητέ Φραγκιάδη,

Ασπάζομαί σε. Την επιστολήν 19 7θρίου έλαβα, συνωδευμένη με τας φλανέλλας και τα βρακιά. Ευχαρίστησε από μέρος μου άσπαζόμενος τον φίλον Κοντόσταυλον και ειπέ τον ότι αρκετά είναι τα σταλθέντα' άλλα πλέον δεν χρειάζομαι.

Προχθές έλαβα από την Χίον γράμματα και του Βάμβια και των επιτρόπων, μνηολογημένα 16 Ιουλίου. Το γυμνάσιον προκόπτει από το καλόν εις το καλήτερον' έχει μαθητάς 476, εκ των οποίων οι 76 είναι ξένοι από διάφορα μέρη της Ελλάδος, πλην δύο, οι όποιοι (πράγμα παράξενον και τίμιον διά την Ελλάδα) είναι Αμερικανοί. Άκούεις, Κοντόσταυλε και Φραγκιάδη; Αμερικανοί.

Τα έξοδα του γυμνασίου αναβάνουν κατ' έτος εις τας 45 χιλιάδας γροσιών' είθε να αναβώσιν εις τας 400 χιλιάδας, και να ευτυχήσωσιν αι έμπορικά σας εργασίαι όλων των συμπατριωτών, διά να εξαρκητε εις αυτάς!

Του Φουρνάρικη οι δύο υιοί έφθασαν εις Χίον, και μου απέσπασαν από την ψυχήν φοβερόν κερφίον, χειρότερον από τα κερφία του Προμηθέως' διότι εκ παρακινήσεώς μου κατεπέσθησαν και ο πατήρ και ή μήτηρ να έμπιστευθώσι τα τέκνα των εις την θάλασσαν.

Οί συμπατριώται προσμένουν άφορμήν πλοίου, να πέμψωσιν εδώ διά της Μασσαλίας δύο νέους, και άφου επιστρέψωσιν αυτοί, άλλους δύο, και ούτω καθέξης. Τους προσμένω με άνωπομονησίαν. Πρό ημερών ήλθε και άλλος εδώ από το Μομπελιέρ, Φίλιππος Φουρνάρικης, άνεψιός του εν Γιασίω Φουρνάρικη, πτωχός από άργύρια, όχι όμως από μυαλά, όσον εκατάλαβα από την συνομιλίαν του' ελπίζω ότι θέλει τον βοηθήσει ο θεός του.

Περί του Γλαράκη τόσον μόνον μανθάνω, ότι « εύρηκεν άνταγωνιστάς, ή μάλλον συκοφάντας, από τους επαγγελμαμένους δημοτέχνους του' ή προς αυτούς όμως ύπεροχή του τους εταπεινώσε. » Ίσως αυτού έχετε ειδήσεις πλατυτέρας.

Τον έξοχώτατον Βογορίδην ασπάζομαι και χαιρετώ και ευχομαι όλους σας να ευτυχήτε, και να κρατήτε πάντοτε εις τον νοϋν τοϋτο, ότι εργαζέσθε όχι μόνον διά τας οικογενείας σας, αλλά και διά την προτρίδα, χωρίς την δόξαν της οποίας μην ελπίζετε ότι θέλουσι ποτέ δοξασθούν οι οικίοι σας και αν τους γεμίσετε με τους θηταυρούς του Κροίσου. Όχι μά τον Θεόν! μη το ελπίζετε' βλέπετε ότι ή φήμη του ζήλου σας σας έφερε και Αμερικανούς.

Και πάλιν ευτυχείτε!
Εις τας προστυχάς σας ο
ΚΟΡΑΗΣ.

Προχθές έστειλα την δευτέραν και τελευταίαν Κιβωτόν (εις την πατρίδα διά Μασσαλίαν) βιβλίων αγορασμένων με άργύρια του χρηστού Βαρβάκη.

Ο ευλογημένος Βάμβιας μου σημειώνει μόνα τα όνόματα των νέων Αμερικανών, Parson και Fisk και όχι τι πλέον. Εαν κατ' ήχην μάθετε αυτού, ποίος καταστάσεως, τίνων γονέων και από ποίαν πόλιν της Αμερικης είναι οι νέοι, μην άμελήσης να με το γράψης' ένδεχόμενον να έλθω εις χρείαν τούτης ειδήσεως. Με την προλαβούσάν μου, φίλε Κοντόσταυλε, σ' επαρκέαλεσα να με στείλης, αν έχης τι περισσεύμα από πάλαισιν βιβλίων μου, και όχι τι πλέον. Σ' έγγραψα και περί της Ελληνίδος ζωγράφου.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΛΛΩΝ.

—o—

Εκ περιοδικού τίνος συγγράμματος όνομαζόμενου Tour du monde ήρυσθημεν την εξής άπαριθμησην του ποσού των πολυτίμων μετάλλων, ήτοι του χρυσοϋ και άργύρου, στα εξωρύχθησαν κατ' τα έτη 1864 και 1865, εν Αυστραλίη, Καλλιφορνία, Ν. Ζελλανδίη και Μεξικώ.

Το 1864 ή αξία των δύο τούτων μετάλλων άνέβη εις 875 εκατομμύρια φράγκα. Εξ αυτών δε των 875 εκατομμυρίων άνήκουσιν εις μεν την Ρωσίαν 130, εις δε την Αφρικην 30, εις την Αυστραλίαν και Ζελλανδίαν 212, εις την Κίναν και εις το Τιβέτ 80, εις την βόρειον άγγλικήν Αμερικην και πρό πάντων εις την Κολομβίαν 45, εις τας Ηνωμένας πολιτείας της Αμερικης 240, εις το Μεξικόν 200 και εις την Βρασιλίαν 18.

Τὸ δὲ 1865 ἔτος τὸ ποσὸν καὶ ἡ ἀξία τῶν μεταλλίων τούτων ἦσαν ἔτι μεγαλύτερα, ἕνεκα τῆς εἰσαγωγῆς νέων μηχανῶν πρὸς ἀνορύξιν, καὶ ἕνεκα τῆς ἐπαναλήψεως τῆς ἀνορύξεως πρὸ χρόνων ἐγκαταλειφθέντων μεταλλείων.

Τὸ ποσὸν τῶν 875 ἑκατομμυρίων φράγκων ἀνήκει μόνον εἰς τὸν χρυσόν. Τὸ δὲ ποσὸν τοῦ ἀργύρου αὐξάνει ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, καὶ ἐκ τῆς στατιστικῆς συμπεραίνομεν ταῦτα. Ἐκ τῆς Ἀμερικῆς ἐξάγεται ποσὸν ἀργύρου ἔχον ἀξίαν 35 μέχρι 40 ἑκατομμυρίων φράγκων. Ἐκ τοῦ Μεξικοῦ 428 ἑκατομ. Ἐκ τῆς Περουβίας 20 ἑκατομ. Ἐκ τοῦ βασιλείου τοῦ Χιλλί 20 ἑκατομ. Ἐκ τῆς Βρασιλίας 2½ ἑκατομ. Ἐκ τῆς Κίνας καὶ τοῦ Τιβετ 60 ἑκατομ. Ἐκ τῆς Ἰαπωνίας 30 ἑκατομ. Ἐκ τῆς Αὐστραλίας 42—15 ἑκατομ., καὶ ἐκ τῆς Ἰσπανίας 15—20 ἑκατομμύρια.

Ἐὰν ἐνώσωμεν τὴν ἀξίαν τοῦ ποσοῦ τοῦ ἀνορυθέντος χρυσοῦ τῶν 875 ἑκατομ. εἰς τὴν τοῦ ἀνορυθέντος καὶ εἰς κυκλοφορίαν τῆς οἰκουμένης ἐλθόντος ἀργύρου, ἡ ἀξία ἀμφοτέρων ἀναβαίνει εἰς ἓν δισεκατομμύριον καὶ διακόσια εἴκοσι ἑκατομμύρια φράγκα.

Οἱ οἰκονομολόγοι ἀξιῶσιν ὅτι τὸ μυθῶδες τοῦτο ποσὸν ἐξέρχεται ἐκ τῆς Εὐρώπης μὲ ἴσην ταχύτητα μὲ ὅσην εἰσῆλθε· μεταβαίνει δὲ διὰ τοῦ ἐμπορίου εἰς τὴν Κίναν καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας, διὰ τὰ ἐξ αὐτῶν τῶν μερῶν ἐξαγόμενα προϊόντα. Διὰ τοῦτο συγκρίνουσι τὰς χώρας ταύτας πρὸς κολοσσιαίους σπόγγους, ἀπορροφούντας τὸ χρηματικὸν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Εἶθε νὰ ἦτο καὶ ἡ Ἑλλάς μικροσκοπικός τις κἂν σπόγγος πρὸς ἀπορρόφωσιν πολυτίμων μετάλλων χάριν τῆς εὐδαιμονίας τῶν Ἑλλήνων!

Ε. ΔΑΝΑΕΡΕΡ.

ΠΟΙΗΣΕΙΣ.

Ο ΨΑΡΑΣ.

Ἐ τὸ γαλανὸ νερὸ
Ψαράς ψαρεύει,
Τὸ δίχτυ του ὑγρὸ
Περιμαζεύει.

Ἡ βάρκα ἔς τὸ πλευρὸ
Τὸ ἓνα γέρνει,
Τὸ κῆμα τρυφερὸ
Ἀροσιὰ τὸν φέρνει.

Στράφτει γυαλιστερὰ
Τὸ πλεμματάκι,

Ἐδῶ κ' ἐκεῖ πηδᾷ
Καὶ τὸ ψαράκι.

Τὰ ψάρια του μετρά
Τὸ νὰ καὶ τ' ἄλλο,
Καὶ βλέπει ἔς τὰ μικρὰ
Κ' ἓνα μεγάλο.

Τὸ πλάνει τ' εἶν' αὐτό;
Δακτυλιδάκι,
Ἐ τὸ στόμα τ' ἀνοικτό,
Μὲ πετραδάκι!

Φωτῖαις ἄν ἀστραπῆ
Αὐτὸ σκορπίζει,
Ἐ τὸ γοργὸ κουπί
Ποῦ πιτυλίζει.

Τὰ ψάρια του πουλεῖ
Μέσα ἔς τὴν πόλι,
ἔχουν θεωρῆ καλὴ
Τὰ πέρνουν ὄλοι.

Κ' ἐκεῖ νὰ μιὰ φωνὴ
Κήρυκας κράζει·
« Βασίλισσα ἡ καλὴ
Αὐτὸ προστάζει.

Ἐχασε τὸ καλὸ
Δακτυλιδάκι,
Ποῦ ἔφρεῖ ἔς τὸ μικρὸ
Τὸ δακτυλάκι.

Ἐἶχε ἔς τὴν κορυφὴ
Διαμάντι ἓνα,
Κ' εἰς θήκη μιὰ κρυφὴ
Κάτι γραμμένα.

Βασίλισσα ἡ καλὴ
Πλούτη θὰ δώσῃ,
Ἐ εἰς ὅποιον τὸ ἔχει εὐρεῖ
Καὶ τ' ἀποδώσῃ.»

Καὶ τότε ὁ ψαράς
Εἰς τὸ Παλάτι
Τρέχει μετὰ χαρᾶς
Νὰ δώσῃ κάτι.

« Βασίλισσά μ'! αὐτὸ
Εἶν' τὸ χασμένο;
Ἐ ψάρι λαχταριστὸ
Τὸ ἔχει παρμένο.

Ἐ τὸ δίχτυ μου ἐγὼ
Τὸ ἔχω πλάσμενο,

ΕΙΣ ΜΙΚΡΑΝ ΚΟΡΗΝ.

Γονεῖς ἀγαπῶσα,
Εὐδαίμων σὺ ζῶσα,
Ἀμέριμος, χαῖρε!
Σειρήνες σὲ ψάλλουν,
Κ' ἐμπρὸς σου προβάλλουν
Γελῶσαι ἡμέραι.

Κοιμοῦ ἐν γαλήνῃ,
Ἴδου σοὶ ἐκτείνει
Ὁ Πλάστης πτερὰ.
Ἐ κὸρη γλυκεῖα,
Εὐφραίνου, μεῖδία,
Ζῆθι ἐν χαρᾷ!

Ποτὲ τρικυμία,
Ποτὲ δυστυχία
Ἐ! μὴ σὲ πικράνη·
Τὸ βόδιον τ' ὠραῖον
Βορρέας τις πνέων
Ἐ, μὴ τὸ μαράνη!

Νοέμβριος 1863.

Κ. ΠΑΠΑΖΟΓΑΟΥΣ.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΝΗΣΤΙΣΙΜΟΝ ΚΡΕΑΣ. Τὴν παρμυονὴν τῆς ἐν Ὀστερλίτε μάχης, ὁ Ναπολέων, ἐπισκεπτόμενος πρὸς τὴν ἐσπέραν τὸν στρατὸν, ὅστις τὴν ἐπαύριον ἦτον ὠρισμένος νὰ προσβάλλῃ τὸν ἐχθρὸν, καὶ τοῦ ὁποῦ αἱ ζωοτροφίαι εἶχον ἐκλείψει πρὸ 48 ὥρων, εἶδε στρατιώτας ἀσχολουμένους εἰς τὸ νὰ ἐψήνωσι γεώμηλα. Πλησιάζας δὲ ἐπίλεκτόν τινα, ὀνόματι Πλίκουαν, τρώγοντα γεώμηλον·

— Ἐ! παλληκαρὰ μου, εἶπε, μένεις εὐχαριστήμενος ἀπὸ αὐτὰ τὰ εὐμορφα περιστέρια;

— Χοῦμ! ἀπεκρίθη ὁ Πλίκουας, τὰ ἀγαπῶ καλλίτερον ἀπὸ τὸ μηδέν· βλέπετε ἄρα ὅτι τὰ περιστέρια αὐτὰ εἶναι καλλίτερα ἀπὸ τὸ κρέας τῆς νηστείας.

— Τότε, παλαιέ μου φίλε, ἐπανελάθει ὁ Ναπολέων, δεικνύων εἰς τοὺς μεμψιμοιροῦντας στρατιώτας τὰ πυρὰ τῶν ἐχθρῶν, βοηθήσατέ με νὰ διώξωμεν τοὺς τραλοὺς τούτους καὶ τότε τὴν τρίτην τῆς ἀποκρέω θὰ τὴν τὴν πανηγυρίζωμεν εἰς τὴν Βιέννην.

ΕΙΜΑΡΜΕΝΗ. Περὶ τὰ ἔσχατα τοῦ βίου του ὁ Ναπολέων ἐπίστευεν εἰς τὴν εἰμαρμένην, ἐν ᾧ πρὸ-

Ἐ τὸ στόμα του αὐτὸ
Τὸ ἔχει κρυμμένο.»

— « Αὐτὸ εἶν' ναι, αὐτό!
Ἐ γαῖ σου, ψαρά μου,
Ἐ πολλὸ σ' εὐχαριστῶ,
Παλληκαρὰ μου.

Ἐ τί θέλεις; θησαυροῦς;
Θέλεις χρυσάφι;
Ἐ θέλεις χρυσοῦς σταυροῦς;
Θέλεις χωράφι;

Ἐ θέλεις τιμὴ πολλή;
Δόξα μεγάλη;
Ἐ ἡ θέσι ὑψηλή,
Ἐ ἡ φήμη ἄλλη; »

— « Βασίλισσα καλὴ!
Ζητ' ἀπὸ σένα,
Ἐ ἴπῳθεσι μικρῇ,
Πολλὴ γιὰ μένα.

Ἐ δὲν θέλω θησαυροῦς,
Οὔτε χρυσάφι,
Ἐ οὔτε χρυσοῦς σταυροῦς,
Οὔτε χωράφι.

Ἐ δὲν θέλω γὰρ τιμὴ,
Δόξα μεγάλη,
Ἐ ἡ θέσι ὑψηλή,
Ἐ ἡ φήμη ἄλλη.

Ἐ τὸ ψάρι τὸ τρανὸ
Μοῦ ἔχει σχίσει
Ἐ τὸ δίχτυ τὸ καλόν.
Καὶ ἂν θελήσῃ

Ἐ Βασίλισσα ἡ καλὴ
Νὰ μοῦ τὸ πλέξῃ,
Ἐ καὶ πλούτη καὶ τιμὴ
Θὰ μὲ παρέξῃ.»

Βασίλισσα ἡ καλὴ
Τὸ δίχτυ πλέκει
Μὲ τὴν χρυσοῦ κλωστή.
— Ἐ ἄλλη δὲν ἔχει. —

Τὸ δίχτυ αὐτὸς γερὸ
Περιμαζεύει,
Καὶ πάλι ἔς τὸ νερὸ
Ψαράς ψαρεύει.

Ἐν Χάλκῃ τῇ 4 Ὀκτωβρίου 1865.

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ.

τερον δόλου δὲν ἐπίστανεν εἰς αὐτήν, καὶ ἐπροσπάθει νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς στρατιώτας τὴν σωτήριον ἰδέαν ὅτι ὅταν ἡ εἰμαρμένη θέλῃ, ὅ,τι καὶ ἂν κάμωσιν οἱ ἄνθρωποι δὲν δύνανται νὰ ἀποφύγωσι τὴν θέλησίν της· διὰ τοῦτο ὁ δειλὸς, ἔλεγε, δὲν πρέπει νὰ κρύπτεται, διότι ὅταν θέλῃ ἡ εἰμαρμένη, ὅπου καὶ ἂν κρυφθῇ δύνανται νὰ φονευθῇ. Παρατηρῶν τὴν μάχην τοῦ Φριλλάνδ προσεκτικῶς εἶδε σφαῖραν διελθοῦσαν ὀλίγον ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς τῶν σωματοφυλάκων του καὶ στρατιώτην κίψαντα αὐτομάτως. — «Ἐάν ἡ εἰμαρμένη, τῷ εἶπε μειδιῶν ὁ Ναπολέων, σοὶ ἔστειλε τὴν σφαῖραν ταύτην, νομίζεις ὅτι ἤθελες τὴν ἀποφύγει; καὶ ἐάν εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς ἐκρύπτετο, φίλε μου, πάλιν θὰ σ' εὕρισκε.»

ΣΤΑΣΙΣ. Ἐτασιασέ ποτε ὁ Παρισινὸς ὄχλος καὶ ἔκκμηνεν ὅ,τι λαὸς ταραχώδης ἐν τῇ ὀργῇ του δύνανται νὰ κάμῃ. Τότε ὁ Ναπολέων ἔφερεν εἰς τὸν τόπον τῆς στάσεως πολλοὺς λόχους πυροβολικοῦ. Καὶ οἱ μὲν στρατιώται ἠτομάζοντο καὶ ἐγέμιζον τὰ πυροβόλα· ὁ δὲ λαὸς ἐξηκολούθει νὰ φωνάζῃ καὶ ἠτοιμάζετο καὶ αὐτὸς νὰ ἀντικρούσῃ τοὺς στρατιώτας. Ἀλλ' ὁ Ναπολέων ἔδωκε τὸ σημεῖον καὶ αἱ σφαῖραι τῶν πυροβόλων διασκορπίζουσι τὸ ἀνέτοιμον καὶ πυκνὸν πλῆθος. Τότε, βλέπων αὐτὸ διασκορπίζομενον, διέταξε νὰ πυροβολῶσι μὲ μόνην πυρίτιδα. Ἀλλὰ καὶ τότε ὁ κρότος καὶ ἡ λάμψις τῆς πυρίτιδος κατεφόβιζε τὸ πλῆθος, τὸ ὁποῖον βλέπων τὰ ὀλίγα πτόματα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀφήσῃ αἱ σφαῖραι τῶν πυροβόλων καὶ νομίζοντες ὅτι καὶ τόρα εἰς τὸ ἀραιωμένον, ὡς καὶ πρότερον εἰς τὸ πεπυκνωμένον πλῆθος πυροβολοῦσι διὰ σφαιρῶν, ἔφυγε μὲ μεγίστην σπουδήν. Τοιαῦτα εἶναι τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα μετεχειρίζετο ὁ Ναπολέων καὶ τὰ ὁποῖα τὸν ἔκαμνεν νὰ λάθῃ ἐπὶ τοῦ λαοῦ τῆς Γαλλίας ὑπεροχὴν, τῆς ὁποίας παράδειγμα δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐθνῶν.

Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΜΟΡΩ. Ὁ στρατηγὸς Μορῶ, δρέψας πολλὰς δάφνας εἰς τὰ πεδία τοῦ Ὀχελίν-

δίνου, (Ohetinden) ἐπανήρχετο εἰς Παρισίους κατὰ τὸ 1804, ὅπου μετὰ χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης τὸν ὑπεδέχθη τὸ πλῆθος. Ὁ πρῶτος ὑπατος Ναπολέων συγχάρει αὐτὸν δημοσίως τῷ προσέφερε πολυτελὲς ζεύγος πιστολίων καὶ τῷ εἶπε· «Ἡθέλησα ὅπως ἐπὶ τῶν πιστολίων τούτων χαράξω τὸν ἀριθμὸν τῶν νικῶν σου· ἀλλὰ δυστυχῶς τόσον μεγάλον ἀριθμὸν δὲν δύνανται νὰ χωρήσωσι.»

Λόγος τοῦ ἐν τῷ 599 γυλλιαδίου

Γρίφου.

Ἄριστον ἡ βιομηχανία.

ΑΙΝΙΓΜΑ.

Ἐγὼ κοσμῶ τὴν κεφαλὴν τῆς λευκοκένου Ἥρας
συγχρόνως δ' ἐπικάθημαι κ' εἰς τῆς λερναίας ὕδρας.
Ὁ ἕμπτὸς καὶ ἑλικῶν ἔς τὴν κορυφὴν μὲ φέρουσι
τὰ βέβα εἰς δι' ἐμοῦ ἀγάλλονται καὶ χαίρουσι.
Οἱ Ἕλληνες καὶ ἡ Ἑλλὰς μὲ ἔχουσι κόσμημά των,
Προσέτι πᾶσαι αἱ βεαὶ τῶν διαυγῶν ὑδάτων.
Ὅταν γεννᾶται τὴν αὐγὴν στυλπνὸς ὁ ἑσπέρους,
καὶ ἀνατέλλῃ ἔπειτα ὁ ἥλιος πυρφόρος,
Ἄμφότεροι μὲ φέρουσι στέμμα ἀκτινοβόλον,
καὶ μετ' αὐτῶν διέρχεται τοῦ οὐρανοῦ τὸν βίλον.
Ἐνθ' δὲ, φίλε, εἰς λαμπρὰ ὑπάρχω καὶ ἑρατα,
κτῆμά των μ' ἔχουσι πολλὰ δεινὰ καὶ φρικαλῆα.
Αἱ Γαῖναι, ὁ Ἡρακλῆς, ὡς καὶ τὸ βέβαλόν του,
ὁ Ἄδης, ὁ Ῥαδάμανθος ὁ τρίτος τῶν κριτῶν του...
Νύξεις σοὶ ἔδωκα πολλὰς, ἐλπίζω νὰ μὲ λύσης,
κατὰ πλὴν δὲν θὰ δυνηθῆς καλῶς νὰ μ' ἐκφωνήσης.

Κ. Π. Υ.

ΓΡΙΦΟΣ.

